

Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:6

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar.

Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:6

Opetusministeriö • Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto • 2003

Undervisningsministeriet • Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen • 2003

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö
Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto
Meritullinkatu 10, Helsinki
PL 29, 00023 Valtioneuvosto

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>
Yliopistopaino, Helsinki 2003

ISBN 952-442-190-9 (PDF 952-442-371-5)
ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:6

Kuvailulehti

Julkaisija

Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä

31.1.2003

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Psykiatriakoulutuksen työryhmä Puheenjohtaja: Pirkko Lahti Varapuheenjohtaja: Sakari Lankinen Asiantuntijasihteerit: Ulla Halkola ja Kristiina Jussila Hallinnollinen sihteeri: Tarja Kurki		Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
		Toimeksiantaja Opetusministeriö	
		Toimielimen asettamispvm 20.9.2001	Dnro 71/043/2000
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Psykiatriakoulutustyöryhmän muistio			
Julkaisun osat Muistio			
Tiivistelmä <p>Terveystieteiden ammattihenkilöitä koskevan lainsäädännön nojalla annetussa asetuksessa terveystieteiden ammattihenkilöistä (564/1994) säädetään psykoterapeutin nimikkeestä ja nimikkeen myöntämisen edellytyksistä. Psykiatrian koulutuskeskittämisen monimuotoisuus ja sisällöllinen heterogeenisuus on ollut ongelmallista asetuksen mukaisten psykoterapeutinimikkeiden myöntämisen kannalta. Sosiaali- ja terveysministeriö teki opetusministeriölle aloitteen, jossa se esittää psykoterapiakoulutuksen kehittämistä ja koulutusta koskevien yhtenäisten kriteereiden laatimista nimikkeiden myöntämisen selkeyttämiseksi.</p> <p>Työryhmän asettamisen perusteluissa todetaan, että psykoterapiakoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen on tärkeää mielenterveyden häiriöistä kärsivien potilaiden hoidon ja kuntoutuksen kannalta. Mielenterveyden häiriöt ovat sairausryhmänä kansantautien tasoa. Mainituista syistä samoin kuin psykoterapiatyön vaativuuden vuoksi psykoterapiakoulutuksen järjestäminen osana julkista koulutusjärjestelmää on perusteltua.</p> <p>Työryhmä on perustanut työskentelynsä psykoterapiakoulutusten järjestämisprosessin tarkasteluun ja nykyhetken toiminnan arviointiin. Työryhmä teki laajat kyselyt psykoterapiakoulutuksista koulutusyhteisöille ja terveystieteiden koulutuksen tarpeesta. Lähtökohtina ovat olleet myös aiempien psykoterapiakoulutustyöryhmien tekemä arviointityö ja muistiot: Psykiatriakoulutustoimikunnan mietintö 1989:44 ja Stakesin Opas 29/1995. Pitkäjänteinen työ rakentuu toiminnan historiallisen perustan ymmärtämiselle.</p> <p>Psykiatriakoulutuksia järjestetään useiden koulutusyhteisöjen toimesta, pääsääntöisesti julkisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella. Noin kolmasosa psykoterapeuttikoulutuksista järjestetään korkeakouluissa. Psykiatriakoulutusten järjestämisen moninaisuus, laajuus ja ongelmallisuus tulivat työryhmän arviointityössä selkeästi esiin. Koulutusvaatimuksia ei ole riittävästi määritelty, koulutusten järjestäjät ja opiskelijat eivät tiedä koulutuksen hyväksyttävyydestä psykoterapeuttipätevyyteen ennen Terveystieteiden oikeusturvakeskuksen päätöstä psykoterapeutin ammattinimikkeen hyväksymisestä. Uusien koulutusten arvioimisjärjestelmää ei ole olemassa. Koulutuksia järjestetään markkinaperusteisen kysynnän ja tarjonnan periaatteen mukaan. Alueellisia koulutustarvearvioita ei ole juurikaan tehty.</p> <p>Psykiatriakoulutuksen työryhmä ehdottaa psykoterapeuttikoulutuksen järjestämiseksi kaksitasoisena koulutuksena 1) psykoterapeuttikoulutus ja 2) psykoterapeuttikouluttajan koulutus. Lisäksi esitetään psykoterapeuttien valmiuksien koulutusta. Koulutuksille esitetään koulutusvaatimukset. Psykiatriakoulutus esitetään järjestettäväksi korkeakoulujärjestelmässä vuodesta 2007 alkaen. Siihen asti noudetaan Terveystieteiden oikeusturvakeskuksen nykyään soveltamia käytäntöjä, jotka ovat kirjattuna myös muistiossa. Sosiaali- ja terveysministeriöön esitetään perustettavaksi Psykiatriakoulutuksen asiantuntijaryhmä, jonka tehtävänä on antaa arvioita ja lausuntoja psykoterapiakoulutusten pätevyydestä psykoterapeutin ammattinimikkeen saamiseksi.</p> <p>Muistioon liittyy yksi erillinen liite.</p>			
Avainsanat (asiasanat) psykiatriakoulutus ja psykoterapeuttikouluttajan koulutus, psykoterapeuttien valmiuksien koulutus, laadullinen ja määrällinen tarve, psykoterapeuttikoulutuksen kustannukset, psykoterapeuttikoulutuksen järjestämismahdollisuudet ja -muodot korkeakouluissa, psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijaryhmä			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:6		ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-190-9 (PDF 952-442-371-5)
Kokonaissivumäärä 83 + liitteet	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationsblad

Utgivare

Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum

31.1.2003

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för psykoterapiutbildning Ordförande: Pirkko Lahti Vice ordförande: Sakari Lankinen Sakkunniga sekreterare: Ulla Halkola och Kristiina Jussila Administrativ sekreterare: Tarja Kurki		Typ av publikation Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 20.9.2001	Dnr 71/043/2000
Publikation (även den finska titeln) Promemoria av arbetsgruppen för psykoterapiutbildning (Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistio)			
Publikationens delar promemoria samt bilagor			
Sammandrag <p>I förordningen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (564/1994), som utfärdats med stöd av lagstiftningen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, ingår bestämmelser om yrkesbeteckningen psykoterapeut och villkoren för att bevilja denna yrkesbeteckning. Utbildningsområdet psykoterapi är mångfasetterat och innehållsmässigt heterogent, vilket har varit problematiskt med tanke på beviljande av de yrkesbeteckningar för psykoterapeut som anges i förordningen. Social- och hälsovårdsministeriet har för undervisningsministeriet lagt fram ett initiativ där det förslår att psykoterapiutbildningen utvecklas och att det utarbetas enhetliga kriterier för utbildningen i syfte att klarlägga villkoren för beviljande av yrkesbeteckningarna.</p> <p>I motiveringen till tillsättandet av arbetsgruppen sägs att det är viktigt att psykoterapiutbildningen utvecklas på riksnivå med tanke på vården och rehabiliteringen av de patienter som lider av psykiska störningar. Som sjukdomskategori ligger de psykiska störningarna på samma nivå som folksjukdomarna. Av dessa orsaker och då psykoterapiarbetet är krävande är det motiverat att psykoterapiutbildningen ordnas inom det offentliga utbildningssystemet.</p> <p>Arbetsgruppen har baserat sitt arbete på en granskning av processen vid ordnandet av psykoterapiutbildning och på en utvärdering av dagens verksamhet. Arbetsgruppen har riktat omfattande förfrågningar om psykoterapiutbildningen till utbildningssammanslutningar och till hälso- och sjukvården om behovet av psykoterapi. Det utvärderingsarbete och de promemorior som gjorts av tidigare motsvarande arbetsgrupper har också legat till grund för arbetet. Betänkande avgivet av psykoterapiutbildningskommissionen 1989:44 och Stakes Opas 29/1995. Ett långsiktigt arbete bygger på förståelsen av verksamhetens historiska bakgrund.</p> <p>Psykoterapiutbildning ordnas av flera utbildningssammanslutningar, i huvudsak utanför det offentliga utbildningssystemet. Ca en tredjedel av psykoterapeututbildningarna ordnas i högskolor. I arbetsgruppens utvärderingsarbete kom det klart fram de olika sätten att ordna psykoterapiutbildning samt omfattningen och problemen. Utbildningskraven har inte angivits i tillräcklig grad, utbildningsanordnarna och studerandena vet inte huruvida utbildningen godkänns för psykoterapeutkompetens innan Rättsskyddscentralen för hälsovården fattar beslut om godkännande av yrkesbeteckningen psykoterapeut. Det existerar inget utvärderingssystem för nya utbildningar. Utbildning ordnas enligt utbudet och efterfrågan. Regionala uppskattningar av utbildningsbehovet saknas nästan helt.</p> <p>Arbetsgruppen för psykoterapiutbildning föreslår att psykoterapeututbildning ordnas på två stadier 1) psykoterapeututbildning och 2) utbildning av psykoterapeututbildare. Dessutom föreslås utbildning i psykoterapeutiska färdigheter. Utbildningskrav föreslås för utbildningarna. Det föreslås att psykoterapeututbildning ordnas inom ramen för högskolesystemet från år 2007. Till dess iakttas den praxis som Rättsskyddscentralen för hälsovården tillämpar för närvarande, vilken också finns inskriven i promemorian. En sakkunniggrupp för psykoterapeututbildning föreslås bli inrättad vid social- och hälsovårdsministeriet. Gruppen skall ge omdömen och utlåtanden om psykoterapiutbildningar ger kompetens för yrkesbeteckningen psykoterapeut.</p> <p>En reservation har anmälts rörande promemorian.</p>			
Nyckelord psykoterapeututbildning och utbildning av psykoterapeututbildare, utbildning i psykoterapeutiska färdigheter, kvalitativt och kvantitativt behov, psykoterapeututbildningens kostnader, möjligheterna och formerna för att ordna psykoterapeututbildning i högskolorna, sakkunniggrupp för psykoterapeututbildning			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2003:6		ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-190-9 (PDF 952-442-371-5)
Sidoantal 83 + bilagor	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Description

Publisher

Ministry of Education

Date of publication

31.1.2003

Authors (If a committee: name, chair, secretary) Psychotherapist education committee Chair: Pirkko Lahti Vice-chair: Sakari Lankinen Secretaries: Ulla Halkola ja Kristiina Jussila; Tarja Kurki		Type of publication Reports of the Ministry of Education, Finland	
		Contracted by Ministry of Education	
		Committee appointed on 20.9.2001	Dno 71/043/2000
Name of publication Report of the psychotherapist education committee (Psykoterapiakoulutuksen työryhmän muistio)			
Parts			
Abstract <p>The Decree (564/1994) concerning health care professionals regulates the right to and use of the psychotherapist title. The diversity and heterogeneous content of psychotherapist education has complicated the authorisation to use the title. The Ministry of Social Affairs and Health proposed to the Ministry of Education that relevant education be developed and the criteria for authorising the use of the title be clarified.</p> <p>It is important to develop psychotherapist education in order to improve the care and rehabilitation of persons with mental disorders. Mental disorders are so widespread as to constitute a national disease. In view of this and because of the high demands of psychotherapy, it is justified that psychotherapist education be provided within the public education system.</p> <p>The committee scrutinised current arrangements in and current provision of psychotherapist education. It surveyed psychotherapist education by means of a questionnaire sent to education providers and health care services concerning the need for psychotherapy. The committee also based its work previously done in the area: the report of the psychotherapist education committee 1989 and the guidelines issued by the National Research and Development Centre for Welfare and Health (29/1995). Long-term development rests on an understanding of historical developments.</p> <p>Psychotherapist education is provided by various educational organisations, mostly outside the public education system. About one third of psychotherapist education is arranged by higher education institutions. The great variety of the education provision, its extent and the problems involved became clear in the course of the committee's work. The requirements are not defined sufficiently clearly. Education providers and students do not know in advance whether or not their education is accepted towards the psychotherapist qualification before the National Board of Medicolegal Affairs issues its decision. There is no evaluation system for new courses and programmes. Education is provided according to market demand. Few regional needs assessments have been conducted.</p> <p>The committee proposes that psychotherapist education be provided at two levels: (1) psychotherapist education and (2) training of psychotherapist educators. It further proposes courses in the elements of psychotherapy. It is also proposed that psychotherapist education be provided by universities from 2007 onwards. Until then, it will be governed by the current practices of the National Board of Medicolegal Affairs, which are also recorded in the report. It is proposed that the Ministry of Social Affairs and Health set up an expert group to assess and to give its opinion on the eligibility provided by different courses and programmes for the title of psychotherapist.</p> <p>The report includes one dissenting opinion.</p>			
Other information			
Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2003:6		ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-190-9 (PDF 952-442-371-5)
Number of pages 83 + annexes	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Opetusministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle

Opetusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö asettivat yhteisen psykoterapiakoulutuksen työryhmän 20.9.2001. Aloite työryhmän asettamiseen tuli sosiaali- ja terveysministeriöltä. Työryhmän asettamisen lähtökohtana on ollut toisaalta mielenterveyden häiriöiden osuus merkittävänä kansalaisten toimintakykyä ja hyvinvointia häittäavana sairausryhmänä ja toisaalta psykoterapian koulutuskentän monimuotoisuus ja sisällöllinen heterogeenisuus. Koulutuskentän moninaisuus on ollut ongelmallista asetuksen mukaisten psykoterapeutinimikkeiden myöntämisen kannalta. Psykoterapeutinimikkeiden myöntämisen vaikeus on puolestaan aiheuttanut ongelmia koulutusten järjestäjille ja opiskelijoille, jotka ovat katsoneet oikeusturvansa vallinneessa tilanteessa huonoksi. Työryhmän asettamiskirjeessä todetaan psykoterapiakoulutusten keskeiset ongelmat ja asetetaan työryhmälle tehtävät, jotka luovat perustan kehittämistyölle.

Työryhmän tehtävät olivat:

1. Selvittää ja arvioida psykoterapiakoulutuksen laadullinen ja määrällinen tarve.
Koulutuksen laadullisen tarpeen arvioinnissa tulee ottaa huomioon tarvittavan koulutuksen laajuus, sisällölliset vaatimukset ja eriytymistarpeet. Sisällöllisiä vaatimuksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon koulutukselle asetettavat yhtenäiset kriteerit, opiskelijaksi ottamiselle ja opettajille asetettavat mahdolliset erityisvaatimukset. Koulutuksen määrällistä tarvetta arvioitaessa tulee ottaa huomioon aiempiin tutkimuksiin pohjaavat arviot psykoterapian tarpeesta ja nykyiset kehitysnäkymät sekä psykoterapeutinimikkeen omaavan henkilöstön määrä ja palveluiden tarjonta.
2. Selvittää koulutuksen järjestämismahdollisuudet ja -muodot korkeakouluissa (erikoistumiskoulutukset, jatkotutkinnot, muun tyyppiset kokonaisuudet).
3. Arvioida koulutuksesta aiheutuvat kustannukset.
4. Valmistella valtakunnallinen ehdotus psykoterapiakoulutuksen käynnistämisestä korkeakoulujärjestelmän piirissä.
5. Edellä olevan valmistelutyön lisäksi työryhmän tulee toimia asiantuntijaelimenä, joka antaa tarvittaessa Terveystieteiden tutkimuskeskukselle kannanottoja ja lausuntoja psykoterapian koulutukseen ja nimikkeiden käyttöön liittyvissä kysymyksissä.

Lisäksi työryhmän tulee tehdä ehdotus, millä tavalla Terveystieteiden tutkimuskeskukseen annettava asiantuntijatyö olisi tarkoituksenmukaisinta järjestää työryhmän toiminnan jälkeen

Psykoterapiakoulutuksen työryhmä on työssään pyrkinyt hahmottamaan psykoterapiakoulutusten järjestämisen ongelmakenttää ajallisena, historiallisena prosessina. Muistioon on koottu tietoa koulutusta säätelevistä määräyksistä 1980-luvulta alkaen, nykyhetken koulutustilanteesta sekä koulutustarpeista. Keskeinen selvitettävä asia on ollut, kuinka koulutuksen ohjeet ja käytännöt kohtaavat ja miten ne vastaavat mielenterveyden nykyhetken hoitotarpeisiin. Työryhmän työn tueksi on tehty koulutusten järjestäjille Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 -kysely (1/2002, liite 1) ja terveydenhuollolle Terveystieteiden tutkimuskeskukseen psykoterapiapalvelut 2001 -kysely (2/2002, liite 2). Molemmat kyselyt antoivat hyvän perustan työryhmän työlle. Vuonna 1995 ilmestyneen Stakesin oppaan Psykoterapia Suomessa tiedot mahdollistavat psykoterapiakoulutusten järjestämisen seurannan mm. koulutusten ja opiskelijoiden määrän, järjestäjätahojen määrän ja laadun sekä eri koulutusmuotojen tarkastelun suhteen (Pylkkänen ym. toim.1995).

Työryhmä on pyrkinyt työssään mahdollisimman suureen avoimuuteen. Tehdyissä kyselyissä oli avoimia kysymyksiä koskien sekä nykytilanteen kartoitusta, ongelmia ja tavoitteita. Lisäksi pidettiin kaksi koko päivän kestävää kuulemistilaisuutta, joiden ohjelma painottui avoimeen vuorovaikutukseen ja keskusteluun (liitteet 3 ja 4). Työryhmä vastaanotti tehtyjen kyselyjen ja kuulemistilaisuuksien kannanottojen lisäksi noin kaksisataa suullista tai kirjallista psykoterapiakoulutuksiin liittyvää kannanottoa, lausuntoa tai tiedotetta.

Työryhmän puheenjohtajana oli toiminnanjohtaja Pirkko Lahti Suomen Mielenterveysseurasta ja varapuheenjohtajana lääkintöneuvos Sakari Lankinen sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Työryhmän jäsenet olivat:

apulaisopettaja Hanna Ebeling, Oulun yliopisto
kehityspäällikkö Rolf Eriksson, Suomen Kuntaliitto ry.
ylilääkäri Eira Hellbom, Terveystieteiden tutkimuskeskus
kehitysjohtaja Irene Isohanni, Oulun seudun ammattikorkeakoulu
opetusneuvos Terttu Jääskeläinen, opetusministeriö
suunnittelija Heljä Kahra, Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus
lehtori Hely Kalska, Helsingin yliopisto
ylilääkäri Pirjo Kettunen, Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
kehityspäällikkö Kirsti Kylä-Tuomola, opetusministeriö
dosentti Raimo Lappalainen, Tampereen yliopisto
professori Johannes Lehtonen, Kuopion yliopisto
opetusneuvos Marja-Liisa Niemi, opetusministeriö
sosiaalityöntekijä Kaarina Nykyri, Joensuun kaupungin peruspalveluvirasto
professori Jorma Piha, Turun yliopisto
asiantuntijalääkäri Paavo Rissanen, Kansaneläkelaitos
professori Jarl Wahlström, Jyväskylän yliopisto
ylilääkäri Seppo Öhman, Vaasan terveysvirasto

Työryhmän hallinnollinen sihteeri oli osastosihteeri Tarja Kurki ja sivutoimimisina asiantuntijasiihteereinä olivat suunnittelijat Ulla Halkola ajalla 3.12.2001–31.1.2003 ja Kristiina Jussila ajalla 25.3.2002–31.1.2003. Lisäksi työryhmätyöhön osallistui asiantuntijana suunnittelija Marjatta Kallio Kansaneläkelaitoksesta.

Työryhmä kokoontui 22 kertaa ja piti 2 kokopäivän kestävästä kuulemistilaisuudesta.

Työryhmän tuli saada työnsä valmiiksi lokakuun loppuun 2002 mennessä. Työryhmän toimiaikaa jatkettiin tammikuun loppuun 2003 saakka.

Työryhmän muistiossa käsitellään psykoterapiakoulutusta työryhmälle annettujen tehtäväkokonaisuuksien mukaisesti.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittaen muistion opetusministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle.

Helsingissä 31. päivänä tammikuuta 2003

Pirkko Lahti

Sakari Lankinen

Hanna Ebeling

Rolf Eriksson

Eira Hellbom

Irene Isohanni

Terttu Jääskeläinen

Heljä Kahra

Hely Kalska

Pirjo Kettunen

Kirsti Kylä-Tuomola

Raimo Lappalainen

Johannes Lehtonen

Marja-Liisa Niemi

Kaarina Nykyri

Jorma Piha

Paavo Rissanen

Jarl Wahlström

Seppo Öhman

Ulla Halkola

Kristiina Jussila

Tarja Kurki

SISÄLLYS

1	Tiivistelmä työryhmän esityksistä	11
1.1	Pykoterapeuttikoulutusten laajuus ja sisällölliset vaatimukset	11
1.2	Psykoterapeuttikoulutusten järjestämistä korkeakoulujärjestelmässä koskevat esitykset	12
1.3	Psykoterapeuttien määrää koskevat esitykset	13
1.4	Psykoterapeuttikoulutusten rahoitusta koskevat esitykset	13
1.5	Muut ehdotukset	13
1.6	Yleiset esitykset	14
2	Työryhmän tekemät esitykset perusteluineen	15
2.1	Psykoterapian määrittelyä	15
2.2	Psykoterapeuttikoulutusten järjestelmä	16
2.2.1	Psykoterapeuttikoulutus	17
2.2.2	Psykoterapeuttikouluttajan koulutus	19
2.2.3	Psykoterapeuttiset valmiudet	20
2.2.4	Taideterapiat psykoterapiana	20
2.3	Psykoterapeuttikoulutusten järjestäminen korkeakoulujärjestelmässä	22
2.3.1	Psykoterapiakoulutusten järjestämisen taustaa korkeakoulujärjestelmässä	22
2.3.2	Järjestämismahdollisuudet nykyisessä korkeakoulujen tutkintojärjestelmässä	23
2.3.3	Järjestämismahdollisuudet korkeakoulujen tutkintojärjestelmässä käynnissä olevien uudistusesitysten valossa	26
2.3.4	Työryhmän esitys psykoterapeuttikoulutusten käynnistämisestä korkeakoulujärjestelmässä	28
2.4	Psykoterapeuttikoulutusten määrällinen tarve	29
2.4.1	Psykoterapeuttikoulutuksen määrällinen tarve	32
2.4.2	Psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen määrällinen tarve	33
2.4.3	Työryhmän esitys psykoterapeuttikoulutusten määrällisestä tarpeesta	33
2.5	Psykoterapeuttikoulutusten kustannukset	34
2.5.1	Psykoterapeuttikoulutuksen kustannukset	34
2.5.2	Psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen kustannukset	35
2.5.3	Työryhmän esitys psykoterapeuttikoulutusten kustannuksista	37
2.6	Psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijaryhmä	37
2.7	Psykoterapeuttikoulutuksia koskevat ohjeet	38
3	Taustaa ja selvityksiä	40
3.1	Psykoterapeuttikoulutuksen järjestämisen taustaa	40
3.1.1	Psykoterapia julkisessa palvelujärjestelmässä vuoteen 1994	40
3.1.2	Psykoterapian ja terapiakoulutusten muutokset 1990-luvun hallintokulttuurissa - psykoterapiakoulutuksia määrittävät normit, ohjeet ja suositukset	42
3.1.3	Korkeakoulujen erikoistumisopintojen arviointi- ja rekisteröintitoiminta	45
3.1.4	Psykoterapiaa koskeva lainsäädäntö	46
3.2	Psykoterapiakoulutusten asema koulutusjärjestelmässä	46
3.2.1	Ammattikorkeakoulututkinnot	47
3.2.2	Psykoterapiakoulutukset yliopistollisena täydennys- ja jatkokoulutuksena	47

3.2.3 Psykologien erikoispsykologikoulutus	48
3.2.4 Lääkäreiden erikoistumiskoulutus	48
3.2.4 Ammattikorkeakoulututkinnot	
3.2.5 Lääkäreiden psykoterapian erityispätevyys korkeakoulujärjestelmän ulkopuolella	49
3.2.6 Yhteisöjen järjestämä psykoterapiakoulutus	49
3.2.7 Opetusministeriön korkeakoulujen tutkintojärjestelmää ja aikuiskoulutusta koskevat muistiot ja mietinnöt 2002	49
3.3 Psykoterapeutit ja psykoterapiapalvelut	54
3.3.1 Psykoterapeuttien määrä Suomessa	55
3.3.2 Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän psykoterapiapalvelut	57
3.3.3 Kansaneläkelaitoksen tukema psykoterapia	59
3.3.4 Psykoterapia Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toiminnassa	61
3.4 Mielenterveyden tukemista ja psykoterapiaa koskevat selvitykset ja tutkimukset	61
3.4.1 Mielenterveysalan selvitykset	62
3.4.2 Psykoterapian vaikuttavuustutkimukset	63
3.5 Psykoterapiakoulutukset vuonna 2002	65
3.5.1 Psykoterapiakoulutusten ja psykoterapeuttiopiskelijoiden määrä	66
3.5.2 Psykoterapiakoulutusten sisällölliset ja laadulliset tekijät	71
3.5.3 Psykoterapiakoulutuksen kustannukset	72
3.6 Psykoterapiakoulutuksen laadullinen ja määrällinen tarve	74
3.6.1 Psykoterapian ja psykoterapiakoulutuksen laadullinen tarve	74
3.6.2 Psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen määrällinen tarve	75
3.7 Arvio psykoterapeuttikoulutusten kustannuksista	76
4 Yhteenveto	78
Eriävä mielipide	81
Lähteet	82
Liitteet	84
Liite 1. Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002, Psykoterapiakoulutuksen työryhmän tekemä kysely 1/2002. Saatekirje ja kyselylomake.	84
Liite 2. Terveystenhuollon psykoterapiapalvelut vuonna 2001. Psykoterapiakoulutuksen työryhmän tekemä kysely 2/2002. Saatekirje ja kyselylomake.	95
Liite 3. Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kuulemistilaisuuden 20.5.2002 ohjelma	100
Liite 4. Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kuulemistilaisuuden 7.10.2002 ohjelma	101
Liite 5. Ohjeellinen laatutaulukko psykoterapiakoulutuksen arviointiin	102
Liite 6. Tiivistelmä Terveystenhuollon oikeusturvakeskuksen käyttämistä psykoterapiakoulutusten kriteereistä	103
Liite 7. Kansainväliset järjestöt ja yhdistykset, joiden kanssa suomalaiset psykoterapiakoulutuksia järjestävät koulutusyhteisöt tekevät yhteistyötä	104

1 Tiivistelmä työryhmän esityksistä

Psykoterapia on psykiatrian ja mielenterveystyön keskeinen hoito- ja kuntoutusmuoto. Tutkimukset ovat selkeästi tuoneet esiin psykoterapian vaikuttavuuden psykiatrisessa hoidossa. Psykoterapeuttikoulutusten järjestämiseen sekä psykoterapeuttiammattinimikkeen käyttöoikeuksiin liittyvien epäkohtien korjaamiseksi ja kehityksen turvaamiseksi työryhmä esittää uudistuksia. Psykoterapeuttikoulutusten järjestäminen osana korkeakoulujärjestelmää on perusteltu ja tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä.

Psykoterapiatyöryhmä on perustanut psykoterapian määrittelyä ja koulutusta koskevat kannanotonsa ja esityksensä voimassa olevaan lainsäädäntöön ja suosituksiin, arvioituun psykoterapian tarpeeseen sekä psykoterapian koulutusjärjestelyistä hankittuun kokonaiskuvaan.

1.1 Psykoterapeuttikoulutusten laajuus ja sisällölliset vaatimukset

Työryhmän esitys:

1. Työryhmä esittää psykoterapeuttikoulutusten järjestämistä kaksitasoisena koulutuksena. Psykoterapeuttikoulutus on nelivuotinen koulutus, joka on laajuudeltaan 40 opintoviikkoa. Psykoterapeuttikouluttajan koulutus on 20 opintoviikon laajuinen kaksivuotinen koulutus, joka suoritetaan psykoterapeuttikoulutuksen jälkeen. Psykoterapeuttikoulutuksen tavoitteena on antaa valmiudet toimia psykoterapeuttina ja psykoterapian työhönohjaajana. Psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen tavoitteena on antaa valmiudet toimia psykoterapian kouluttajana ja koulutuspsykoterapeuttina.
2. Psykoterapeuttikoulutusten laadullisten ja sisällöllisten vaatimusten tarkentamiseksi työryhmä on määritellyt käsitteet psykoterapia ja taidepsykoterapia. Lisäksi on laadittu psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen sisällölliset koulutusvaatimukset, joita esitetään noudatettaviksi 1.1.2007 lähtien.

3. Ennen 1.1.2007 alkavissa koulutuksissa noudatetaan psykoterapiakoulutusten nykyisiä koulutusvaatimuksia ja käytäntöjä. Niiden tulee olla koulutusyhteisöjen tiedossa ja koulutusyhteisöjen tulee saada arvio koulutuksensa laadusta ennen koulutuksen aloittamista tai sen aikana psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijaryhmältä, jonka perustamista työryhmä niin ikään esittää.

1.2 Psykoterapeuttikoulutusten järjestämistä korkeakoulujärjestelmässä koskevat esitykset

Työryhmän esitys:

1. Psykoterapeuttikoulutus ja psykoterapeuttikouluttajan koulutus tulee järjestää korkeakoulujärjestelmän piirissä. Psykoterapeuttikoulutus järjestetään yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Psykoterapeuttikouluttajan koulutus järjestetään yliopistoissa.
2. Psykoterapeuttikoulutus ja psykoterapeuttikouluttajan koulutus järjestetään ensisijaisesti psykoterapeutin erikoistumistutkintona tai jatkotutkintoon sisältyvänä ammatillisena erikoistumiskoulutuksena tai erikoislääkäritutkintoon liittyvänä koulutuksena viimeistään 1.1.2007 lähtien. Siihen asti koulutukset järjestetään nykyisellä tavalla.
3. Psykoterapeutin ja psykoterapeuttikouluttajan koulutukset ovat monitieteisiä ja moniammatillisia koulutuksia, jotka järjestetään yliopistoissa ensisijaisesti lääketieteellisissä tiedekunnissa ja psykologian opetusta antavissa yksiköissä sekä ammattikorkeakouluissa. Opinnot tulee voida suorittaa moniammatillisessa ryhmässä.
4. Psykoterapeuttikoulutuksia tulee järjestää alueellisesti kattavasti. Alueelliseen psykoterapian tarpeeseen perustuva koulutustarpeen arviointi ja yhteiskunnallisen palvelutehtävän toteuttaminen ovat keskeisiä perusteita koulutuspaikan määrittämisessä. Psykoterapeuttikoulutuksien järjestämiseen liittyvä kokemus tulee myös ottaa huomioon. Koulutusta tulee järjestää riittävästi ruotsin kielellä.
5. Psykoterapeuttikoulutusten suunnittelussa ja toteutuksessa tulee korkeakoulujen tehdä tiivistä yhteistyötä keskenään ja muiden koulutusyhteisöjen kanssa. Monitieteisen ja moniammatillisen psykoterapeuttikoulutuksen kehittämisessä ja toteuttamisessa on välttämätöntä löytää yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyömalli, joka mahdollistaa psykoterapian tieteellisen ja soveltavan tutkimuksen sekä koulutuksen laadun. Yliopistojen lääketieteellisillä tiedekunnilla ja psykologian laitoksilla on tässä työssä keskeinen vastuu.
6. Korkeakouluille osoitetaan riittävät voimavarat koulutuksen järjestämiseen.
7. Koulutusten järjestämisen valmistelu korkeakoulujärjestelmässä käynnistetään välittömästi.
8. Psykoterapeuttiset valmiudet –koulutuksia järjestetään riittävien koulutusedellytysten takaamiseksi. Koulutuksen suorittamista ennen psykoterapeuttikoulutukseen hakeutumisesta edellytetään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilta henkilöiltä.
9. Psykoterapeutin ja psykoterapeuttikouluttajan tutkintoon johtavien koulutusten lisäksi tarvitaan monipuolista psykoterapeuttien täydennyskoulutusta.
10. Varsinaisen psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen lisäksi tulee järjestää mielenterveyden perusteiden tuntemusta tukevaa ja psykoterapi-

peuttisia valmiuksia antavaa koulutusta aiempaa laajemmin sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan perus- ja täydennyskoulutuksessa.

1.3 Psykoterapeuttien määrää koskevat esitykset

Terveysturvakeskuksen Terveysturvakeskuksen ammattihenkilöiden keskusrekisterin mukaan 31.12.2002 Suomessa oli 3 155 psykoterapeutin ammattinimikkeeseen käyttämiseen oikeutettua ammattihenkilöä. Työryhmän tekemien selvitysten mukaan heistä noin 1 200 henkilöä toimii julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa. Työryhmän mukaan näiden henkilöiden lisäksi tarvitaan uusia psykoterapeuttikoulutuksen saaneita työntekijöitä arviolta 1 800 henkilöä vuoteen 2018 mennessä.

Työryhmän esitys:

1. Psykoterapeuttikoulutukseen otetaan vuosittain noin 200 uutta opiskelijaa.
2. Psykoterapeuttikouluttajan koulutukseen otetaan vuosittain noin 60 uutta opiskelijaa.

1.4 Psykoterapeuttikoulutusten rahoitusta koskevat esitykset

Työryhmä arvioi, että koulutusten kustannukset olisivat psykoterapeuttikoulutuksen osalta noin 19 000 euroa /koko koulutus/ opiskelija ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen osalta noin 18 000 euroa/ koko koulutus/ opiskelija.

Työryhmän esitys:

1. Koulutukset rahoitetaan valtion budjettirahoituksella.
2. Koulutusyksiköille osoitetaan riittävät voimavarat koulutuksien käynnistämiseen
3. ja toteuttamiseen sekä psykoterapian tutkimus- ja kehittämistoimintaan.
4. Koulutusten kustannusten rahoituksessa käytetään perustana työryhmän arviota psykoterapeuttikoulutuksen sekä psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen kustannuksista.

1.5 Muut ehdotukset

Työryhmän esitys:

1. Sosiaali- ja terveysministeriö huolehtii, että mahdollisimman pian perustetaan Psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijaryhmä, jonka tehtävänä on antaa arvioita psykoterapia- ja psykoterapeuttikoulutuksista koulutusyhteisöille ja lausuntoja Terveysturvakeskuksen oikeusturvakeskukselle psykoterapeutin ammattinimikkeen suojaukseen ja rekisteröintiin liittyvissä kysymyksissä.

2. Opetusministeriö aloittaa psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen valmistelun välittömästi niin, että koulutukset vakiinnutetaan korkeakoulujärjestelmään viimeistään 1.1.2007 lähtien.
3. Ammattinimikkeen suojaukseen sekä rekisteröintiin liittyen noudatetaan nykyistä käytäntöä uudistuksen voimaantuloon saakka. Sosiaali- ja terveysministeriö tarkistaa tarvittaessa säädöksiä uuteen koulutusjärjestelmään siirryttäessä.

1.6 Yleiset esitykset

Psykoterapiakoulutuksen työryhmä on pyrkinyt etsimään ratkaisuja psykoterapian koulutustarpeeseen sekä tarkoituksenmukaisen ja selkeät koulutusvaatimukset sisältävän koulutusmallin löytämiseen. Koulutusta koskevien esityksien ohella työryhmä on tehnyt kaksi psykoterapiapalveluiden sekä koulutuksen kannalta merkittävää yleistä kannanottoa:

1. Psykoterapeuttien tulee voida tehdä riittävästi psykoterapiaa ennaltaehkäisevässä mielenterveystyössä, psykiatrisessa hoidossa ja kuntoutuksessa. Psykoterapeuttikoulutuksen järjestämisen kannalta on merkityksellistä, että koulutuksessa hankittua ammattitaitoa voi hyödyntää käytännön asiakas- ja potilastyössä.
2. Psykoterapiakoulutuksen järjestäjien tulee tehdä tiivistä yhteistyötä psykoterapiakoulutusten suunnittelussa ja toteuttamisessa tarkoituksenmukaisten, moniammatillisten ja monitieteisten koulutusten kehittämiseksi.

2 Työryhmän tekemät esitykset perusteluineen

2.1 Psykoterapian määrittelyä

Psykoterapiakoulutuksen työryhmä määrittelee psykoterapian seuraavasti:

1. Psykoterapia on terveydenhuollon tavoitteellista ja ammatillista toimintaa. Suomessa psykoterapeuttiammattinimikkeen käyttöä valvoo Terveysturvakeskus, joka antaa psykoterapeuteille ammattinimikkeen käyttöoikeuden. Psykoterapiaa tehdään yhteiskunnan useilla eri sektoreilla.
2. Psykoterapia on vuorovaikutuksellinen hoito- ja kuntoutusmuoto. Tavoitteena on psykoterapian keinoin auttaa ihmisiä, joilla on mielenterveyden häiriötä tai psyykkisiä ongelmia. Häiriön tai ongelman ilmenemismuoto voi olla psyykkisen ohella ruumiillinen tai sosiaalinen. Psykoterapian tarkoituksena on poistaa ja lievittää näitä häiriöitä ja ongelmia ja niiden aiheuttamaa kärsimystä sekä lisätä itsetuntemusta ja edesauttaa toimintakyvyn lisääntymistä ja itsenäistä selviytymistä.
3. Psykoterapian tulee perustua psykologiseen teoreettiseen tietämykseen, joka on riittävästi tutkittua ja käytännölliseen näyttöön perustuvaa. Psykoterapian tutkimus ja käytäntöjen kehittäminen on jatkuvaa. Suomessa keskeisiä teoreettisia viitekehyksiä ovat psykoanalyttiset, käyttäytymistieteelliset ja kognitiiviset terapiat sekä perhe- ja ryhmäterapiat ja näistä viitekehyksistä johdetut menetelmät ja sovellukset.
4. Psykoterapiassa tulee ottaa huomioon terapeutin itsetuntemus eli omien kokemusten ja tunteiden tuntemus ja hallinta niin, että terapeutti osaa käyttää tunteita hoidossa vaarantamatta potilaan etua. Psykoterapeutin ammatillisuus edellyttää, että psykoterapeutilla on riittävä oma koulutuspsykoterapia ja työnohjaus.
5. Psykoterapia on ammatillista toimintaa, jota ohjaavat asiakas- ja potilastyötä koskevat lait, asetukset ja ammattikäytännöt sekä eettiset periaatteet.

2.2 Psykoterapeuttikoulutusten järjestelmä

Psykoterapiakoulutuksen työryhmä esittää psykoterapeuttikoulutuksen järjestämistä kaksitasoisena koulutuksena:

1. psykoterapeuttikoulutus
2. psykoterapeuttikouluttajan koulutus.

Lisäksi työryhmä esittää psykoterapeuttikoulutusta edeltävän psykoterapeuttisten valmiuksien -koulutuksen järjestämistä. Koulutus ei ole varsinaista psykoterapeuttikoulutusta, eikä sen suorittamista edellytetä kaikilta psykoterapeuteiksi aikovilta.

Koulutuksen kaksitasoisuus selkiyttää koulutuksen järjestämistä. Kaksitasoisuus vastaa terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen tasomäärityksiä ja kansainvälistä koulutuskäytäntöä. Kaksitasoisessa koulutusmallissa voidaan hyödyntää viime vuosien aikana saatuja kokemuksia 4-vuotisesta ylemmän erityistason psykoterapiakoulutuksesta. Lisäksi kaksitasoinen koulutusmalli on sovellettavissa korkeakoulujen tutkintojärjestelmään.

Esityksen perusteluja:

1. Kaksitasoinen koulutusjärjestelmä vastaa terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettua asetusta 564 /1994. Asetuksessa psykoterapiakoulutuksiksi mainitaan erityistason psykoterapiakoulutus, vaativan erityistason psykoterapiakoulutus ja muu terapiakoulutus.
2. Kaksitasoinen koulutusjärjestelmä selkiyttää psykoterapeutin ammatillisuutta. Stakesin oppaassa 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995) esitettiin kolmi-neliportainen psykoterapiakoulutusjärjestelmä, jossa koulutustasot olivat vaativan erityistason psykoterapiakoulutus, ylemmän erityistason psykoterapiakoulutus, erityistason psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus, joka ei ole varsinaisesti psykoterapeuttikoulutusta. Neliportainen koulutusjärjestelmä on hierarkialtaan liian monitasoinen ottaen huomioon, että psykoterapeutin ammatti edellyttää riittävän aikaisemman sosiaali- tai terveydenhuollon perustutkinnon ja ammattiperustan. Psykoterapiapalvelujen asiakkaille koulutusjärjestelmän monitasoisuus ja sen merkitys ovat olleet vaikeasti hahmotettavissa.
3. Kaksitasoinen psykoterapian koulutusjärjestelmä säästää koulutuskustannuksia. Moniportainen koulutusjärjestelmä on kustannuksiltaan kallis, koska erityistason, ylemmän erityistason ja vaativan erityistason psykoterapiakoulutukset eivät aina toteudu saumattomasti peräkkäin, vaan koulutuksessa on päällekkäisyyttä. Pisimmillään psykoterapian klinisen työn työnohjaajaksi pätevytyminen kestää nykyisin viisi vuotta ja vaativan erityistason psykoterapeutiksi eli kouluttajaksi pätevytyminen kahdeksan vuotta. Vaativan erityistason psykoterapiakoulutuksen kouluttajana toimiminen vaatii koulutusyhteisöjen kriteerien mukaan vielä lisäkoulutusta vaativan erityistason pätevyyden jälkeenkin.
4. Koulutusjärjestelmän kaksitasoisuus vastaa kansainvälistä käytäntöä. Psykoterapiakoulutuksilla ei ole olemassa yleisiä, kansainvälisiä normeja. Eri koulutusmuotoja edustavat kansainväliset yhteisöt sen sijaan määrittelevät hyvinkin tarkkaan koulutusten laajuutta ja sisältöjä. Suomalaiset psykoterapian yhteisöt ja koulutusten järjestäjät ovat noudattaneet näitä ohjeita. Yleiskäytäntönä on kaksitasoinen koulutusjärjestelmä ja työryhmän tekemä esitys vastaa mitoitukseltaan keskimäärin kansainvälistä käytäntöä.

5. Kaksitasoinen koulutusmalli on sovellettavissa korkeakoulujen tutkintojärjestelmään. Korkeakoulujen tutkintojärjestelmä on muutosvaiheessa. Tutkintorakennetta harmonisoidaan eurooppalaiseen koulutusjärjestelmään verrattavissa olevaksi. Lisäksi yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat tarkistamassa omaa profiiliaan sekä jatkotutkintojen että aikuiskoulutuksen osalta. Kaksitasoinen psykoterapeutti-koulutusjärjestelmä on periaatteessa mahdollista toteuttaa korkeakoulujärjestelmässä.
6. Kaksitasoinen koulutusjärjestelmä esitetään toteutettavaksi siten, että psykoterapeutin ammattipätevyyteen johtavan koulutuksen kesto ja opintojen laajuus kasvavat. Psykoterapeutin ammatti on siinä määrin vaativaa, että työryhmä näkee perustelluksi nelivuotisen koulutuksen ammattiin pätevöitymiseksi. Psykoterapeutin ammattipätevyys edellyttää psykoterapeutin yleisten ammattikäytäntöjen riittävää tuntemusta yksittäisen psykoterapiamuodon hallinnan lisäksi. Psykoterapeutin ammatillisuuden vahvistaminen on tärkeää yksittäisen psykoterapeutin, psykoterapia-asiakkaan ja psykoterapian ammattikäytäntöjen kehittämisen kannalta. Psykoterapian vaikuttavuustutkimukset myös painottavat monipuolisen osaamisen merkitystä.

2.2.1 Psykoterapeuttikoulutus

Tavoite ja sisältö

Psykoterapeuttikoulutuksen tavoitteena on antaa valmiudet toimia psykoterapeutina ja psykoterapian työnohjaajana. Koulutus voi olla keskittynyt yhteen psykoterapiamuotoon tai se voi olla eri psykoterapiamuotoja integroiva koulutus. Psykoterapian koulutuskokonaisuuden tulee perustua psykologiseen teoreettiseen tietämykseen, joka on riittävästi tutkittua ja käytännölliseen näyttöön perustuvaa.

Koulutuksessa tulee käsitellä riittävästi psykoterapian teoreettista kehitystä, esitellä psykoterapian eri muotoja, tutkimusta ja käytäntöjä sekä antaa riittävän monipuolinen kokemus psykoterapeuttisesta vuorovaikutussuhteesta ja sen erityislaatuisuudesta muihin hoitosuhteisiin verrattuna. Lisäksi koulutuksen tulee taata perehtyneisyys psykoterapian kannalta oleellisiin terveys- ja sosiaalihuollon käytäntöihin, ohjeisiin ja eettisiin periaatteisiin.

Välttämättömiä edellytyksiä psykoterapeutin ammattipätevyydelle on tuntee ihmisen mielen rakentuminen ja toiminta, varhaisen vuorovaikutuksen merkitys ja kehityspsykologian perusteet sekä mielenterveyshäiriöiden syntymekanismit ja diagnostiset perusteet.

Koulutuksen keskeiset osa-alueet ovat teorian ja menetelmien tuntemus, henkilökohtaiset taidot sekä oman elämäkokemuksen tuntemus. Koulutus on kokemuksellinen oppimisprosessi, jossa reflektiivisyys psykoterapian teorian, oman työkäytännön ja muiden kokemusten kesken mahdollistaa psykoterapeuttisen osaamisen kehittymisen.

Koulutus tapahtuu teoria- ja menetelmäopetuksena, työnohjauksena ja koulutuspsykoterapiana. Lisäksi oppimisprosessin olennaisia elementtejä ovat kirjallisuuteen perehtyminen, soveltavat välitehtävät ja oman oppimisen arviointi ja seuranta. Koulutukseen sisältyy opinnäytetyön tekeminen. Se on psykoterapian teoriaa ja käytännön työtä yhdistävä opinnäyte, joka esitetään ja arvioidaan koulutuksen lopussa. Opinnäytetyö integroi prosessin osat henkilökohtaiseksi ammatilliseksi näkemykseksi.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmä esittää pääpiirteissään psykoterapeuttikoulutuksen rakenteelliset ja sisällölliset vaatimukset. Psykoterapiakoulutukset esitetään

toteutettavaksi korkeakouluopintoina ja tutkintoina ja sitä kautta koulutussisällöt myös määrittyvät tarkemmin.

Koulutuksen rakenne ja laajuus

Psykoterapeuttikoulutus on järjestettävä siten, että opiskelija voi suorittaa opinnot työn ohessa opiskellen neljässä lukuvuodessa. Opinnot voi suorittaa joko yhtäjaksoisesti tai kahdessa jaksossa. Psykoterapeuttikoulutus muodostaa koulutuskokonaisuuden, joka voi olla keskittynyt yhteen psykoterapiamuotoon tai se voi olla eri psykoterapiamuotoja integroiva koulutus.

Psykoterapeuttikoulutus kestää neljä vuotta ja sen kokonaislaajuus on opintoviikoina ilmaistuna vähintään 40 opintoviikkoa (vähintään 60 pistettä¹). Tämä edellyttää koulutettavalta vähintään 1 600 tunnin työpanoksen, josta

- annetun opetuksen osuus on vähintään 600 tuntia
- koulutuspsykoterapian osuus vähintään 100 tuntia
- omatoimisen opiskelun, opinnäytetyön tekemisen ja psykoterapiatyöskentelyn osuus noin 900 tuntia.

Annettavan opetuksen määrään (600 tuntia) sisältyy psykoterapian teoria- ja menetelmäopetusta yhteensä vähintään 400 tuntia, psykoterapian työnohjausta (jota tulee saada ainakin kahdelta työnohjaajalta) käytetystä työnohjausmuodosta riippuen vähintään 120–160 tuntia sekä opinnäytetyöhön liittyvää opetusta ja ohjausta noin 40–80 tuntia.

Kouluttajien, työnohjaajien ja koulutuspsykoterapeuttien tulee olla psykoterapeuttikouluttajia tai vastaavan pätevyyden omaavia kouluttajia.

Opiskelijavalinnan kriteerit

1. Perustutkinto / koulutusvaatimukset

- Lääketieteen lisensiaatin tutkinto, soveltuva sosiaali- tai terveydenhuollon alaan kuuluva ylempi korkeakoulututkinto tai muu ylempi korkeakoulututkinto, joka sisältää psykologian ja/tai psykiatrian opintoja ja antaa riittävät valmiudet toimia sosiaali- ja terveydenhuollon alalla.
- Soveltuva sosiaali- tai terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto ja psykoterapeuttien valmiuksien erikoistumisopinnot, jotka ovat vähintään 20 opintoviikon laajuiset.
- Ennen ammattikorkeakoulututkintojen voimaantuloa suoritettavat sosiaali- ja terveydenhuollon opistotason koulutukset esimerkiksi psykiatrian erikoissairaanhoidajan tutkinto

2. Työkokemus

- Vähintään 3 vuotta työkokemusta kliinisessä asiakas- tai potilastyössä

---

¹ Opetusministeriö on uudistamassa opintojen laajuutta kuvaavia käytäntöjä. Käyttöön otetaan European Credit Transfer System – järjestelmään liittyvät (ECTS) opintopisteet. Järjestelmän mukaan opiskelijan vuosittainen työaika on yhteensä 1 600 tuntia (40 viikkoa x 40 tuntia viikossa). Opinnot mitoitetaan niin, että täysipäiväisesti opiskellen henkilön vuosittainen työpanos on 60 pistettä eli 1 600 tuntia.

3. Nykyinen työ
  - Mahdollisuus tehdä psykoterapeuttista työtä koulutuksen aikana
4. Soveltuvuus
  - Todettu henkilökohtainen ja ammatillinen soveltuvuus psykoterapeutiksi

2.2.2 Psykoterapeuttikouluttajan koulutus

Tavoite ja sisältö

Psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen tavoitteena on syventää psykoterapeutin teoreettisia ja menetelmällisiä taitoja ja antaa valmiudet toimia psykoterapian kouluttajana ja koulutuspsykoterapeuttina. Koulutus antaa valmiudet pedagogiseen suunnitteluun ja toteuttamiseen psykoterapiakoulutuksen eri osa-alueilla.

Koulutuksen rakenne ja laajuus

Psykoterapeuttikouluttajan koulutus kestää kaksi vuotta ja sen kokonaislaajuus on opintoviikkoina ilmaistuna vähintään 20 opintoviikkoa (vähintään 30 pistettä²). Tämä edellyttää koulutettavalta vähintään 800 tunnin työpanoksen, josta

- annetun opetuksen osuus on vähintään 300 tuntia
- koulutuspsykoterapian osuus 50-100 tuntia
- omatoimisen opiskelun, opinnäytetyön tekemisen ja psykoterapia- ja työnohjaustyöskentelyn osuus noin 400–450 tuntia.

Annettavan opetuksen määrään (300 tuntia) sisältyy psykoterapian ja pedagogiikan teoria- ja menetelmäopetusta yhteensä vähintään 200 tuntia, psykoterapian ja työnohjauksen työnohjausta työnohjausmuodosta riippuen vähintään 60–80 tuntia sekä opinnäytetyöhön liittyvää opetusta ja ohjausta noin 20–40 tuntia.

Kouluttajien, työnohjaajien ja koulutuspsykoterapeuttien tulee olla psykoterapeuttikouluttajia tai vastaavan pätevyyden omaavia kouluttajia.

Opiskelijavalinnan kriteerit

1. Koulutusvaatimus
  - Terveysturvakeskuksen myöntämä psykoterapeutin ammattinimike
2. Työkokemus
  - Vähintään 2 vuotta työkokemusta psykoterapeuttina toimimisesta

---

² Opetusministeriö on uudistamassa opintojen laajuutta kuvaavia käytäntöjä. Käyttöön otetaan European Credit Transfer System – järjestelmään liittyvät (ECTS) opintopisteet. Järjestelmän mukaan opiskelijan vuosittainen työaika on yhteensä 1 600 tuntia (40 viikkoa x 40 tuntia viikossa). Opinnot mitoitetaan niin, että täysipäiväisesti opiskellen henkilön vuosittainen työpanos on 60 pistettä eli 1 600 tuntia.

3. Nykyinen työ
  - Mahdollisuus tehdä psykoterapiatyötä
  - Mahdollisuus toimia kouluttajana, työnohjaajana ja koulutuspsykoterapeuttina
4. Soveltuvuus
  - Todettu henkilökohtainen ja ammatillinen soveltuvuus psykoterapeuttikouluttajaksi

2.2.3 Psykoterapeuttiset valmiudet

Psykoterapeuttiset valmiudet -koulutus on psykoterapeuttisia valmiuksia antava koulutus. Koulutuksen suorittamista ennen psykoterapiakoulutukseen hakeutumista edellytetään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilta henkilöiltä.

Koulutuksen tavoitteena on luoda näkemys ja antaa perustaa psykoterapeuttisen työn tekemiseen. Koulutuksessa käsitellään mielenterveyttä ja mielenterveyshäiriöitä, psykoterapian historiaa ja teoreettista kehitystä, esitellään psykoterapian eri muotoja ja käytäntöjä sekä luodaan kokemusta psykoterapeuttisesta vuorovaikutussuhteesta ja sen erityislaatuisuudesta muihin hoitosuhteisiin verrattuna. Lisäksi koulutus perehdyttää psykoterapiatyön kannalta merkittäviin terveys- ja sosiaalihuollon käytäntöihin, ohjeisiin ja eettisiin periaatteisiin.

Psykoterapeuttiset perusvalmiudet -koulutuksia voidaan suunnitella ja toteuttaa eri ammattiryhmien tarpeisiin siten, että sisältöpainotuksissa otetaan huomioon aikaisempi tietotaito ja opetuksen erityistarpeet.

- Koulutuksen laajuuden tulee olla vähintään 20 opintoviikkoa.
- Koulutuksesta vastavilla henkilöillä tulee olla psykoterapeutin pätevyys.

2.2.4 Taideterapiat psykoterapiana

Psykoterapian erityissovelluksista luovat terapiat muodostavat suurimman ryhmän. Ryhmään kuuluvat mm. musiikkiterapia, kuvataideterapia, tanssiterapia, kirjallisuusterapia ja psykodraama. Työryhmä käyttää näistä luovista terapioidista jatkossa nimitystä taideterapiat.

Musiikkiterapian ja kuvataideterapian koulutuksia järjestetään yksittäisissä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa erikoistumisopintoina tai täydennyskoulutusohjelminä tai perustutkintona. Psykodraamalla on oma koulutusjärjestelmänsä. Taideterapioiden runsauden ja monitasoisten koulutuksien järjestämisen takia työryhmä on erikseen käsitellyt taideterapioita.

Taideterapioilla on Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollossa vakiintunut asema. Psykoterapiakoulutuksen työryhmän tekemässä kyselyssä tuli selvästi esiin eri taidetoja edustavien taideterapioiden ja taideterapiakoulutusten ongelmallinen tilanne. Taideterapiakoulutusten määrittely psykoterapeuttipätevyyteen nähden on ollut epävaakaata koko psykoterapiakoulutusten kehittämistyön ajan.

Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö 1989 käsitteli taideterapioita psykoterapian erityissovelluksina ja antoi seuraavanlaisen suosituksen: ”Psykoterapian erityissovellutuksia varten tarvitaan psykoterapiakoulutuksesta poikkeava koulutusjärjestelmä, joka tavoitteiltaan vastaa erityistason psykoterapiakoulutusta. Psykoterapian erityissovellutuksia, joissa tällä hetkellä on olemassa kehittynyt koulutusjärjestelmä ovat

kuvataideterapia, musiikkiterapia ja psykodraama. Psykoterapian erityissovellukset ovat lähestymistavaltaan monitieteellisiä ja lähtökohtana on kuvataideterapiassa ja musiikkiterapiassa psykoterapian teoreettisen pohjan lisäksi asianomaisen ilmaisumuodon teoria ja siten omaleimainen tekniikka. Kuvataideterapeutilta edellytetään kuvataideopintoja kuten myös kokemusta mielenterveystyön tehtävissä. Musiikkiterapeutilta edellytetään musiikkikoulutusta ja kokemusta mielenterveysalan työtehtävissä. Psykoterapian erityissovellutusten koulutusohjelma, joka sisältää lääkintöhallituksen kriteerien mukaisen erityistason psykoterapiakoulutuksen, voi antaa koulutettavalle myös erityistason psykoterapiakoulutuksen mukaisen pätevyyden” (Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö 1989:44, s.137–138).

Stakesin opas toteaa taideterapioista seuraavasti: ”Erillisten, tiettyyn psykoterapeuttiseen ja tutkimukselliseen taustaan perustuvien psykoterapiamuotojen lisäksi käytännön työssä on tarpeen käyttää myös erilaisia psykoterapian erityissovellutuksia. Erityissovellutuksissa käytetään jotakin erityistekniikkaa johonkin psykoterapeuttiseen teoriaan sovellettuna. Tällaisia tekniikoita voivat olla esimerkiksi kuvataide, musiikki ja psykodraama. Myös erityissovellutusten koulutusohjelmia voidaan kehittää mainitun tasoluokituksen mukaisesti. Näin on myös käytännössä tapahtunut ja yhtenäiset koulutuskriteerit ovat helpottaneet myös erityissovellutusten eri koulutusohjelmien vertailtavuutta ja laadunvarmennusta” (Pylkkänen ym. toim. 1995, s.15).

Käytännössä ainoastaan Taideteollisen korkeakoulun kuvataideterapian koulutuksesta valmistuneet opiskelijat ovat saaneet Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tekemän päätöksen psykoterapeutin ammattinimikkeen suojauksesta. Musiikkiterapiakoulutuksen käyneet opiskelijat ovat saaneet psykoterapeutin ammattinimikkeen suojauksen, mutta viime vuosina näitä päätöksiä ei ole tehty. Psykodraamakoulutuksen käyneet henkilöt eivät ole saaneet psykoterapeutin ammattinimikkeen suojasta.

Työryhmän esitys

1. Taideterapioissa sovelletaan samoja psykoterapian määrittelyjä ja kriteereitä kuin yleensä psykoterapiassa.
2. Psykoterapian laatutason varmistamiseksi ja taideterapioiden aseman selkiyttämiseksi otetaan käyttöön nimikkeet taidepsykoterapia ja taideterapia.
3. Työryhmä näkee taideterapioiden merkityksen ja tärkeyden mielenterveystyössä ja esittää seuraavat taidepsykoterapian ja taideterapian määrittelyt:

a) Taidepsykoterapiat

Taidepsykoterapiassa käytetään yhtä tai useampaa taideilmaisumuotoa psykoterapiatyön välineenä. Taidepsykoterapiassa taideilmaisuus on keskeinen tekijä psykoterapeutin ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa. Psykoterapian määrittelyn mukaisesti taidepsykoterapia perustuu psykologiseen teoreettiseen tietämykseen, joka on riittävästi tutkittua ja käytännölliseen näyttöön perustuva.

Taidepsykoterapia, joka täyttää psykoterapian määrittelyn ehdot ja psykoterapian koulutusvaatimukset on psykoterapiaa. Taidepsykoterapian koulutukset voidaan järjestää psykoterapeuttikoulutuksina ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksina niin kuin tässä muistiossa nämä koulutukset määritellään.

b) Taideterapiat

Taideterapia on taiteellisen ilmaisun käyttöä vuorovaikutussuhteessa. Tavoitteet määräytyvät asiakkaiden tarpeiden ja elämäntilanteen mukaan. Taideterapia pyrkii lisäämään asiakkaan itseymmärrystä tunteiden ja ajatusten luovan ilmaisun avulla. Tavoitteena on edesauttaa asiakkaan persoonallisuuden kehitystä ja luovuutta sekä antaa keinoja psyykkisistä kriiseistä selviytymiseen.

Taideterapiat ovat luonteeltaan ennaltaehkäisevää, hoitavaa ja kuntouttavaa kasvatusalan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon työtä.

2.3 Psykoterapeuttikoulutusten järjestäminen korkeakoulujärjestelmässä

Työryhmän toimeksiannossa on kaksi kohtaa, jotka liittyvät koulutuksen järjestämiseen korkeakoulujärjestelmän piirissä:

- Selvittää koulutuksen järjestämismahdollisuudet ja -muodot korkeakouluissa (erikoistumiskoulutukset, jatkotutkinnot, muun tyyppiset kokonaisuudet).
- Valmistella valtakunnallinen ehdotus psykoterapiakoulutuksen käynnistämisestä korkeakoulujärjestelmän piirissä.

Työryhmän käsityksen mukaan psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen tulee johtaa korkeakoulujärjestelmässä omaan tutkintoon. Sitä puoltaa väestön tarpeesta lähtevä osaamisvaatimus ja psykoterapian monialainen luonne. Psykoterapeutin ja psykoterapeuttikouluttajan koulutukset ovat monitieteisiä ja moniammatillisia koulutuksia, jotka tulee järjestää yliopistoissa, ensisijaisesti lääketieteellisissä tiedekunnissa ja psykologian opetusta antavissa yksiköissä, sekä ammattikorkeakouluissa. Opinnot tulee voida suorittaa moniammatillisessa ryhmässä. Tutkinto-opetuksen periaatteiden mukaan koulutus on julkisesti rahoitettua ja opiskelijalle maksutonta. Korkeakoulujärjestelmässä olevia mahdollisuuksia arvioidaan seuraavissa luvuissa näiden periaatteiden pohjalta.

2.3.1 Psykoterapiakoulutusten järjestämisen taustaa korkeakoulujärjestelmässä

Työryhmä on koonnut tietoa psykoterapiakoulutuksen järjestämisestä korkeakoulujärjestelmässä aikaisempien työryhmien muistioiden ja raporttien, nykyjärjestelmää kartoittavan Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 -kyselyn (kysely 1/2002) ja opetusministeriön vuonna 2002 tuottamien korkeakoulujärjestelmän uudistamista ja kehittämistä koskevien selvitysten ja muistioiden kautta.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän tekemä kysely Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus Suomessa vuonna 2002 antaa kuvan psykoterapiakoulutusten nykyjärjestelmän piirteistä. Koulutukset ja opiskelijamäärät ovat huomattavasti lisääntyneet 1990-luvun lopulla. Uusia koulutusten järjestäjiä on tullut mukaan. Uusia järjestäjiä ovat mm. ammattikorkeakoulut sekä terveydenhuollosta sairaanhoitopiirit ja terveyskeskukset, jotka järjestävät koulutusta omalle henkilökunnalleen. Psykoterapiakoulu-

tuksia järjestetään myös paljon yhteistyöverkostoissa, joissa ovat mukana korkeakoulut ja yksityiset psykoterapiayhteisöt.

Yliopistojen laitokset, täydennyskoulutuskeskukset tai ammattikorkeakoulut ovat hallinnollisina vastuujärjestäjinä 37 %:ssa koulutuksista, jotka koulutusyhteisön antaman tiedon mukaan johtavat psykoterapeuttipätevyyteen. Koulutusyhteisöille tehdyn selvityksen mukaan psykoterapiakoulutuksia järjestettiin vuonna 2002 korkeakoulujärjestelmän piirissä siten, että yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten osuus oli 68 %, yliopistojen laitosten osuus 29 % ja ammattikorkeakoulujen osuus 3 %. korkeakoulujen psykoterapeuttikoulutuksista.

Koordinoitua valtakunnallista yhteistyötä ovat tehneet yliopistojen psykologian laitokset, jotka ovat järjestäneet vuodesta 1997 yliopistoverkosto Psykonetin puitteissa psykoterapeutin ammattinimikkeeseen johtavaa psykoterapian alan erikoispsykologikoulutusta ammatillisena lisensiaatin tutkintona. Vuodesta 1997 alkaen erikoisalalle on hyväksytty jatko-opiskelijoiksi 24 henkilöä. Ensimmäiset psykologian lisensiaatin tutkinnon kautta psykoterapeutin ammattinimikkeen hyväksymiset on päätetty Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa tammikuussa 2002.

Kokemusta psykoterapiakoulutusten järjestämisestä on kertynyt yliopistoille ja niiden täydennyskoulutuskeskuksille 1980-luvulta alkaen paljon. Ammattikorkeakoulut ovat aloittaneet psykoterapeuttikoulutusten järjestämisen kokeiluluonteisesti 1990-luvun lopulla. Psykoterapiakoulutuksia järjestetään nykyisin korkeakoulujärjestelmässä ammatillisina täydennyskoulutusohjelmina, erikoistumisopintoina ja ammatillisen lisensiaatintutkinnon erikoispsykologikoulutuksena. Lisäksi psykoterapiakoulutukset liittyvät osin psykiatrian, nuorisopsykiatrian ja lastenpsykiatrian erikoislääkäritutkintoihin.

Työryhmässä arvioitiin ja punnittiin psykoterapiakoulutusten järjestämismahdollisuuksia korkeakoulujärjestelmässä sekä nykyisen koulutusjärjestelmän että tulevaisuutta koskevien mietintöjen pohjalta.

2.3.2 Järjestämismahdollisuudet nykyisessä korkeakoulujen tutkintojärjestelmässä

Ammatilliset täydennyskoulutusohjelmat

Suurin osa korkeakouluissa järjestettävistä psykoterapeuttikoulutuksista järjestettiin vuonna 2002 yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten ammatillisina täydennyskoulutusohjelmina. Yliopistojen täydennyskoulutuskeskukset järjestävät koulutukset useimmiten yhteistyössä yliopistojen laitosten ja oppiaineiden tai psykoterapian koulutusyhteisöjen kanssa. Täydennyskoulutuskeskusten asiantuntemus painottuu omalta osaltaan koulutuksen pedagogiseen suunnitteluun, koulutuksen hallinnointiin, konkreettisiin koulutusjärjestelyihin ja yhteistyön koordinointiin. Täydennyskoulutuskeskusten psykoterapiakoulutusten suunnittelijat pitävät säännöllisiä verkostokokouksia asiantuntijuutensa ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Koulutukset järjestetään maksupalvelutoimintana eli järjestäminen tapahtuu pääosin koulutusmaksuista saatavilla tuloilla. Vuoteen 2000 saakka psykoterapiakoulutuksiin oli mahdollista käyttää jonkin verran opetusministeriön koulutuspoliittista tukea lähinnä koulutuksen suunnittelusta aiheutuviin menoihin.

Pohdintaa:

- Koulutukset sopivat ammatillisiksi täydennyskoulutusohjelmiksi, mutta laajuutensa ja sisältönsä puolesta psykoterapeuttikoulutukset soveltuvat paremmin tutkintoja täydentäviksi erikoistumisopinnoiksi. Psykoterapiakoulutusten pitkistä, omasta koulutusperinteestä johtuen niitä ei ole tähän mennessä ollut tarvetta järjestää erikoistumisopintoina.
- Työryhmä on kuitenkin, perustelluista syistä päättänyt esittämään psykoterapeuttikoulutukseen omaa tutkintoa.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkintoja

täydentävät erikoistumisopinnot

Asetus (464/1998) 13 § määrittää yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot. Niitä ovat ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tutkintojärjestelmää täydentävät, ammatillista kehittymistä edistävät, laajat täydennyskoulutusohjelmat, jotka ovat laajuudeltaan 20–40 opintoviikkoa. 40 opintoviikon erikoistumisopintojen ja koulutusohjelmien nimeksi on vakiintunut PD (Professional development). Erikoistumisopintojen pedagogiseen kehittämiseen on panostettu 1990-luvulla paljon.

Työryhmän tekemän kyselyn (kysely 1/2002) mukaan psykoterapiakoulutuksia järjestettiin erikoistumisopintoina vuonna 2002 kaksi koulutusta yliopistojen täydennyskoulutuskeskuksissa ja kolme koulutusta ammattikorkeakouluissa. Sekä yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten että ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoina järjestettävistä psykoterapiakoulutuksista kummassakin yksi koulutus oli varsinainen psykoterapeuttipätevyyteen tähtäävä koulutus.

Tutkintoja täydentävien erikoistumisopintojen mahdollisuudet olla psykoterapeuttikoulutuksia ovat hyvät, sillä erikoistumisopintojen sisällön on nimenomaan tarkoitus yhdistää työelämätaitoja ja teoretietoa. Lisäksi opintoihin kuuluu omaan työhön liittyvä projektityö eli oppinnäytetyö. Se vastaa psykoterapiakoulutusten lopputyötä.

Yliopistojen erikoistumisopinnot ovat maksupalvelutoimintaa. Ne ovat saaneet 1980- ja 1990-luvuilla jossain määrin opetusministeriön koulutuspoliittista tukirahaa. Viime vuosina tukirahan suuntaaminen psykoterapiakoulutuksiin on vaihdellut eri yliopistojen kohdalla. Enimmiltä osin koulutukset on järjestetty kokonaan maksupalvelutuloilla. Vuoden 2003 valtion budjetissa on varattu yliopistollisiin erikoistumisopintoihin tukirahaa. Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot ovat opiskelijoille maksuttomia opintoja ammattikorkeakoulujen maksuasetuksen mukaan.

Pohdintaa:

- Asetus (464 /1998) korkeakoulututkintojen järjestelmästä viittaa mm. psykoterapiakoulutuksiin ja toteaa, että ne voivat olla erikoistumisopintoja, mikäli opetusministeriö niin päätöksellään säätää sosiaali- ja terveysministeriön kuulemisen jälkeen.
- Psykoterapiakoulutukset sopivat määrittelynsä mukaan luontevasti tutkintoja täydentäviksi erikoistumisopinnoiksi.
- Erikoistumisopinnot ovat monitieteisiä ja moniammatillisia tieteellis-ammattillisia opintoja kuten psykoterapiakoulutuksetkin ovat.

- Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelyt ovat erilaisia ja näin ollen eri koulutusjärjestelmät eivät ole tasavertaisessa asemassa koulutusten järjestämisessä. Koulutusten rahoituksen kannalta rahoitusjärjestelmien erilaisuus on merkittävä asia sekä rahoittajan, koulutuksen järjestäjän, opiskelijan että työnantajan kannalta.

Yliopiston jatkotutkinnot

Psykoterapeuttikoulutukset koskevat nykyään yliopistojen jatkotutkinnoista psykologiaa sekä lääketiedettä.

Psykologian jatkotutkinto

Yliopistojen jatkotutkintoihin liittyvä psykoterapeuttikoulutus on psykologian lisensiaatin tutkinto, johon voidaan sisällyttää erikoispsykologikoulutus psykoterapian erikoisalalla. Koulutuksen järjestää yliopistojen psykologian laitosten muodostama yliopistoverkosto Psykonet. Koulutus perustuu asetukseen psykologian tutkinnoista (318/1996).

Pohdintaa:

- Psykoterapeuttikoulutus soveltuu lisensiaatin tutkintoon sisältyväksi koulutukseksi. Lisensiaatin tutkintoon sisältyvä lisensiaatintutkimus ja metodologiset opinnot ovat kuitenkin ylimääräisiä opintoja, joita psykoterapeuttikoulutuksen rakenteessa ja vaatimuksissa ei edellytetä.
- Psykonetin voimavarat eivät nykyisellään riitä psykoterapeuttikoulutusten järjestämiseen moniammatillisena koulutuksena eikä edes psykologien psykoterapian erikoistumiskoulutuskysynnän täyttämiseen.
- Moniammatillisuutta rajoittava tekijä on myös tutkintoasetuksen edellytys, jonka mukaan lisensiaatin tutkintoa suorittamaan voidaan valita henkilö, jolla on ylempi korkeakoulututkinto ja jonka tutkinto antaa riittävän perustan psykologian alan jatkokoulutukseen. Tämä estää ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden henkilöiden osallistumisen lisensiaatin tutkintoon johtaviin opintoihin. Lisäksi erikoispsykologin koulutus voidaan asetuksen mukaan sisällyttää lisensiaatin tutkintoon ainoastaan sillä edellytyksellä, että se suoritetaan psykologian maisterin tai muun vastaavan tutkinnon pohjalta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että nykyisten säädösten pohjalta vain laillistettu psykologi voidaan ottaa suorittamaan erikoistumisalan lisensiaatin opintoja.
- Jatkotutkinto ja siihen liittyvät opinnot ovat opiskelijoille maksuttomia opintoja.

Lääketieteen jatkotutkinto

Lääketieteessä erikoislääkärin tutkinto on jatkotutkinto. Psykoterapian erikoistumisalaa ei ole. Vuonna 1999 erikoislääkärialojen lukumäärä väheni 92:sta 49:ään erikoisalallaan. Lääketieteelliset tiedekunnat järjestävät osana psykiatrian, nuorisopsykiatrian tai lastenpsykiatrian erikoislääkärikoulutusta psykoterapian opetusta, mutta se ei välttämättä vastaa järjestelmällistä psykoterapeuttikoulutusta. Joissakin yliopistoissa psykoterapeuttipätevyyteen johtava psykoterapiakoulutus kuuluu joko suosituksena tai ohjeellisena psykiatrian, nuorisopsykiatrian tai lastenpsykiatrian erikoistumisohjel-

miin. Tiedekuntien ulkopuolella tapahtuva opetus, joka sisältyy erikoislääkärikoulutukseen, on opiskelijalle yleensä maksullista koulutusta.

Erikoisalan subspecialiteettia muistuttavat opinnot voi suorittaa korkeakoulujärjestelmän ulkopuolella psykoterapian tai lastenpsykoterapian erityispätevyytenä, jonka hyväksyy Suomen Lääkäriliitto.

Pohdintaa:

- Lääketieteessä erikoislääkärin tutkinto on jatkotutkinto, psykoterapian erikoislääkärin tutkintoa ei ole omana tutkintona.
- Joissakin yliopistoissa psykoterapeuttipätevyyteen johtava psykoterapiakoulutus kuuluu joko suositukseksi tai ohjeellisena psykiatrian, nuorisopsykiatrian tai lastenpsykiatrian erikoistumisohjelmiin. Valtakunnallisesti yhtenäistä käytäntöä tämän suhteen ei ole.

Muiden alojen jatkotutkinnot

Sosiaalialan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita psykoterapeutteja ja psykoterapian opiskelijoita on myös huomattava määrä, mutta psykoterapiaan liittyvää jatkotutkintoa tai jatkotutkintoon sisältyvää erikoistumiskoulutusta heillä ei ole.

2.3.3 Järjestämismahdollisuudet korkeakoulujen tutkintojärjestelmässä käynnissä olevien uudistusesitysten valossa

Yliopistojen jatkotutkinnot

Lisensiaatin tutkinto on tieteellinen jatkotutkinto ja siihen voi sisältyä ammatillinen erikoistumiskoulutus.

Yliopistojen kaksiportaisen tutkintorakenteen toimeenpanoa koskeva muistio (opetusministeriön työryhmien muistioita 39:2002) esittää lisensiaatin tutkintoa, joka on tieteellinen jatkotutkinto ja johon voi sisältyä ammatillinen erikoistumiskoulutus. Psykoterapeuttikoulutuksen liittyen soveltuvat alat ovat psykologia ja sosiaalityö.

Psykologian lisensiaatin tutkintoon, joka suoritetaan psykologian maisterin tutkinnon pohjalta, voidaan mietinnön mukaan sisällyttää erikoispsykologin koulutus psykoterapian erikoisalalla. Sosiaalityön alalla ei mietinnön mukaan ole suunnitelmassa psykoterapian erikoisalaa, mutta psykoterapiaa lähinnä oleva ala on kuntouttava sosiaalityö.

Muistiossa todetaan:

”Jos tieteellisessä jatkokoulutuksessa suoritettavaan lisensiaatin tutkintoon sisältyy ammatillinen erikoistumiskoulutus, tutkintoon kuuluu järjestelmällinen teoreettinen ja käytännöllinen syventyminen erikoisalaan, lisensiaatin tutkimus omalta erikoisalalta sekä erikoisalan ohjattu työkokemus” (Opetusministeriön työryhmien muistioita 39:2002, s 52).

Pohdintaa:

- Ammatillinen erikoistumiskoulutus soveltuu psykoterapeuttikoulutukseksi.
- Ongelmana on lisensiaatin tutkintokokonaisuus. Tulisi voida suorittaa ja saada todistus psykoterapeutin ammatillisen erikoistumiskoulutuksen osalta.

- Licensiaatin tutkintokokonaisuus voisi mahdollisesti olla psykoterapeuttikouluttajan koulutus.
- Ammatillisen erikoistumiskoulutuksen moniammatillisuus ja monitieteisyys tulisi voida varmistaa.
- Koulutusyksiköiden valinta ja monitieteisyyden varmistaminen voi tuottaa ongelman.

Erikoistumistutkinto

Yliopistojen kaksiportaisen tutkintorakenteen toimeenpanoa koskeva muistio (39: 2002) esittää, että yksi viidestä yliopistoissa suoritettavista tutkinnoista on erikoistumistutkinto. Muistion mukaan erikoislääkärin tutkinto on erikoistumistutkinto, vrt. esittely edellä. Lisäksi erikoishammaslääkärin ja erikoiseläinlääkärin tutkinnot ovat erikoistumistutkintoja. Muita erikoistumistutkintoja ei tällä hetkellä ole.

Pohdintaa:

- Oma psykoterapeutin erikoistumistutkinto soveltuu psykoterapeuttikoulutuksen luonteeseen hyvin.
- Erikoistumistutkinto on rajattu tietyille aloille ja sitä voi olla vaikea laajentaa koskemaan psykoterapeuttikoulutuksia.
- Psykoterapeutin erikoistumistutkinto antaisi mahdollisuuden tasavertaiseen monitieteiseen ja moniammatilliseen yhteistyössä rakennettavaan erikoistumiskoulutukseen.

Ammattikorkeakoulun jatkotutkinto

Uusi laki ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilusta (645/2001) antaa ammattikorkeakouluille mahdollisuuden jatkotutkinnon toteuttamiseen kokeiluluonteisesti. Tavoitteena on edistää myös ammattikorkeakoulujen kykyä tuottaa uutta tietoa työelämästä, ammatillisesta asiantuntijuudesta ja sen kehittämisestä. Kokeilun aikana pyritään myös hankkimaan tietämystä ja kokemusta kaksijakoiselle mallille rakentuvan korkeakoululaitoksen työnjako- ja yhteistyökysymyksistä. Kokeilualueiksi on valittu kauppa ja hallinto, tekniikka sekä terveydenhuolto.

Jatkotutkintoon johtavan koulutusohjelman opetussuunnitelma on laadittava siten, että se sisältää 20–40 opintoviikkoa ammattikorkeakoulun järjestämiä, jatkotutkinnon alaan kuuluvia syventäviä opintoja ja opinnäytetyönä 20 opintoviikon laajuisen työelämän kehittämistehtävän.

Pohdintaa:

- Ammattikorkeakoulun jatkotutkinto on kokeiluvaiheessa. Kokeilu on alkanut 1.1.2003 ja päättyy 31.7.2005. Kokemuksia jatkotutkintokokeilusta ei vielä ole.
- Ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon laajuus on kokeiluvaiheessa psykoterapeuttikoulutusta laajempi kuten on yliopiston licensiaatin tutkintokin. Ammattikorkeakoulun jatkotutkinto on mahdollinen tutkintomuoto psykoterapeuttikoulutukselle kokeiluvaiheesta tehtävän arviointityön ja johtopäätösten antamissa puitteissa, jotka tiedetään vuonna 2005.

Psykoterapeuttikoulutuksen järjestäminen korkeakoulujärjestelmässä –selvityksen johtopäätökset

Korkeakoulujen nykyjärjestelmässä psykoterapiakoulutuksen työryhmän asettamat tavoitteet, jotka ovat moniammatillisuus ja monitieteisyys, maksuttomuus opiskelijalle ja tutkinto, toteutuvat pisimmälle yliopistoissa psykologian lisensiaatin tutkinnon yhteydessä. Moniammatillisuuden periaate ei siellä nykyisellään toteudu, eikä se ole uudistuksissa olevien esitystenkään mukaan laajalti mahdollista. Lääketieteessä psykoterapiakoulutusten järjestäminen on riittämätöntä, eivätkä opinnot johda omaan tutkintoon. Se on suuri ongelma. Myöskään yliopiston sosiaalialan koulutuksissa ei ole eikä ole esitetty psykoterapian opintoja. Yliopistojen tutkintoja täydentävät erikoistumisopinnot ovat moniammatillisia ja monitieteisiä koulutuksia, ne ovat opiskelijalle maksullisia opintoja. Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnot ovat puolestaan moniammatillisia ja myös maksuttomia opintoja.

2.3.4 Työryhmän esitys psykoterapeuttikoulutusten käynnistämisestä korkeakoulujärjestelmässä

Psykoterapiakoulutuksen työryhmä on tehnyt selvitystyönsä aikana, jolloin korkeakoulututkinnot ovat muutosvaiheessa mm. Bolognan sopimuksen liittyvän kaksiportaisen tutkintojärjestelmän uusimisen takia ja ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen kokeilulain voimaantulon myötä. Lisäksi opetusministeriö kehittää aikuiskoulutusta ja täydennyskoulutusta ja niitä koskevat rahoitusjärjestelmät ovat etsimässä uusia väyliä. Muuttuvassa järjestelmässä työryhmä esittää toimintatavoitteen monitieteisen psykoterapeuttitutkinnon perustamiseksi ja linjauksen siitä, että uuteen toimintatapaan siirtymiseen saakka toimitaan nykyjärjestelmän suomissa puitteissa niin pitkälle kuin mahdollista työryhmän esittämien tavoitteiden mukaisesti.

Psykoterapeuttikoulutukset korkeakoulujärjestelmässä

Työryhmän esitys:

1. Psykoterapeuttikoulutus ja psykoterapeuttikouluttajan koulutus tulee järjestää korkeakoulujärjestelmän piirissä. Psykoterapeuttikoulutus järjestetään yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Psykoterapeuttikouluttajan koulutus järjestetään yliopistoissa.
2. Psykoterapeuttikoulutus ja psykoterapeuttikouluttajan koulutus järjestetään ensisijaisesti psykoterapeutin erikoistumistutkintona tai jatkotutkintoon sisältyvänä ammatillisena erikoistumiskoulutuksena tai erikoislääkäritutkintoon liittyvänä koulutuksena viimeistään 1.1.2007 lähtien. Siihen asti koulutukset järjestetään nykyisellä tavalla.
3. Psykoterapeutin ja psykoterapeuttikouluttajan koulutukset ovat monitieteisiä ja moniammatillisia koulutuksia, jotka järjestetään yliopistoissa ensisijaisesti lääketieteellisissä tiedekunnissa ja psykologian opetusta antavissa yksiköissä sekä ammattikorkeakouluissa. Opinnot tulee voida suorittaa moniammatillisessa ryhmässä.

4. Psykoterapeuttikoulutuksia tulee järjestää alueellisesti kattavasti. Alueelliseen psykoterapian tarpeeseen perustuva koulutustarpeen arviointi ja yhteiskunnallisen palvelutehtävän toteuttaminen ovat keskeisiä perusteita koulutuspaikan määrittämisessä. Psykoterapeuttikoulutuksien järjestämiseen liittyvä kokemus tulee myös ottaa huomioon. Koulutusta tulee järjestää riittävästi ruotsin kielellä.
5. Psykoterapeuttikoulutusten suunnittelussa ja toteutuksessa tulee korkeakoulujen tehdä tiivistä yhteistyötä keskenään ja muiden koulutusyhteisöjen kanssa. Monitieteisen ja moniammatillisen psykoterapeuttikoulutuksen kehittämisessä ja toteuttamisessa on välttämätöntä löytää yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyömalli, joka mahdollistaa psykoterapian tieteellisen ja soveltavan tutkimuksen sekä koulutuksen laadun. Yliopistojen lääketieteellisillä tiedekunnilla ja psykologian laitoksilla on tässä työssä keskeinen vastuu.
6. Korkeakouluille osoitetaan riittävät voimavarat koulutuksen järjestämiseen.
7. Koulutusten järjestämisen valmistelu korkeakoulujärjestelmässä käynnistetään välittömästi.
8. Psykoterapeuttiset valmiudet –koulutuksia järjestetään riittävien koulutusedellytysten takaamiseksi. Koulutuksen suorittamista ennen psykoterapeuttikoulutukseen hakeutumisesta edellytetään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilta henkilöiltä.
9. Psykoterapeutin ja psykoterapeuttikouluttajan tutkintoon johtavien koulutusten lisäksi tarvitaan monipuolista psykoterapeuttien täydennyskoulutusta.
10. Varsinaisen psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen lisäksi tulee järjestää mielenterveyden perusteiden tuntemusta tukevaa ja psykoterapeuttisia valmiuksia antavaa koulutusta aiempaa laajemmin sosiaali- ja terveys- ja kasvatusalan perus- ja täydennyskoulutuksessa.

2.4 Psykoterapeuttikoulutusten määrällinen tarve

Työryhmä keskittyi työssään psykoterapeuttien koulutuksen määrällisen tarpeen arviointiin. Rajaus on tehty tietoisena siitä, että psykoterapeuttien määrä ja koulutus muodostaa vain osan väestön psykoterapiatarpeeseen vastaamiseen tarvittavista henkilöstöresursseista ja koulutuksesta.

Psykoterapeuttikoulutuksen tarvetta on tarkasteltu kolmesta lähtökohdasta käsin: 1) arvioidusta väestön ilmaisemasta tarpeesta, 2) lähtökohtana, että kaikilla asiakas- ja potilastyötä tekevillä, jotka työskentelevät mielenterveyspalveluissa tai sen lähialueilla tulisi olla jonkinlainen psykoterapiakoulutus ja 3) arvioidusta psykoterapian ja psykoterapeuttien tarpeesta.

Psykoterapeuttikoulutuksen tarve väestön ilmaiseman tarpeen mukaan arvioituna

Psykoterapian ja psykoterapiakoulutuksen tarpeen määrittelyssä voidaan arvio perustaa väestön ilmaisemaan tarpeeseen. Mini-Suomi -tutkimuksessa, jossa tutkittavat edustivat koko Suomen yli 30-vuotiaasta väestöä, oli kliinisesti arvioitu psykiatrisen hoidon

tarve noin 17 prosentilla väestöstä. Itseilmaistu hoidon tarve oli 7 prosenttia ja keskusteluhoidon tarvetta ilmaisi 3 prosenttia väestöstä (Lehtinen ym. 1991). Jos keskusteluhoidon tarve otetaan psykoterapian ja psykoterapeuttikoulutuksen tarpeen arvioinnin lähtökohdaksi, niin se tarkoittaisi, että psykoterapiaa pitäisi pystyä järjestämään 156 000 hengelle. Suomen väestö oli vuoden 2001 lopussa 5 200 000 henkeä. Heistä oli lapsia (alle 15-vuotiaita) 931 587 ja nuoria (15–19 -vuotiaita) 329 220 (Tilastokeskus, väestötilastot).

Työryhmä laski, mikä määrä koulutettuja psykoterapeutteja tarvitaan, jotta väestön ilmaisema keskusteluhoidon tarve tulee tyydytetyksi. Laskeminen tapahtui seuraavien kriteerien pohjalta:

- Asiakas-/potilaskäyntien määrä asiakasta/potilasta kohden julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa on keskimäärin 25–40 käyntikertaa /asiakas /potilas /vuosi. Näiden laskelmien pohjalta asiakas-/potilaskäyntien määrä olisi 3 900 000–6 240 000.
- Mikäli psykoterapeutti ottaa vastaan kuusi potilasta päivässä, se merkitsee 650 000–1 040 000 psykoterapeutin teoreettista työpäivää.
- Jos työviikkoja on vuodessa 40 ja viikko sisältää 5 työpäivää, päästään 200 psykoterapeutin työpäivään. Kun psykoterapeutin teoreettiset työpäivät jaetaan tällä luvulla 200, tarvittaisiin edellä mainitun tarpeen tyydyttämiseen 3 250–5 200 päätoimisesti psykoterapiaa tekevää henkilöä.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen ylläpitämässä Terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisterissä oli 3 155 nimikesuojattua psykoterapeuttia vuonna 2002 (31.12.2002). Mikäli he työskentelisivät kokopäivätoimisesti, niin edellä määriteltä psykoterapian tarve olisi lähes tyydytetty. Kuitenkaan kaikki nimikesuojatut psykoterapeutit eivät toimi psykoterapeutteina ja toimivistakin vain osa kokopäiväisesti.

Työryhmä on arvioinut, että julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon mielenterveyspalveluissa työskentelee arviolta 1 200 psykoterapeuttikoulutuksen saanutta henkilöä. Arvio perustuu työryhmän tekemään Terveydenhuollon psykoterapiapalvelut –kyselyyn (kysely 2/2002). Kasvatus- ja perheneuvoloiden osalta työryhmällä ei ole ollut käytössään lukuja. Sen lisäksi psykoterapeutteja toimii mm. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä (76, vuonna 2001) ja Kirkon Perheasian Keskuksessa. Yksityisellä puolella työskentelee arviolta 1000 psykoterapeuttia. Arvio perustuu siihen, että Kansaneläkelaitoksen järjestämänä sai vuonna 2001 noin 6600 aikuisasiakasta yksilö- tai ryhmäpsykoterapiaa 1 041 eri psykoterapeutilta (Kelan erillistilasto 28.10.2002).

Psykoterapiatarpeen tyydyttämiseksi työryhmä pitää suotavana ja mahdollisena, että psykoterapeuttikoulutuksen saanut, julkisessa palvelujärjestelmässä toimiva, henkilöstö, voi käyttää 20 % työajasta varsinaisen psykoterapian tekemiseen.

Jos lähtötilanteena pidetään, että yksityisellä puolella psykoterapeutit (1 000) tekevät työtä psykoterapiahoidon parissa 50 % viikkotyöajastaan, ja julkisella puolella (1 200) 20 % työajastaan, on nykyinen kapasiteetti henkilötötyövuosissa 500 ja 240.

Tällöin psykoterapeuttivaje on:

Laskelma 1, potilaan käyntikertoja 25 / vuosi:

$3\,250 - 500 - 240 = 2\,510$ (jatkuva psykoterapeuttitarve on 3250 henkeä, nykyinen kapasiteetti henkilötötyövuosissa on yksityisellä puolella 500 ja julkisella puolella 240)

Mikäli psykoterapiatarpeen vaje kohdistetaan julkiselle puolelle siten, että yksityisen puolen kapasiteetti pysyy nykyisellä tasolla, vajeen osalta päästään seuraaviin lukuihin. Mikäli psykoterapian tekemisen määrä työajasta on 20 %, on psykoterapiaa tekevien henkilöiden vaje 12 550 henkeä.

Laskelma 2, potilaan käyntikertoja 40 / vuosi:

$5\,200 - 500 - 240 = 4\,460$ (jatkuva psykoterapeuttitarve on 5 200 henkeä, nykyinen kapasiteetti henkilötyövuosissa on yksityisellä puolella 500 ja julkisella puolella 240)

Mikäli psykoterapiatarpeen vaje kohdistetaan julkiselle puolelle siten, että yksityisen puolen kapasiteetti pysyy nykyisellä tasolla, vajeen osalta päästään seuraaviin lukuihin. Mikäli psykoterapian tekemisen määrä työajasta on 20 %, on psykoterapiaa tekevien henkilöiden vaje 22 300 henkeä.

Jos psykoterapeuttikoulutettujen määrä julkisella puolella nostetaan nykyisestä 1 200 hengestä 3 000 henkeen, ja jos he käyttävät 20 % työajastaan psykoterapian tekemiseen, on psykoterapiaa tekevien henkilöiden vaje seuraava:

Laskelma 1, potilaan käyntikertoja 25 / vuosi:

Psykoterapiaa tekevien henkilöiden vaje on 10 750 henkeä.

Laskelma 2, potilaan käyntikertoja 40 / vuosi:

Psykoterapiaa tekevien henkilöiden vaje on 20 500 henkeä.

Jos psykoterapian tarpeen lähtökohdaksi otetaan väestön ilmaisema keskusteluhoidon tarve, ollaan tänä päivänä kaukana sen tyydyttämisestä.

Mielenterveyspalveluissa tai sen lähialueilla työskentelevien psykoterapeuttisen koulutuksen tarve

Yhdeksi psykoterapian tarpeen arvioinnin lähtökohdaksi voidaan ottaa, että kaikilla asiakas- tai potilastyötä tekevillä, jotka työskentelevät mielenterveyspalveluissa tai sen lähialueilla, tulisi olla jonkinlainen psykoterapiakoulutus. Kaikilla ei kuitenkaan tarvitse olla psykoterapeuttikoulutusta, koska suurin osa mielenterveyspalveluissa tai sen lähialueilla tehtävästä asiakas- tai potilastyöstä on muuta kuin varsinaista psykoterapiaa. Asiakas- ja hoitotyön laatua voidaan lisätä psykoterapeuttisia valmiuksia antavalla koulutuksella.

Kun työryhmä keskittyi työssään psykoterapeuttien tarpeeseen ja koulutukseen, niin se esittää määrälliset luvut vain tämän koulutuksen osalta.

Psykoterapian / psykoterapeuttien laskennallinen tarvearvio

Väestön psykoterapian tarpeesta ei ole olemassa tarkkoja lukuja. Tutkimusten kautta on pyritty selvittämään erilaisten mielenterveyspalvelujen ja myös psykoterapian tar-

vetta mielenterveysongelmien hoidossa. Psykoterapian tarvetta suomalaisessa terveydenhuollossa on pohdittu järjestelmällisesti vuodesta 1977 lähtien (Lääkintöhallitus 1979). Välttämätöntä psykiatrisen hoidon tarvetta on arvioitu olevan 8 prosentilla väestöstä. Psykoterapian tarve ei ole kuitenkaan sama kuin psykiatrisen hoidon kokonais-tarve, koska psyykkisen häiriintymisen ja psykoterapian välille ei voi asetta yhtäläisyyksimerkkejä (Pylkkänen ym. toim. 1995). Lastenpsykiatrisen hoidon menetelmistä psykoterapia on keskeisin. Myös nuorten psykiatrisessa hoidossa käytetään monipuolisesti erilaisia psykoterapiamuotoja.

Psykoterapiakoulutustoimikunta (1989:44) asetti realistiseksi tavoitteeksi, että psykoterapian tarve ensisijaisena hoitomuotona voitaisiin tyydyttää kahdella prosentilla väestöstä vuoteen 1995 mennessä. Vuoden 2001 asukasluvun mukaan tämä tarkoittaisi 103 898 henkeä. Asiasta ei ole olemassa lukuja, mutta työryhmä arvioi, että tarve ei ole tullut tyydytetyksi. Kansaneläkelaitoksen kautta sai vuonna 1995 terapiaansa tukea 5 407 henkilöä.

Vuonna 2002 (31.12.2002) Terveysturvakeskuksen Terveysturvahuollon ammattihenkilöiden keskusrekisterissä oli tiedot 3 155 psykoterapeutista ja Kelan kuntoutuksen palveluntuottajarekisterissä (7.6.2002) tiedot 1 712 yksilö- ja ryhmäterapiaa antavista terapeuteista. Kaikki koulutetut psykoterapeutit eivät kuitenkaan työskentele psykoterapeutteina ja työskentelevistäkin vain osa kokopäiväisesti.

Psykoterapian /Psykoterapeuttien määrällistä tarvetta on vaikea arvioida tarkkaan. Tämä johtuu osittain siitä, että nykytilanteesta on vaikea saada kokonaiskuvaa johtuen mm. seuraavista tekijöistä:

- Tilastot eivät anna riittävää kokonaiskuvaa terapeuttipalveluiden saatavuudesta ja asiakkaiden kokonaismäärästä.
- Psykoterapeutin ammatti on jatkokoulutusta esim. lääkärin, psykologin, erikoissairaanhoitajan ja sosiaalityöntekijän ammatille.
- Terveysturvakeskuksen rekisteri kertoo pätevyyksien määrän muttei tehdyn psykoterapiatyön määrää.
- Palveluntuottajista Kelan erillistilastoista saadaan tiedot niistä terapeuteista, jotka ovat osin itsenäisiä ammatinharjoittajia ja osin muussa julkisessa terveydenhuoltojärjestelmässä toimivia henkilöitä ja jotka ovat toimittaneet Kelalle tietonsa kuntoutuksen palveluntuottajarekisteriä varten.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedot kertovat psykoterapeuttien määrän, muttei todellista psykoterapiatyön määrää.
- Väestön tarpeet ja palvelujärjestelmä on alueellisesti erilainen – psykoterapian tarve vaihtelee.

Tilastojen ja selvitysten kautta on saatavilla yleiskuva valtakunnallista psykoterapian ja psykoterapeuttien tarpeesta. Sen sijaan alueellisen psykoterapian ja psykoterapeuttien tarve tulee selvittää yhteistyössä eri toimijoiden kesken.

2.4.1 Psykoterapeuttikoulutuksen määrällinen tarve

Koulutusyhteisöille tehdyn kyselyn (kysely 1/2002) mukaan vuonna 2002 järjestettiin 75 psykoterapeuttipätevyyteen (erityistaso ja ylempi erityistaso) johtavaa koulutusta.

Niissä opiskeli 1 220 opiskelijaa. Heistä oli koulutuksen aloittaneita, ensimmäisen vuoden opiskelijoita, arviolta 350–400.

Terveystieteiden oikeusturvakeskus on rekisteröinyt 146–223 nimikesuojauksen saanutta psykoterapeuttia vuosittain (vuosina 1997–2002). Vuonna 2002 nimikesuojauksen sai 223 psykoterapeuttia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon mielenterveyspalveluissa työskentelee noin 10 000 henkeä. Terveystieteiden mielenterveyspalveluissa työskenteli vuonna 1999 arviolta 9 418 henkeä (Tuori, Kiikkala & Lehtinen 2000), ja perhe- ja kasvatustieteissä 587 henkeä (Stakes, kehittämisspäälikkö Sirpa Taskiselta saatu tieto). Työryhmän asettaa tavoitteeksi, että heistä 3000:lla olisi psykoterapeuttikoulutus. Nykyisestä henkilöstöstä on psykoterapeuttikoulutus noin 1 200:lla. Näin ollen koulutustarpeen lisäys on 1 800 henkilöä. Psykoterapeuttikoulutuksen tarve tulee kuitenkin olemaan jatkuva, koska osa aikaisemman koulutuksen saaneista psykoterapeuteista siirtyy eläkkeelle ja väestön psykoterapian tarve säilyy vähintään ennallaan.

2.4.2 Psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen määrällinen tarve

Psykoterapeuttikouluttajien tarve ei lähde pelkästään psykoterapeuttikoulutusten tarpeista. Kouluttajakoulutuksen käyneet toimivat tämän lisäksi psykoterapiasuhteiden työhönsä kliinisessä työssä. Tällä hetkellä vastaavissa tehtävissä toimivat vaativan erityistason psykoterapeutit (VET), joita oli Terveystieteiden ammattihenkilöiden keskusrekisterissä vuoden 2002 lopussa 481. Psykoterapeutin työ on sen luonteista, että myös kouluttajien on, kouluttamisen ja työhönsä ohella, tärkeää tehdä omaa kliinistä työtä ammattitaidon ylläpitämiseksi.

Työryhmän lähettämästä kyselystä koulutusyhteisöille (kysely 1/2002) kävi ilmi, että vuonna 2002 oli käynnissä 21 vaativan erityistason koulutusta ja niissä opiskeli noin 250 opiskelijaa. Arvion mukaan on viime vuosina vaativan erityistason psykoterapiakoulutuksen aloittanut vuosittain noin 80 psykoterapeuttia.

2.4.3 Työryhmän esitys psykoterapeuttikoulutusten määrällisestä tarpeesta

1. Jos psykoterapiatarpeen lähtökohdaksi otetaan väestön ilmaisema keskusteluhoidon tarve, ollaan kaukana sen tyydyttämisestä. Ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista, että tätä tarvetta pyritäisiin tyydyttämään yksinomaan varsinaisella psykoterapialla. Kun suurin osa mielenterveyspalveluissa tai sen lähialueilla tehtävästä asiakas- tai hoitotyöstä on muuta kuin varsinaista psykoterapiaa, on tärkeää lisätä työn laatua varmistamalla, että koko henkilöstö omaa vähintään psykoterapeuttiset perusvalmiudet.
2. Psykoterapeuttikoulutukseen esitetään otettavaksi vuosittain 200 ja psykoterapeuttikouluttajan koulutukseen 60 opiskelijaa.
3. Yhteiskunnan varoilla järjestettävän koulutuksen lisäksi on tärkeää, että julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon psykoterapeuttikoulutuksen saaneen henkilöstön on mahdollista käyttää nykyistä enemmän työaika psykoterapian tekemiseen.

4. Tilastojen ja selvitysten kautta on saatavilla yleiskuva valtakunnallista psykoterapian ja psykoterapeuttien tarpeesta. Sen sijaan alueellisen psykoterapian ja psykoterapeuttien tarve tulee selvittää yhteistyössä eri toimijoiden kesken.

2.5 Psykoterapeuttikoulutusten kustannukset

Koulutuksen kustannusten laskuperusteet

Kustannukset on laskettu tämän päivän hintatason mukaisesti:

- opetus 100 euroa / tunti
- työnohjaus 60 euroa / opiskelija / tunti
- koulutuspsykoterapia 60 euroa / opiskelija / tunti
- Ryhmässä annettava työnohjaus ja koulutuspsykoterapia on laskettu 60 euroa maksavaksi, vaikka kouluttajat tänä päivänä laskuttavat siitä yleisesti enemmän.
- Opettajat toimivat palkansaajina eli heidän osaltaan tulee sivukulut maksettaviksi (35 %).
- Koulutuksen aiheuttamien välittömien kustannuksien päälle on lisätty 20 % välillisiä kuluja (koulutuksen järjestämisestä koulutusyksikölle aiheutuvia kuluja)

Koulutuksen kustannukset on laskettu työryhmän ehdottamien opetustuntien määrien pohjalta:

1. Teoriaopetus ja menetelmäopetus yhteensä vähintään 400 tuntia.
2. Työnohjaus työnohjausmuodosta riippuen vähintään 120–160 tuntia
3. Koulutuspsykoterapia vähintään 100 tuntia

Kustannukset on laskettu kolmen vaihtoehdon pohjalta opetustuntimäärien mukaisesti, opetusmuotoja niiden sisällä vaihdellen, koska eri psykoterapiamuotoja edustavilla koulutuksilla on koulutuksen toteuttamisen suhteen erilaisia tarpeita.

2.5.1 Psykoterapeuttikoulutuksen kustannukset

Koulutuksen kesto ja opiskelijamäärät:

Koulutuksen kesto / opiskelija	4 vuotta
Koulutettavien määrä	1 800
Vuosittain otettavien opiskelijoiden määrä	200
Koulutusten määrä / vuosi	10
Yhden koulutuksen koko	20 opiskelijaa

Koulutuksen kustannukset, vaihtoehdot 1–3:

1. 260 506 euroa / 20 opiskelijaa = 13 025 euroa / opiskelija
3 256 euroa / opiskelija / opiskelijavuosi
  - työnohjaus ryhmässä 160 tuntia / opiskelija, 5 ryhmää
  - koulutuspsykoterapia ryhmässä 100 tuntia / opiskelija, 5 ryhmää

2. 380 066 euroa / 20 opiskelijaa = 19 003 euroa / opiskelija
4 751 euroa / opiskelija / opiskelijavuosi
  - työnohjaus ryhmässä 160 tuntia / opiskelija, 5 ryhmää
  - koulutuspsykoterapia ryhmässä 50 tuntia / opiskelija, 5 ryhmää
  - koulutuspsykoterapia yksilöllinen 50 tuntia / opiskelija

3. 705 686 euroa / 20 opiskelijaa = 35 284 euroa / opiskelija
8 821 euroa / opiskelija / opiskelijavuosi
  - työnohjaus yksilöllinen 120 tuntia / opiskelija
  - koulutuspsykoterapia yksilöllinen 100 tuntia / opiskelija

Työryhmä suosittaa, että koulutuksen kustannusten laskemisen pohjaksi valitaan vaihtoehto 2.

Koulutus aloitetaan vuonna 2007. Opiskelun aloittaa vuosittain 200 opiskelijaa, jolloin 1 800 henkeä on koulutettu vuonna 2018. Koulutustarve on kuitenkin jatkuva, koska arviolta kolmasosa psykoterapeuttikoulutuksen saaneista työntekijöistä jää eläkkeelle seuraavan 10 vuoden kuluessa, ja väestön psykoterapian tarve säilyy vähintään ennallaan.

Taulukko 1. Opiskelijoiden määrät ja kustannukset vuosittain vaihtoehtojen 1–3 mukaisesti.

Vuosi	Opiskelija- määrät	Vaihtoehto 1 3 256 euroa / opiskelija	Vaihtoehto 2 4 751 euroa / opiskelija	Vaihtoehto 3 8 821 euroa/ opiskelija
2007	200	651 200	950 200	1 764 200
2008	400	1 302 400	1 900 400	3 528 400
2009	600	1 953 600	2 850 600	5 292 600
2010	800	2 604 800	3 800 800	7 056 800
2011	800	2 604 800	3 800 800	7 056 800
2012	800	2 604 800	3 800 800	7 056 800
2013	800	2 604 800	3 800 800	7 056 800
2014	800	2 604 800	3 800 800	7 056 800
2015	800	2 604 800	3 800 800	7 056 800
2016	600	1 953 600	2 850 600	5 292 600
2017	400	1 302 400	1 900 400	3 528 400
2018	200	651 200	950 200	1 764 200

2.5.2 Psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen kustannukset

Koulutuksen kesto ja opiskelijamäärät:

Koulutuksen kesto / opiskelija	2 vuotta
Vuosittain otettavien opiskelijoiden määrä	60
Koulutusten määrä / vuosi	5
Yhden koulutuksen koko	12 opiskelijaa

Koulutuksen kustannukset on laskettu työryhmän ehdottamien opetustuntien määrien pohjalta:

1. Teoriaopetus ja menetelmäopetus yhteensä vähintään 200 tuntia
2. Työnohjaus työnohjausmuodosta riippuen vähintään 60–80 tuntia
3. Koulutuspsykoterapia 50–100 tuntia

Kustannukset on laskettu kolmen vaihtoehdon pohjalta opetustuntimäärien mukaisesti, opetusmuotoja niiden sisällä vaihdellen, koska eri psykoterapiamuotoja edustavilla koulutuksilla on koulutuksen toteuttamisen suhteen erilaisia tarpeita.

Koulutuksen kustannukset, vaihtoehdot 1–3:

1. 122 213 euroa / 12 opiskelijaa = 10 184 euroa / opiskelija
5 092 euroa / opiskelija / opiskelijavuosi
  - työnohjaus ryhmässä 80 tuntia / opiskelija, 4 ryhmää
  - koulutuspsykoterapia ryhmässä 50 tuntia / opiskelija, 4 ryhmää
2. 211 637 euroa / 12 opiskelijaa = 17 636 euroa / opiskelija
8 818 euroa / opiskelija / opiskelijavuosi
  - työnohjaus yksilöllinen 60 tuntia / opiskelija
  - koulutuspsykoterapia yksilöllinen 50 tuntia / opiskelija
3. 258 293 euroa / 12 opiskelijaa = 21 524 euroa / opiskelija
10 762 euroa / opiskelija / opiskelijavuosi
  - työnohjaus yksilöllinen 60 tuntia / opiskelija
  - koulutuspsykoterapia yksilöllinen 100 tuntia / opiskelija

Työryhmä suosittaa, että koulutuksen kustannusten laskemisen pohjaksi valitaan vaihtoehto 2.

Koulutus aloitetaan vuonna 2007, ja vuosittain opiskelun aloittaa 60 opiskelijaa.

Taulukko 2. Opiskelijoiden määrät ja kustannukset vuosittain vaihtoehtojen 1–3 mukaisesti.

Vuosi	Opiskelija- määrät	Vaihtoehto 1 5 092 euroa / opiskelija	Vaihtoehto 2 8 818 euroa / opiskelija	Vaihtoehto 3 10 762 euroa/ opiskelija
2007	60	305 520	529 080	645 720
2008	120	611 040	1 058 160	1 291 440
2009	120	611 040	1 058 160	1 291 440
2010	120	611 040	1 058 160	1 291 440
2011	120	611 040	1 058 160	1 291 440
2012	120	611 040	1 058 160	1 291 440
2013	120	611 040	1 058 160	1 291 440
2014	120	611 040	1 058 160	1 291 440
2015	120	708 240	1 058 160	1 291 440
2016	120	611 040	1 058 160	1 291 440
2017	120	611 040	1 058 160	1 291 440
2018	60	305 520	529 080	645 720

2.5.3 Työryhmän esitys psykoterapeuttikoulutusten kustannuksista

1. Koulutusten kustannusten arvioidaan olevan psykoterapeuttikoulutuksen osalta noin 19 000 euroa / koko koulutus / opiskelija ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen osalta noin 18 000 euroa / koko koulutus / opiskelija.
2. Koulutusten kustannusten päälle tulee varata 10–15 % rahoitusta tutkimus- ja kehittämistoimintaan.

2.6 Psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijaryhmä

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän asettamiskirjeessä työryhmän pyydetään ottavan kantaa siihen, millä tavalla Terveysturvakeskukselle annettava asiantuntijatyö olisi tarkoituksenmukaisinta järjestää työryhmän toiminnan jälkeen.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän tekemässä kyselyssä koulutuksen järjestäjät pitivät nykyisen käytännön keskeisenä ongelmana psykoterapiakoulutusten kriteerien puuttumista ja uusien koulutusten kehittämisen vaikeutta. Ongelmat johtuvat siitä ettei koulutuksen järjestäjillä ole tiedossa eikä käytettävissä koulutuskriteerejä, eikä toisaalta koulutuksia voi mitenkään arvioida etukäteen ennen koulutuksen aloittamista. Tilanne on johtanut selviin sekä koulutuksen järjestäjiä että opiskelijoita koskeviin oikeusturvan puutoksiin. Myöskään Terveysturvakeskuksen kannalta tilanne ei ole tyydyttävä.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän näkemyksen mukaan psykoterapiakoulutuksen asiantuntijaryhmän perustaminen on tärkeää, ja se tulee perustaa välittömästi. Asiantuntijaryhmän tehtävänä on huolehtia koulutuskriteerien julkisuudesta ja tarvittaessa koulutusten etukäteisarvioinnista ja koulutusten laadun kehittämisestä.

Työryhmän esitys:

1. Sosiaali- ja terveysministeriö huolehtii siitä, että sen yhteyteen perustetaan Psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijaryhmä.
2. Asiantuntijaryhmän toimikausi on 2–3 vuotta.
3. Jäsenmäärä 1 pj + 6 jäsentä + erikoisasiantuntijat Terveysturvakeskuksesta ja Kansaneläkelaitoksesta.
4. Jäseniksi nimetään psykoterapiatyöhön ja psykoterapiakoulutukseen perehtyneet asiantuntijat edustamaan opetusministeriötä, sosiaali- ja terveysministeriötä, yliopistoja, ammattikorkeakouluja sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon edustajilla tulee olla psykoterapeuttipätevyys. Lisäksi erikoisasiantuntijoina asiantuntijaryhmässä ovat edustajat Terveysturvakeskuksesta ja Kansaneläkelaitoksesta.
5. Asiantuntijaryhmän tehtävänä on antaa lausuntoja tutkintojärjestelmän ulkopuolella toteutettavien koulutusten osalta Terveysturvakeskukselle psykoterapeutin ammattinimikkeeseen suojaukseen ja rekisteröintiin liittyvissä

kysymyksissä. Asiantuntijaryhmän tulee tarvittaessa ennen lausunnon antamista kuulla asianosaisia.

6. Asiantuntijaryhmän tehtävänä on antaa tarvittaessa lausuntoja psykoterapiakoulutusten järjestäjille psykoterapiakoulutusten hyväksyttävyydestä psykoterapiakoulutuksiksi. Lausunnon saaminen ennen koulutusten aloittamista on tärkeätä koulutusyhteisöjen ja opiskelijoiden oikeusturvan kannalta.
7. Asiantuntijaryhmän tehtävänä on seurata psykoterapian tutkimusta ja opetuksen kehittämistä.
8. Asiantuntijaryhmän tehtävänä on osaltaan tehdä tarvittaessa psykoterapian ja psykoterapeuttikoulutusten laadun kehittämistä koskevia esityksiä ja suosituksia.

Lisäksi työryhmä esittää, että sosiaali- ja terveysministeriössä tehdään psykoterapiaa ja psykoterapiakoulutuksia koskevat www-sivut, joiden avulla väestö voi saada asianmukaista tietoa psykoterapiasta ja sen vaikuttavuudesta, psykoterapeutin ammatista ja ammattipätevyydestä sekä psykoterapiapalveluista.

2.7 Psykoterapeuttikoulutuksia koskevat ohjeet

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän koulutusyhteisöille tekemässä kyselyssä (kysely 1/2002) tuli esiin psykoterapiakoulutusten järjestäjien ongelmat psykoterapiakoulutusten järjestämisessä. Siirtymäkauden koulutusjärjestelyjen sujuvoittamiseksi ja opiskelijan oikeusturvan turvaamiseksi työryhmä kirjaa siirtymäkauden toimintaperiaatteet muistioonsa.

Työryhmän esitys:

1. Korkeakoulujärjestelmässä järjestettävään psykoterapeuttikoulutukseen siirrytään viimeistään 1.1.2007.
2. Psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijaryhmä antaa tutkintojärjestelmän ulkopuolella toteuttavia psykoterapeuttikoulutuksia koskevia lausuntoja tarvittaessa sekä Terveystieteiden tutkimuskeskukselle että koulutusten järjestäjille.
3. Lausunnon hakemisen tueksi suositellaan käytettäväksi ohjeellista laatutaulukkoa, jossa on kirjattuna koulutuksen järjestäjään ja koulutuksen toteuttamiseen liittyviä laatutekijöitä. Taulukko on tämän muistion liitteenä 5.
4. Psykoterapiakoulutuksen järjestämisessä koulutusta järjestävän organisaation opetuksen suunnittelun ja järjestämisen asiantuntemuksen merkitys on suuri. Koulutuksen laadun kannalta on tärkeätä, että koulutuksella on suunnitteluryhmä ja eettinen työryhmä sekä vastuullinen koulutuksen johtaja. Niin ikään koulutuksella tulee olla kirjallinen opetussuunnitelma, dokumentoidut koulutuksen valintakriteerit ja valintamenettely sekä koulutuksen arviointijärjestelmä.
5. Psykoterapiakoulutusten koulutusvaatimukset ovat niitä, joita Terveystieteiden tutkimuskeskus asetuksiin perustuen soveltaa ja jotka on annettu tiedoksi koulutusyhteisöille. Tiivistelmä koulutusvaatimuksista on liitteenä 6.

6. Nykyään voimassaolevat psykoterapiakoulutuksen koulutusvaatimukset ovat voimassa 31.12.2006 saakka alkaviin koulutuksiin.

Työryhmän esitys siirtymäkauden toimenpiteistä:

1. Terveysturvakeskus tekee päätöksiä psykoterapeutin ammattinimikkeen suojauksesta nykyjärjestelyjen mukaisen psykoterapiakoulutuksen suorittaneille henkilöille nykyisten säännösten ja kriteereiden mukaisesti siihen saakka, kun uusi koulutusjärjestelmä on otettu käyttöön ja siitä valmistuu psykoterapeutteja ja psykoterapeuttikouluttajia. Psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijaryhmä antaa lausuntoja koulutuksista tarvittaessa Terveysturvakeskukselle ja myös koulutusten järjestäjille kuten edellä on todettu.
2. Koulutuksen käynnistyttyä korkeakouluissa sosiaali- ja terveysministeriö huolehtii terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/1994) 2 §:n säännösten muuttamisesta uuden koulutusjärjestelmän mukaisiksi.
3. Terveysturvakeskuksen nykyisen järjestelmän mukaisesti myöntämät psykoterapeuttinimikkeet antavat oikeuden psykoterapeuttinimikkeen käyttöön myös uuden järjestelmän voimaantulon jälkeen.

3 Taustaa ja selvityksiä

3.1 Psykoterapeuttikoulutuksen järjestämisen taustaa

Työryhmän asettamiskirjeessä todetaan:

- Psykoterapia on osa mielenterveyden häiriöistä kärsivien potilaiden hoitoa ja kuntoutusta. Perinteisesti psykoterapia samoin kuin psykoterapeuttien koulutus on tapahtunut suurelta osin julkisen terveystalouden ja koulutusjärjestelmän ulkopuolella, joskin osittain julkisin varoin tuettuna. Lääkintöhallituksen ohjeet ja vuoteen 1995 toiminut Psykoterapian asiantuntijaryhmä ovat jäsentäneet toiminnan suuntaviivoja ja arvioineet koulutuksia.
- Vuonna 1994 voimaan tullessa terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevan lainsäädännön nojalla annetussa asetuksessa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994) säädetään ensi kertaa psykoterapeutin nimikkeestä ja nimikkeen myöntämisen edellytyksistä. Psykoterapian koulutuskentän monimuotoisuus ja sisällöllinen heterogeenisuus on ollut ongelmallista asetuksen mukaisten psykoterapeuttinimikkeiden myöntämisen kannalta. Sosiaali- ja terveysministeriö on aloitteessaan opetusministeriölle esittänytkin psykoterapiakoulutuksen kehittämistä ja koulutusta koskevien yhtenäisten kriteereiden laatimista nimikkeiden myöntämisen selkeyttämiseksi.

Tässä luvussa tarkastellaan lähemmin psykoterapiakoulutusten järjestämisen hallinnollista taustaa.

3.1.1 Psykoterapia julkisessa palvelujärjestelmässä vuoteen 1994

Psykoterapiakoulutukset alkoivat Suomessa 1958 Therapiea –säätiön toimesta, 1960-luvulla mukaan tulivat Suomen psykoanalyttinen yhdistys ja Suomen oppimisterapiayhdistys, nykyinen Kognitiivisen psykoterapian yhdistys ry. Suomen Ryhmäpsykoterapiayhdistys alkoi järjestää vuodesta 1974 alkaen ryhmäpsykoterapiakoulutuksia ja

1979 alkoivat perheterapiakoulutukset Suomen Mielenterveysseuran järjestäminä. Alan yhdistykset rakensivat näin 1960- ja 1970-luvuilla systemaattisen koulutuksen, ja psykoterapiatyö mahdollistui mielenterveystyössä ja psykiatriassa.

Vuodesta 1982 psykoterapia on ollut Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuuksista annetun lain (SVOL 1982) mukaisesti osa terveydenhuollon toimintaa ja lääkinnällistä kuntoutusta. Tuolloin mahdollistui myös psykoterapiapalvelujen hankkiminen ostopalveluina yksityisiltä palvelun tuottajilta. Julkinen terveydenhuolto laajensi toimintaansa omana työnä tehtävästä psykoterapiasta yksityisten palvelujen suuntaan.

SVOL-lainsäädäntö merkitsi uutta toimintakulttuuria, joka edellytti uudella tavalla toiminnan määrittelyä ja yhtenäisten kriteerien asettamista sekä omalle työlle että ulkopuolelta ostettaville palveluille. Samaan aikaan käytiin myös keskustelua siitä, mistä lääkinnällisen kuntoutuksen alueista kukin kuntoutustaho vastaa. Psykoterapian päärahoittajiksi tulivat kuntien terveydenhuolto ja Kela.

Perustavaa työtä psykoterapiakoulutusten kehittämiseksi tehtiin laadittaessa Lääkintöhallituksen ohjekirjettä Psykoterapian kehittäminen julkisessa terveydenhuollossa (Lääkintöhallituksen ohjekirje 4/1984). Lääkintöhallituksen psykoterapian asiantuntijatyöryhmän tekemä ohjekirje sisältää psykoterapian ja psykoterapian käyttöalueen määrittelyn, ja luo suositukset psykoterapiakoulutuksen vaativan erityistason ja erityistason kriteereiksi. Tämä ohjekirje oli voimassa lääkintöhallituksen ohjekirjeiden ajan vuoteen 1992.

Ohjekirje loi puitteet psykoterapiakoulutusten laajemmalle järjestämiselle ja toi mukaan julkisen sektorin järjestämät koulutukset. Psykoterapiakoulutuksethan oli aiemmin järjestetty muista terveydenhuollon opinnoista poiketen alan koulutusyhteisöissä.

Yliopistojen täydennyskoulutuskeskukset aloittivat toimintansa 1980-luvulla ja pitkien koulutusohjelmien järjestäminen soveltui luontevasti niiden perustehtävään. Julkisen koulutuksen myötä opetusministeriö asetti psykoterapiakoulutuksen kehittämistarpeiden selvittämiseksi toimikunnan vuonna 1989.

Psykoterapiakoulutustoimikunta esitti komiteamietinnössään (1989:44) yhteensä 52 suositusta. Suositukset käsittelivät mm. psykoterapiapalvelujen tarvetta ja tavoitetasoa, psykoterapian järjestämisen edellytyksiä korkeakouluissa, psykoterapian tutkimusta, psykoterapian valtakunnallista koordinoitua, rekisteröintiä ja valvontaa sekä psykoterapian julkista korvausjärjestelmää. Psykoterapiakoulutustoimikunta esitti mm. koulutuksen yhtenäisyyden ja laadun turvaamista siten, että korkeakouluissa järjestettävistä erityistason ja vaativan erityistason koulutusohjelmista tulee opetusministeriössä pitää valtakunnallista luetteloa. Luettelon olemassaololla olisi toimikunnan mielestä ollut todennäköisesti uusien psykoterapiakoulutusohjelmien kehittymistä ja resursointia ohjaava vaikutus. Valvonta suositeltiin järjestettäväksi osana perustutkintoja ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammatinharjoittajien valvontaa (Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö 1989:44).

Suuri osa kehittämisalueista ja suosituksista koskee niitä alueita, joita myös nyt toimineelle työryhmälle on annettu tehtäväksi ja jotka edelleen ovat psykoterapiakoulutusten ongelmakohtia, kuten psykoterapiakoulutusten järjestäminen korkeakoulujärjestelmässä, koulutuksen ja tutkimuksen riittävä resursointi sekä koulutusten seuranta ja laadunvalvonta.

3.1.2 Psykoterapian ja terapiakoulutusten muutokset 1990-luvun hallintokulttuurissa - psykoterapiakoulutuksia määrittävät normit, ohjeet ja suositukset

Terveystieteiden tutkimuskeskusten organisaatiot ja koulutusyhteisöt pitivät Lääkintöhallituksen ohjekirjettä (4/1984) ja psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintöä (1989:44) toimintaa ohjaavina asiakirjoina. Hallinnon uudistumisjärjestelyjen myötä ministeriöiden ja lääkintöhallituksen normiohjaus kuitenkin purettiin ja samalla ohjekirjeiden status muuttui suositusluonteiseksi. Lääkintöhallitus lakkautettiin vuonna 1991 ja perustettiin yhdistetty sosiaali- ja terveyshallitus, jonka toimikausi oli lyhyt. Vuonna 1992 perustettiin sosiaali- ja terveysministeriöön Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) ja Terveystieteiden oikeusturvakeskus, jotka hoitavat osaltaan psykoterapian ohjaus- ja valvontatehtäviä.

Stakesilla ei ole viranomaistehtäviä. Stakesin tehtävät ovat lähinnä informaatio-ohjaukseen liittyviä alan seuranta-, arviointi-, tiedonhankinta- ja välitystehtäviä sekä tiedostojen ja tilastojen ylläpitotehtäviä, tutkimus- ja kehittämistehtäviä sekä alan koulutuksen edistämistä ja toteuttamista. Terveystieteiden oikeusturvakeskus vastaa ammatinharjoittamisen valvontatehtävistä.

Vuonna 1994 tuli voimaan Laki terveystieteiden ammattihenkilöistä (559/1994) ja asetus terveystieteiden ammattihenkilöistä (564/1994). Tämä laki toteutti psykoterapiakoulutustoimikunnan suosituksen psykoterapeuttien valvonnasta osana sosiaali- ja terveystieteiden ammatinharjoittajien valvontaa. Terveystieteiden oikeusturvakeskuksen tehtävänä on myöntää psykoterapiakoulutuksen suorittaneille nimikesuojaus ja valvoa ammatinharjoittajien toimintaa.

Asetus määrittää lyhyesti psykoterapeuttien ammattiin johtavan koulutuksen Terveystieteiden oikeusturvakeskuksen hyväksymäksi koulutukseksi, joka on vaativan erityistason koulutusta, erityistason koulutusta tai muuta opetusta. Ainoastaan erityistason koulutukselle mainitaan kriteerit: kolmen vuoden kesto, vähintään 200 tuntia teoreettista koulutusta ja riittävästi työnohjausta sekä omakohtaista psykoterapiaa.

Lain (559/1994) ja asetuksen (564/1994) tarkoituksena oli edistää potilasturvallisuutta sekä terveystieteiden palvelujen laatua. Palvelujen laatu paranee kun varmistetaan ammattihenkilöiden riittävä koulutus, järjestetään valvonta ja helpotetaan terveystieteiden ammattien yhteistyötä ja tarkoituksenmukaista käyttöä. Ammattihenkilö veloitetaan samalla noudattamaan ammattieettisiä periaatteita potilaan parhaaksi sekä noudattamaan salassapitovelvollisuutta. Lisäksi ammattihenkilön on noudatettava lakia potilaan asemasta ja oikeuksista. Terveystieteiden oikeusturvakeskus voi tarpeen vaatiessa velvoittaa ammattihenkilön työkyvyn ja ammattitaidon selvittämiseen sekä vastaanottotoiminnan tarkistamiseen.

Terveystieteiden ammattihenkilöitä koskevan lain ja asetuksen voimaantulo toteutti psykoterapeuttien yksilökohtaisen rekisteröinnin ja valvonnan ammattihenkilöinä. Psykoterapiakoulutustoimikunnan vuonna 1989 opetusministeriölle antama suositus koulutusten luetteloinnista ja uusien koulutusohjelmien kehittymisen ja resurssien ohjaamisesta jäi toteutumatta. Tätä tehtävää täytti omalta osaltaan Lääkintöhallituksen perustama ja Stakesin jatkama Psykoterapian asiantuntijaryhmä, jonka työn tuloksena julkaistiin Psykoterapia Suomessa, Stakesin oppaita 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995). Oppaan asema on suositusluonteinen. Kirjaan on koottu tiedot psykoterapian koulu-

tusohjelmista sellaisina kuin miksi ne olivat kehittyneet vuoteen 1994 mennessä. Asiantuntijaryhmä toteaa esipuheessaan, että tulevaisuudessa saattaa kuitenkin osoittautua tarpeelliseksi aikaansaada myös jatkuvuuden turvaava psykoterapian rekisteröintijärjestelmä ja tietopankki. Opas toteaa, että kysymys rekisterin kehittämisestä jää opetus- ja terveystieteiden ja psykoterapian koulutusyhteisöjen yhdessä ratkaistavaksi. Ongelmana on Stakesin työryhmän näkemyksen mukaan ollut se, että psykoterapian kehittämistarpeet ovat sijoittuneet opetushallinnon ja sosiaali- ja terveyshallinnon välimaastoon (Pylkkänen ym. toim. 1995).

Stakesin opas tuo psykoterapian koulutusjärjestelmään uuden kolmi-neliportaisen koulutusohjelmien porrastustasosuosituksen: Vaativan erityistason psykoterapiakoulutus, ylemmän erityistason psykoterapiakoulutus, erityistason psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus. Kutakin porrastuksen tasoista voidaan soveltaa minkä tahansa kokemuksellisen tai teoreettisen viitekehyksen omaavan psykoterapiamuodon koulutuksessa. Koulutustasojen kriteerit ovat täten yleisluonteisia ja sovellettavissa kaikkiin psykoterapiamuotoihin. Koulutettavien valinnasta ja koulutuskriteerien soveltamisesta vastaa kukin koulutusyhteisö osaltaan (Pylkkänen ym. toim. 1995).

Psykoterapiakoulutusten järjestäjien kannalta aika vuodesta 1995 lähtien on ollut vaativaa. Laki ja asetus määrittävät psykoterapian niukkasanaisesti eli asetus määrittelee ainoastaan psykoterapeutin ammattinimikkeen antamiseen oikeuttavat koulutusmuodot. Stakesin opas kirjaa psykoterapiakoulutusten kriteerit ja oppaan mukaan voidaan kehittämistyötä tehdä koulutusyhteisön tarpeiden mukaan. Oppaan porrastustasosuositus ei vastaa asetuksen mukaisia koulutustasoja. Uutena tasona on ylemmän erityistason porrastustaso.

Ylemmän erityistason koulutuksen suorittaminen antaa suosituksen mukaan valmiudet itsenäiseen työskentelyyn yhdessä psykoterapiamuodossa ja lisäksi valmiudet toimia työnohjaajana kliinisessä työssä. Samanaikaisesti laki ja asetus määrittävät ammattinimikkeen käyttöoikeuden edellytykseksi erityistason psykoterapiakoulutuksen suorittamisen, mutta Stakesin oppaan suositus määrittelee itsenäisen työn valmiuksien edellytykseksi lisävaatimuksen eli ylemmän erityistason psykoterapiakoulutuksen suorittamisen. Lain mukaisen ammattinimikkeen käyttöoikeuden ja suositusluonteisen itsenäisen työn tekemisen määräykset olivat omiaan aiheuttamaan hämmennystä.

Stakesin oppaassa 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995) todetaan, että psykoterapeutin ammattinimikesuoja selkiyttää sekä koulutukseen hakeutuvan että koulutetun psykoterapeutin asemaa ja parantaa myös psykoterapiapalveluita tarvitsevan asiakkaan oikeusturvaa. Psykoterapiakoulutuksen työryhmän tekemän, vuonna 2002 aikana käynnissä olevia, koulutuksia koskevan kyselyn (kysely 1/2002) mukaan psykoterapeutin koulutukseen hakeutuvan asema on kuitenkin ollut osittain epävarma ja epäselvä. Vuonna 1995 luotiin lisäksi psykiatrian erikoislääkäreille jatkotutkintojen suppeaa erikoisalaa muistuttava erityispätevyyden käytäntö. Lääkärit voivat hakea Suomen Lääkäriliitolta psykoterapian erityispätevyyden hyväksymistä. Psykoterapian erityispätevyyden vaatimukset vastaavat laajuudeltaan, sisällöltään ja koulutuksen kestoltaan psykoterapian ylemmän erityistason koulutusta. Suomen Psykiatriayhdistyksen päätös psykoterapian ja vaativaa erityistasoa vastaavan psykoterapian kouluttajan erityispätevyyksistä tehtiin vuonna 1995. Suomen lastenpsykiatriayhdistyksen vastaavat erityispätevytydet tulivat voimaan vuonna 1996.

Aikaisemmasta hallinnollisesta selkeydestä ja ohjauksesta siirryttiin nyt moniarvoiseen postmoderniin aikaan. Postmodernin ajan sosiologitutkija Zygmunt Bauman kuvaa postmoderniksi ajaksi aikaa, jolloin stabiilit orientaatiopisteet ovat jatkuvan

virtaamisen tilassa, jolloin sääntöjä muutetaan pelin kuluessa ja jolloin useita pelejä on käynnissä yhtä aikaa. Kuvaus sopii hyvin psykoterapiakoulutusten 1990-luvun lopun toimintakenttään.

Koulutuksen järjestäjän kannalta tilannetta vielä mutkisti se, että samaan aikaan 1990-luvulla nousi arvoon myös laadun kehittäminen ja laatuajattelu. Sille on tyypillistä asiakaslähtöisyys ja mahdollisimman suuren varmuuden takaaminen tuotteen laadulle. Tuotteen tulee vastata voimassa olevia standardeja, ja lopputuloksen tulee vastata sille asetettua tavoitetta.

Vuoden 1994 lain voimaantulon jälkeen psykoterapiakoulutusten järjestäjien on ollut ongelmallista taata koulutuksen laatua ja tavoitetta suhteessa psykoterapeuttipätevyyteen, koska koulutusyhteisöillä ei ole ollut tiedossa selkeitä koulutuskriteereitä eikä myöskään mahdollisuutta saada ennakkopäätöksiä koulutuksen antamasta nimikesuojauksesta. Kouluttajien riskiä on korostanut ja lisännyt se, että Stakesin ohjeiden noudattaminen ei ole riittänyt, eivätkä TEO:n kriteerit ole olleet tiedossa.

Psykoterapiaopiskelijan kannalta tilanne on merkinnyt epätietoisuutta, joka on saattanut tulla esiin vasta koulutuksen kuluessa. Koulutuksen päätyttyä rekisteröintipäätöstä on eräissä tapauksissa jouduttu odottamaan hyvin pitkään ja siitä on aiheutunut opiskelijalle taloudellista menetystä.

Valtakunnallisesti 1990-luvulla lisättiin kansalaisen asemaa ja hallinnollisia oikeuksia täsmentämällä perustuslain yhdenvertaisuutta, oikeusturvaa ja hyvää hallintoa koskevia säännöksiä. Potilaan asemaa ja oikeuksia koskeva laki tuli voimaan vuonna 1993 ja sosiaalihuollossa vastaava asiakasta koskeva laki tuli voimaan vuoden 2001 alussa.

Terveysdenhuollon oikeusturvakeskuksen kannalta vuonna 1994 voimaan tullut laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) ja asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994) on ollut päätöksenteon kannalta ongelmallinen. Terveysdenhuollon oikeusturvakeskuksen näkökulma tuodaan esiin työryhmän toimeksiannossa: Psykoterapian koulutuskentän monimuotoisuus ja sisällöllinen heterogeenisuus on ollut ongelmallista asetuksen mukaisten psykoterapeuttinimikkeiden myöntämisen kannalta.

Yhteenveto

- 1990-luvulla tapahtuneet hallinnolliset ratkaisut ja päätökset ovat periaatteessa pyrkineet kansalaisen hallinnollisen aseman ja oikeusturvan lisäämiseen. Vuonna 1994 tuli voimaan laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) ja asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994). Lain perustana on potilasturvallisuus.
- Laissa ja asetuksessa säädetään ammattitoimintaan liittyvistä velvoitteista ja oikeuksista. Psykoterapeutin nimikesuojatusta ammattinimikkeestä säädetään asetuksella.
- Toimintaa ovat ohjanneet toisaalta informaatio-ohjauksen statuksen omaavat Stakesin oppaan kriteerit ja ohjeet ja toisaalta Terveysdenhuollon oikeusturvakeskuksen toiminnan perustana oleva asetuksen säännös. Terveysdenhuollon oikeusturvakeskuksen käyttämät valvontaan liittyvät koulutusvaatimukset eivät ole olleet koulutusten järjestäjien tiedossa.
- Koulutuksia on pyritty kehittämään niin, että ne vastaisivat lainsäädännön vaatimuksiin. Koulutuksen järjestäjät ja osa opiskelijoista katsoo, että Terveysdenhuollon oikeustur-

vakeskuksen käyttämät ammattinimikkeen käyttöoikeuden myöntämisperusteet tai niiden soveltaminen eivät ole olleet riittävästi koulutusten järjestäjien tiedossa.

- Terveydenhuollon oikeusturvakeskus on omalta osaltaan tuonut esiin, että päätöksen-teon kannalta psykoterapian koulutuskentän monimuotoisuus ja sisällöllinen hetero-geenisuus on ollut ongelmallista asetuksen mukaisten psykoterapeuttinimikkeiden myöntämisen kannalta.
- Ammattinimikkeen suojauksen myöntämiseen liittyy ongelmia. Sosiaali- ja terveysmi-nisteriö on aloitteessaan opetusministeriölle esittänyt psykoterapiakoulutuksen kehittä-mistä ja koulutusta koskevien yhtenäisten kriteereiden laatimista nimikkeiden myön-tämisen selkeyttämiseksi.

3.1.3 Korkeakoulujen erikoistumisopintojen arviointi- ja rekisteröintitoiminta

Vuoden 1989 psykoterapiakoulutustoimikunta suositteli psykoterapiakoulutusten re-kisteröintiä koulutuksen yhtenäisyyden ja laadun turvaamiseksi. Komiteamietinnössä todettiin, että luettelon olemassaolo todennäköisesti vaikuttaisi psykoterapiakoulu-tusten kehittymiseen ja resursointiin (Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö 1989:44).

Opetusministeriö on käynnistynyt vuonna 1999 korkeakoulujen järjestämien eri-koistumisopintojen arvioinnin ja rekisteröinnin eli akkreditoinnin. Arvioinnista ja re-kisteriin merkitsemisestä säädetään korkeakoulujen arviointineuvostosta annetussa asetuksessa (1320/1995). Asetus (464/1998) 13 § määrittää yliopistojen ja ammatti-korkeakoulujen erikoistumisopinnot. Niitä ovat ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tutkintojärjestelmää täydentävät, ammatillista kehittymistä edistävät, laajat täydennys-koulutusohjelmat, jotka ovat laajuudeltaan 20–40 opintoviikkoa. Saman asetuksen 14 §:n mukaan erikoistumisopinnot voidaan järjestäjän hakemuksesta ja arvioinnin perusteella hyväksyä rekisteriin merkittäviksi erikoistumisopinnoiksi. Rekisteriin hy-väksyttävät erikoistumisopinnot arvioi ja hyväksyy korkeakoulujen arviointineuvoston jaostona toimiva lautakunta. Arviointi on koulutuskohtainen, vapaaehtoinen ja maksul-linen. Rekisteröinti ei anna oikeuksia tai velvollisuuksia. Toiminnan tavoitteena on korkeakoulujen pitkäkestoisen täydennyskoulutuksen laadun varmistaminen ja toimin-nan kehittäminen.

Arviointineuvosto on saanut 26.10.2002 mennessä yhteensä 64 hakemusta. Rekis-teriin on hyväksytty 42 erikoistumisopintokokonaisuutta, 21 koulutuksen ei ole arvioi-tu täyttävän lautakunnan asettamia kriteerejä. Psykoterapiakoulutuksia ei rekisterilis-talla ole.

Psykoterapiakoulutukset eivät kuulu arviointineuvoston erikoistumisopintojen re-kisterin piiriin muutoin kuin erityisen hallinnollisen menettelyn kautta. Asetus (464/1998) ja sen 13 § nimittäin säättää, että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erikoistumisopintoina voidaan järjestää myös terveydenhuollon ammasteista annetun lain ja asetuksen mukaista koulutusta sen mukaan kuin, sosiaali- ja terveysministeriön kuulemisen jälkeen, opetusministeriön päätöksellä säädetään. Psykoterapiakoulutukset voitaisiin järjestää erikoistumisopintoina.

3.1.4 Psykoterapiaa koskeva lainsäädäntö

Koulutusta ja opetusta säätelevät lait ja asetukset eivät määrittele, mitä koulutusta psykoterapiakoulutus on. Psykoterapiakoulutus mainitaan ainoastaan seuraavissa laissa ja asetuksissa:

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994 ja asetus 564/1994

Lain terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994) 2 §:n 1 momentin 2. kohdan mukaan terveydenhuollon ammattihenkilö on henkilö, jolla on tämän lain nojalla oikeus käyttää asetuksella säädettyä terveydenhuollon ammattinimikettä. Psykoterapeutti on terveydenhuollon ammattihenkilö, jolla on oikeus käyttää psykoterapeutin ammattinimikettä.

Asetuksen (564/1994) 2 §:n mukaan psykoterapeutin ammattiin johtavalla koulutuksella tarkoitetaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen hyväksymää 1) vaativan erityistason psykoterapiakoulutusta 2) erityistason psykoterapiakoulutusta 3) muuta vastaavaa koulutusta.

Asetus 318 /1996 psykologian tutkinnoista 14 §

Kun lisensiaatin tutkinto on suoritettu psykologian maisterin tai muun vastaavan tutkinnon pohjalta, tutkintoon voidaan sisällyttää erikoispsykologikoulutus psykoterapian erikoisalalla. Muut erikoisalalat ovat kehitys- ja kasvatuspsykologia, neuropsykologia, terveystieteiden psykologia ja työn ja organisaatioiden psykologia.

Asetus 464 /1998 korkeakoulututkintojen järjestelmästä 13 §

Psykoterapiakoulutus voi olla erikoistumisopintoja, mikäli opetusministeriö niin päättöksellään säätää sosiaali- ja terveysministeriön kuulemisen jälkeen.

Ruotsissa psykoterapeutin ammatti kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon ammatinharjoittamislain piiriin ja psykoterapeuteilta vaaditaan psykoterapeutin tutkinto. Hollannissa ja Itävallassa on periaatteena psykoterapeutin ammattinimikkeen suojaus, Italiassa pitää lääkäreillä ja psykologeilla olla lain mukaan psykoterapeutin lisäkoulutus. Englannin lainsäädäntö koskee ainoastaan lastenpsykoterapeutteja.

3.2 Psykoterapiakoulutusten asema koulutusjärjestelmässä

Psykoterapiakoulutukseen pääsyn edellytyksiin on Lääkintöhallituksen ohjekirjeestä 1984 alkaen kuulunut riittävä ammatillinen terveydenhuollon alalle soveltuva peruskoulutus ja kokemus terveydenhuollossa. Vaativan erityistason koulutukseen suositellaan pohjakoulutuksena Stakesin oppaassa psykiatrian, nuorisopsykiatrian tai lastenpsykiatrian erikoislääkärin, lääkärin tai psykologin tutkintoa tai muuta ylempää akateemista tutkintoa. Psykoterapiakoulutukset ovat olleet luonteeltaan pääsääntöisesti perustutkinnon jälkeen tapahtuvaa ammatillista täydennyskoulutusta. Psykoterapiakoulutus voi olla tarkemmin määriteltynä yliopistollista täydennyskoulutusta, erikois-

tumisopintoja, erikoistumiskoulutusta tai yliopiston ulkopuolella annettavaa täydennyskoulutusta, jota järjestävät järjestöt ja koulutusyhteisöt.

Psykoterapiakoulutusten järjestämistä on käsitelty myös työryhmän esitysten perusteluissa.

3.2.1 Ammattikorkeakoulututkinnot

1990-luku on ollut koko koulutusjärjestelmässä monien muutosten aikaa. Keskeinen uudistus on ollut ammattikorkeakoulujärjestelmän luominen. Vuonna 1998 annettiin asetus korkeakoulujen tutkintojärjestelmästä. Se sisältää asetukset ammattikorkeakoulututkinnoista sekä yliopistojen alemmista ja ylemmistä tutkinnoista sekä jatkotutkinnoista ja erikoistumisopinnoista.

Psykoterapeuteista ja psykoterapian opiskelijoista huomattava osa on opistoasteen tai nykyisen ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä. Näin on erityisesti erityistason psykoterapiakoulutusten kohdalla. Psykoterapiakoulutusten järjestäminen on kuitenkin ollut ammattikorkeakouluissa vähäistä. Poikkeuksen muodostavat musiikkiterapian ja luovien terapioiden koulutukset, jotka ovat osin peruskoulutusta. Nämä koulutukset eivät ole johtaneet psykoterapeutin ammattinimikkeen suojaukseen, koulutukset on luokiteltu psykoterapian opetuksiksi.

Ammattikorkeakouluista annetun asetuksen (256/1995) perusteella ammattikorkeakouluissa voidaan järjestää erikoistumisopintoja. Erikoistumisopinnot ovat syventäviä opintoja, jotka ovat laajuudeltaan 20–40 opintoviikkoa. Erityisistä syystä opintojen laajuus voi olla suurempi.

Erikoistumisopintojen rahoitus tulee valtion budjettirahoituksesta opiskelijamäärään perustuvana yksikköhintan mukaisena rahoituksena. Erikoistumisopinnot ovat ammattikorkeakouluissa kehitysvaiheessa. Kokeiluna on meneillään myös ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilu vuoteen 2005 saakka.

3.2.2 Psykoterapiakoulutukset yliopistollisena täydennys- ja jatkokoulutuksena

Psykoterapiakoulutustoimikunta 1989 suositteli, että korkeakoulujen tulee ottaa pääasiallinen vastuu julkisen sektorin tarpeita palvelevan psykoterapiakoulutuksen järjestämisestä ja kehittämisestä ja psykoterapiatutkimuksen kehittämisestä. Julkista sektoria palvelevaa erityistason psykoterapiakoulutusta tulee järjestää täydennyskoulutuskeskuksissa yhteistyössä oppiaineiden ja yksityisten koulutusyhteisöjen kanssa. Oppiaineissa voidaan järjestää määrääjoin, psykiatrian ja lastenpsykiatrian erikoislääkäreiksi koulutettaville ja psykologeille, erityistason psykoterapiakoulutusta, joka niveltyy tutkinnossa hankittuun psykoterapiaopetukseen. Suositukseen sisältyy myös psykoterapiakoulutusjärjestelmän laajapohjaisuuden huomioiminen siten, että psykoterapian koulutusyhteisöille tulee taata hyvät toimintamahdollisuudet ja samalla kehittää korkeakoulujen ja koulutusyhteisöjen yhteistyötä (Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö 1989:44). Mietinnössä on yksityiskohtaiset suositukset käytännön toimenpiteistä edellisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Yliopistojen täydennyskoulutuskeskukset ovat järjestäneet moniammatillisesti toteutettavaa psykoterapiakoulutusta vuodesta 1985 alkaen. Toiminta on ollut monipuolista. Koulutuksia on toteutettu yhteistyössä yliopistojen oppiaineiden ja alan koulutusyhteisöjen kanssa.

Yliopistojen oppiaineet ovat lisäksi järjestäneet 1990-luvulla joitakin erityistason psykoterapiakoulutuksia ja 1990-luvun lopussa psykoterapiakoulutuksia on järjestetty yhteistyössä sairaanhoitopiirien erikoissairaanhoidon kanssa henkilöstökoulutuksena. Näissä koulutuksissa on ollut kiinnekohtia yliopistolliseen jatkokoulutukseen. Jatkotutkinnoista tarkemmin sekä koulutusjärjestelmän kuvauksessa että psykoterapiakoulutuksen työryhmän koulutusyhteisöille tekemän koulutuskyselyn kuvauksen yhteydessä.

3.2.3 Psykologien erikoispsykologikoulutus

Asetuksessa psykologian tutkinnoista (318/1996) säädetään psykologian liseniaatin tutkinnosta, joka on tieteellinen jatkotutkinto. Liseniaatin tutkintoon voidaan sisällyttää erikoispsykologin koulutus psykoterapian erikoisalalla. Muut erikoisalalat ovat kehitys- ja kasvatopsykologia, neuropsykologia, terveyspsykologia ja työn ja organisaatioiden psykologia. Erikoispsykologikoulutusta kehitettiin yhteistyössä yliopistojen ja ammattijärjestön kanssa koko 1990-luvun ajan. Sen käytännön toteuttamisesta vastaa yliopistojen psykologian laitosten muodostama yliopistoverkosto Psykonet.

Ensimmäiset opiskelijat erikoispsykologien koulutusohjelmiin hyväksyttiin valtakunnallisen haun kautta vuoden 1997 alusta alkaen. Psykoterapian erikoisalalle liseniaatin tutkintoa suorittamaan on hyväksytty sekä jo psykoterapeutin pätevyyden omaavia opiskelijoita että psykoterapeuttikoulutuksensa Psykonetin ohjelmassa suorittavia. Vuodesta 1997 alkaen erikoisalalle on hyväksytty jatko-opiskelijoiksi 48 henkilöä, joista psykoterapeuttikoulutusta suorittamaan puolet. Ensimmäiset psykologian liseniaatin tutkinnon kautta psykoterapeutin pätevyyden saaneet rekisteröitiin tammi-kuussa 2002.

Tutkinnon voi suorittaa työn ohessa neljässä vuodessa. Tutkintoon kuuluvan liseniaatintutkimuksen loppuun saattaminen vie kuitenkin usein enemmän aikaa. Yliopistoverkosto Psykonet järjestää kunkin erikoisanalan valtakunnallisesti yhtenäisenä siten, että opinnot voi suorittaa kaikissa psykologian alan tutkintoja antavissa yliopistoissa. Psykoterapian erikoispsykologikoulutuksen psykoterapeuttikoulutus vastaa European Federation of Professional Psychologists' Associationsin (EFPA) suosituksia.

3.2.4 Lääkäreiden erikoistumiskoulutus

Erikoislääkärikoulutuksessa ei Suomessa ole erikoisalana psykoterapiaa. Euroopan unionin maista Saksassa on erikoisalana psykoterapia.

Joissakin yliopistoissa psykoterapiakoulutus kuuluu joko suosituksena tai ohjeellisenä psykiatrian, nuorisopsykiatrian ja lastenpsykiatrian erikoistumisohjelmiin.

3.2.5 Lääkäreiden psykoterapian erityispätevyys korkeakoulujärjestelmän ulkopuolella

Psykoterapian erityispätevyyden tavoitteena on antaa suppeaa erikoisalaa vastaavat valmiudet psykoterapiassa. Suomen Psykiatriyhdistyksen suosituksena on ollut, että psykiatrian ja lastenpsykiatrian erikoislääkärikoulutuksessa tulisi voida hankkia erityistason koulutusta vastaava psykoterapiakoulutus. Psykoterapian erityispätevyyden toimintaa ohjaavat Suomen Psykiatriyhdistyksen ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen psykoterapian pätevyyslautakunnat.

Erityispätevyys vastaa ohjeiden mukaan laajuudeltaan ja sisällöltään Stakesin oppaan 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995) määrittämää ylemmän erityistason psykoterapiakoulutusta ja kouluttajan erityispätevyys vaativan erityistason psykoterapiakoulutusta. Erityispätevyyksiä voidaan hankkia psykoanalyttisen psykoterapian, kognitiivisen psykoterapian, ryhmäpsykoterapian ja perheterapian alueilla ja lastenpsykoterapiassa myös varhaislapsuuden vuorovaikutusterapiassa.

3.2.6 Yhteisöjen järjestämä psykoterapiakoulutus

Huomattava osa psykoterapiakoulutuksista on järjestetty perinteisesti ja järjestetään yhä korkeakoulujen ulkopuolella. Vuonna 2002 psykoterapian koulutusyhteisöjen (yhdistykset ja säätiöt) osuus koulutuksen ensisijaisena hallinnollisena järjestäjänä oli 60 % kaikista psykoterapiakoulutuksista. Tällöin koulutuksen statusta ei määritellä erityisesti tutkintojärjestelmän kannalta vaan olennaista on psykoterapiakoulutuksen porrastustaso. Yhteisöissä koulutuksen läpikäyneet opiskelijat hakevat tarvittaessa yksilökohtaisesti tarvittavia vastaavuuksia tutkintokoulutukseen liittyen. Terveysturvakoulutuksen kannalta koulutukset ovat olleet samanarvoisia, sidoksia tutkinto-opetukseen ei ole ollut.

Muistion luvussa 3.5 kuvataan koulutuksien järjestämistä vuonna 2002. Kuvaus perustuu työryhmän psykoterapiakoulutusten järjestämistä koskevaan kyselyyn (kysely 1/2002), ja se antaa lisätietoa myös yhteisöjen osalta.

3.2.7 Opetusministeriön korkeakoulujen tutkintojärjestelmää ja aikuiskoulutusta koskevat muistiot ja mietinnöt 2002

Vuoden 2002 aikana toimi opetusministeriössä useita työryhmiä, jotka työstivät esityksiä korkeakoulututkintojen ja aikuiskoulutuksen uudistamiseksi ja kehittämiseksi muodossa tai toisessa. Seuraavilla mietinnöillä ja muistioilla on vaikutusta myös psykoterapiakoulutuksen järjestämiseen korkeakoulujärjestelmässä:

1. Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö 3:2002
2. Yliopistojen tulosoikeuden kehittämistyöryhmä II, muistio 26:2002
3. Yhteistyö yliopistojen aikuiskoulutuksessa, raportti 30.10.2002
4. Laki ammattikorkeakoulun jatkokutkinnon kokeilusta 645/2001

5. Yliopistojen kaksipuolisen tutkintorakenteen toimeenpano, työryhmien muistioita 39:2002

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietinnössä (opetusministeriön työryhmien muistioita 3:2002) todetaan, että yliopistojen samoin kuin ammattikorkeakoulujen rooli aikuiskoulutuksen toteuttajana ja kehittäjänä kasvaa jatkossa toisaalta aikuiskoulutuksen tehtävien yleisen laajentumisen seurauksena osana elinikäisen oppimisen politiikkaa ja toisaalta työelämän kehityksen ja väestön koulutustason siirtäessä aikuiskoulutuksen kysyntää aiempaa enemmän korkeakoulutasolle. Työryhmän linjauksena on muuttaa yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten roolia selkeästi ammatillisen lisä- ja täydennyskoulutuksen laadulliseen kehittämiseen ja tarjontaan. Tavoitteena on, että aikuiskoulutusta selkiytetään ja pyritään synnyttämään kullekin alueelle aikuiskoulutusorganisaatioiden tarkoituksenmukainen hallinnollinen ja toiminnallinen yhteistyö sekä kehitetään järjestämisluvanmenettelyä ja tulosohjausta.

Yliopistojen tulossopimusmenettelyä kehitetään siten, että yliopistojen aikuiskoulutustehtävä määritellään sekä perustutkintokoulutuksen että avoimen yliopiston ja täydennyskoulutuksen osalta. Parlamentaarinen aikuiskoulutustyöryhmä esittää, että valtion talousarviossa osoitetaan 15,1 miljoonan euron vuosittainen rahoitus yliopistojen järjestämän täydennyskoulutuksen kehittämistyöhön korkean laadun takaamiseksi ja työelämän kehityksen edellyttämän jatkuvan tuotekehitystyön voimavaroiksi sekä Professional development -ohjelmien ja muiden pitkäkestoisten ohjelmien maksujen pitämiseksi koulutukseen hakeutuvien kannalta kohtuullisella tasolla.

Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö tukee aikuiskoulutuksena annettavan täydennyskoulutuksen ja erityisesti PD-ohjelmien kehittämistä. Mietintö tuo esiin aikuiskoulutusorganisaatioiden alueellisen, tarkoituksenmukaisen hallinnollisen ja toiminnallisen yhteistyön merkityksen.

Yliopistojen tulosohjauksen kehittämistyöryhmä II

Yliopistojen tulosohjauksen kehittämistyöryhmä II (opetusministeriön työryhmien muistioita 26:2002) on tuottanut monipuolisen katsauksen tulosohjauksen kokonaisuuteen ja kehittämistarpeisiin. Työryhmä tekee muistiossaan ehdotuksen yliopistolain 4 §:n täydentämisestä yliopistojen vuorovaikutuksesta muun yhteiskunnan kanssa. Toimintamenojen rahoitusjärjestelmän kehittämisen lähtökohtana pidetään sitä, että yliopistojen nykyisten perustehtävien – opetus ja tutkimus – ohella tarkoituksenmukaisella tavalla rahoitetaan myös yhteiskunnallisia palvelutehtäviä. Yliopistot päättävät rahojen kohdentamisesta yliopiston sisällä omien kriteereittensä perusteella.

Työryhmä toteaa, että tutkintoon johtavaa aikuiskoulutusta ei ole syytä eriyttää muusta koulutuksen ohjauksesta ja rahoituksesta. Työryhmä pitää kuitenkin aikuisopiskelijakäsitteen ulottamista yliopiston tutkinto-opiskelijoihin ongelmallisena. Erityisesti kaksipuolisen tutkintojärjestelmän myötä tutkintoon johtavien vaihtoehtojen tarjonta kasvaa, mikä tekee opinnot mahdolliseksi erilaisille aikuisopiskelijaryhmille. Erilaiset maisteriohjelmat otetaan huomioon yliopistojen perusrahoituksessa. Työryhmä ehdottaa, että maisteriohjelmaa kehitettäessä yliopistot ottavat huomioon työelämässä mukana olevien aikuisopiskelijoiden tarpeet niin opintojen sisällössä kuin opetusjärjestelyissä.

Tulosohjauksen kehittämistyöryhmä tekee joukon ehdotuksia, joilla avoin yliopisto ja täydennyskoulutus sisällytettäisiin konkreettisemmin osaksi tulosohjausta. Raportissa todetaan, että nykyisellään täydennyskoulutus toteutetaan koulutuspoliittisen tukirahjan poistamisen jälkeen markkinaehtoisesti. Työryhmä esittää täydennyskoulutuksen rahoituksen saattamista kestäväälle pohjalle. Se on yliopistojen aikuiskoulutuksen kii-reellisin strateginen tehtävä. Myös täydennyskoulutuksen sisällöllisten tavoitteiden ottaminen osaksi kokonaisuutta nähdään tärkeänä.

Työryhmä ehdottaa, että hankerahoitusta kohdennetaan valtakunnallista tavoitteenasettelua tukeviin yliopistojen hankkeisiin, yliopistojen yhteisiin verkostohankkeisiin ja uudisrakentamiseen ja varustamiseen. Yliopistojen omien hankkeiden tukeminen liittyy vuosittain erityishuomion kohteena oleviin strategisiin painopistealueisiin. Tavoitteena on, että yliopistot hoitavat kustannusvaikutuksiltaan pienet hankkeet sisäisin järjestelyin. Opetusministeriön hankerahoituksen edellytyksenä on yliopiston omarahoitusosuus.

Yhteistyö yliopistojen aikuiskoulutuksessa

Opetusministeriö kutsui vararehtori Teuvo Pohjolaisten valmistelemaan yliopistojen aikuiskoulutuksen yhteistyön ja kehittämisen organisointia syksyllä 2002. Tavoitteena oli tehdä ehdotus ko. koulutuksen alueen yhteisten tavoitteiden ja pyrkimysten hoitamisesta yliopistojen tasolla. Teuvo Pohjolaisten työryhmä (raportti 30.10.2002) käsitteli työssään aikuiskoulutusta ja elinikäistä oppimista eri muodoissaan, joita ovat esim. avoin yliopisto, täydennyskoulutus, muuntokoulutus ja maisteriohjelmat.

Raportissa esitetään, että jo lyhyellä aikavälillä täydennyskoulutuksen toimintaedellytyksiä tulee vahvistaa. Ratkaisun avaimia on syytä etsiä sekä uusista rahoitusjärjestelmistä ja -lähteistä, kustannusrakenteen keventämisestä sekä itse toimintamallien uudistamisesta. Raportissa esitetään, että pohdittaessa yhteiskunnan ja työelämän osaamistarpeiden ratkaisua voitaisiin nykyistä useammin etsiä esimerkiksi yliopistoissa joustavasti toteutettavien erikoistumisopintojen kuin raskaan tutkintoon johtavan koulutuksen järjestämistä.

Psykoterapiakoulutuksen järjestämisen kannalta raportissa tulee esiin seuraavat tekijät:

1. Täydennyskoulutuksen kysynnän tarve kasvaa tulevaisuudessa elinikäisen oppimisen tarpeen myötä. Täydennyskoulutuksen taloudellinen tilanne yliopistoissa on kuitenkin vaikeutunut merkittävästi ja kannattavan toiminnan ylläpitäminen nykyisin rahoitusedoin on erittäin vaikeaa.
2. Kilpailutilanne on kiristynyt sekä yliopistojen sisällä ja välillä sekä suhteessa muihin koulutuspalvelujen tarjoajiin ja muihin osaamisen kehittämisen muotoihin. Kilpailu saa epäterveitä muotoja muun muassa erilaisten rahoitusedellytysten vuoksi.
3. Aikuiskoulutuksen asemaa ja tutkintojärjestelmän toimivuutta tulisi kehittää siten, että tutkintoon johtava koulutus ja muut koulutusmuodot muodostaisivat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Minimitavoitteena tulisi olla työnjaollinen selkeys ja toiminnallinen yhteistyö, joka hyödyttää kaikkia osa-alueita.

Laki ammattikorkeakoulun jatkotutkintokokeilusta

Ammattikorkeakoulututkinto on korkeakoulututkinto ja se tuottaa kelpoisuuden virkaan, jossa kelpoisuusvaatimuksena on korkeakoulututkinto.

Nykyisellään korkeakoulujen kaksijakoista mallia voidaan pitää keskeneräisenä, koska ammattikorkeakouluissa ei ole ollut perustutkinnon jälkeistä tutkintoon johtavaa väylää. Joustavien etenemisreittien luominen myös tälle sektorille on ollut tarkoituksenmukaista yksilöiden, yritysten ja koulutusjärjestelmän kokonaisuuden kehittämisen kannalta.

Uusi laki ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilusta (645/2001) antaa ammattikorkeakouluille mahdollisuuden jatkotutkinnon toteuttamiseen kokeiluluonteisesti. Tavoitteena on edistää myös ammattikorkeakoulujen kykyä tuottaa uutta tietoa työelämästä, ammatillisesta asiantuntijuudesta ja sen kehittamisestä. Kokeilun aikana pyritään myös hankkimaan tietämystä ja kokemusta kaksijakoiselle mallille rakentuvan korkeakoululaitoksen työnjako- ja yhteistyökysymyksistä. Kokeilualueiksi on valittu kauppa ja hallinto, tekniikka sekä terveydenhuolto.

Kokeiluun valittavien ohjelmien laatuksikriteereinä painotetaan asianomaisen ammattikorkeakoulun osaamista ja yhteyksiä työelämään. Opetusministeriö myöntää ammattikorkeakoulun esityksestä luvan jatkotutkintoon johtavan koulutusohjelman kokeiluun ja vahvistaa tutkintoon johtavat koulutusohjelmat.

Nykyiset erikoistumisopinnot jäävät esityksen mukaan jatkotutkintojen rinnalle palvelemaan työelämän kannalta merkittäviä, mutta lyhyempiä täydennyskoulutustarpeita. Erikoistumisopintoja voitaisiin lukea, jatkotutkintoja suoritettaessa, hyväksi ammattikorkeakoulujen määrittelemällä tavalla. Kokeilun aikana jatkotutkintojen rahoitus on sama kuin ammatillisten erikoistumisopintojen rahoitus. Kokeilu toteutetaan valtion talousarviossa ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutukseen ja erikoistumisopintoihin osoitettuja resursseja uudelleen kohdentamalla.

Jatko-opintojen laajuus määritellään opintoviikkoina. Jatkotutkintojen laajuus ehdotuksen mukaan 40–60 opintoviikkoa. Jatkotutkintojen rakenne tullee olemaan sellainen, että 20–40 opintoviikkoa on ammattikorkeakoulujen järjestämiä jatkotutkinnon alaan kuuluvia syventäviä opintoja ja lisäksi on 20 opintoviikon laajuinen työelämän kehittämiseen liittyvä opinnäytetyö.

Yliopistojen kaksiportaisen tutkintorakenteen toimeenpano

Tutkintorakennetyöryhmä (opetusministeriön työryhmien muistioita 39:2002) ehdottaa, että yliopistojen tutkinnon perusrakenteena säilyy alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon muodostama kokonaisuus. Tutkintojen yleisistä tavoitteista ja laajuudesta säädetään uudessa asetuksessa.

Alemman korkeakoulututkinnon laajuudeksi ehdotetaan 180 opintopistettä. Tutkinto tulisi voida suorittaa täysipäiväisesti opiskellen kolmessa lukuvuodessa. Ylemmän korkeakoulututkinnon laajuudeksi ehdotetaan kokonaisuudessaan 300 pistettä, josta alemman korkeakoulututkinnon jälkeen suoritetaan 120 opintopistettä. Tutkinto tulisi voida suorittaa täysipäiväisesti opiskellen kahdessa lukuvuodessa. Alempi tutkinto on suoritettava ennen ylempää tutkintoa. Ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen voisi kuitenkin myös hakeutua lähialan alemman korkeakoulututkinnon tai vastaavan koulutuksen pohjalta.

Ammattikorkeakoulututkinto on säädösten mukaan korkeakoulututkinto. Sekä yliopiston alempi korkeakoulututkinto että ammattikorkeakoulututkinto tuottavat kelpoisuuden virkoihin ja toimiin, joihin on kelpoisuusvaatimuksena korkeakoulututkinto.

Ylempien tutkintojen keskeisiä tavoitteita ovat sekä tieteellisen jatkokoulutuksen edellyttämät valmiudet että työelämässä tarvittava asiantuntijan ja kehittäjän valmius. Tutkintojen kehittämisen kannalta on tärkeää pyrkiä toimivaan tasapainoon tieteellisyiden ja ammatillisuuden välillä. Tieteellisen tiedon ja tieteellisten menetelmien soveltaminen tai valmiudet itsenäiseen ja vaativaan taiteelliseen työhön ovat ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille tunnusmerkillisiä, alasta riippumattomia, ominaisuuksia.

Uutena, ylempään tutkintoon johtavana, koulutuksen muotona on perinteisen pääaine pohjaisen koulutuksen rinnalle kehittynyt maisteriohjelma, joihin on järjestetty erilliset ohjelmakohtaiset opiskelijavalinnat. Maisteriohjelmilla tulee olla jatkuvuus. Lyhytaikaiset koulutustarpeet tulee kattaa täydennyskoulutuksella. Työryhmä ehdottaa, että yliopistot perustavat maisteriohjelmia vastaamaan tehokkaasti työelämästä tai tutkimuksesta nouseviin uusiin koulutustarpeisiin. Opiskelijat maisteriohjelmiin tulisi valita avoimen haun kautta, jolloin ohjelmiin voidaan valita opiskelijoita oman yliopiston ulkopuolelta. Maisteriohjelmat voivat olla myös monitieteisiä.

Maisteriohjelmaan kelpoisuuden tuottaa soveltuva alempi korkeakoulututkinto, ammattikorkeakoulututkinto tai sitä vastaava taso. Koulutuksen vastaavuutta arvioidaan koulutuksen tason, laajuuden ja vaativuuden perusteella. Yliopistot voivat edellyttää valittavilta opiskelijoilta ohjelmakohtaisesti korkeintaan 60 opintopisteen laajuisia täydentäviä opintoja. Täydentävien opintojen tarkoitus on antaa opiskelijalle riittävät tiedot, jotta tutkinnon suorittaminen tavoiteajassa on mahdollista.

Lisensiaatin tutkinto säilyy muistion mukaan tieteellisenä jatkotutkintona, johon voi sisältyä ammatillinen erikoistumiskoulutus. Tutkijakoulujen laajentumisen myötä lisensiaatin tutkinnon tarve tieteellisenä jatkotutkintona arvioidaan uudestaan.

Mikäli tieteellisessä jatkokoulutuksessa suoritettavaan lisensiaatin tutkintoon sisältyy ammatillinen erikoistumiskoulutus, tutkintoon kuuluu järjestelmällinen teoreettinen ja käytännöllinen syventyminen erikoisalaan, lisensiaatin tutkimus omalta erikoisalalta sekä erikoisalan ohjattu työkokemus. Esimerkiksi psykologin lisensiaatin tutkintoon, joka suoritetaan psykologian maisterin tutkinnon pohjalta, voidaan sisällyttää erikoispsykologin koulutus viidellä erikoisalalla, joista yksi on psykoterapia.

Tarkoitus on, että uudet asetukset tulevat voimaan 1.8.2005.

Muistio tähtää tulevaisuuteen. Se pyrkii vahvistamaan alempien korkeakoulututkintojen asemaa. Uutena ylempään tutkintoon johtavana koulutuksen muotona on perinteisen pääaine pohjaisen koulutuksen rinnalle kehitetty maisteriohjelma, joka on tarkoitettu pysyville, työelämän tarpeista lähteville tarpeille. Maisteriohjelmiin on tarkoitus järjestää erilliset ohjelmakohtaiset opiskelijavalinnat. Lisensiaatin tutkinto säilyy muistion mukaan tieteellisenä jatkotutkintona, johon voi sisältyä ammatillinen erikoistumiskoulutus. Tutkijakoulujen laajentumisen myötä lisensiaatin tutkinnon tarve tieteellisenä jatkotutkintona arvioidaan uudestaan. Arviointiajankohtaa ei tuoda tarkemmin esiin.

Johtopäätökset

- Työryhmän tehtävänä on selvittää psykoterapiakoulutusten järjestämismahdollisuudet korkeakoulujärjestelmässä. Korkeakoulujärjestelmässä psykoterapiakoulutusten järjestäminen on ollut monimuotoista ja siten tilanne on avoin erilaisille mahdollisuuksille.
- Korkeakoulujärjestelmä kokonaisuudessaan niin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perus- ja jatkotutkinnot kuin aikuiskoulutuskin ovat muutostilanteessa.
- Psykoterapiakoulutuksen järjestäminen korkeakoulujärjestelmän puitteissa on tarkoituksenmukaista ja järkevää. Koulutuksen aikaisemmasta määrittelemättömästä asemasta johtuen opetus- ja tutkintopaikan määrittäminen muutostilanteessa on kompleksista.

3.3 Psykoterapeutit ja psykoterapiapalvelut

Työryhmän tehtävä 1. Selvittää ja arvioida psykoterapiakoulutuksen laadullinen ja määrällinen tarve. Koulutuksen laadullisen tarpeen arvioinnissa tulee ottaa huomioon tarvittavan koulutuksen laajuus, sisällölliset vaatimukset ja eriytymistarpeet. Sisällöllisiä vaatimuksia arvioitaessa tulee ottaa huomioon koulutukselle asetettavat yhtenäiset kriteerit, opiskelijaksi ottamiselle ja opettajille asetettavat mahdolliset erityisvaatimukset. Koulutuksen määrällistä tarvetta arvioitaessa tulee ottaa huomioon aiempiin tutkimuksiin pohjaavat arviot psykoterapian tarpeesta ja nykyiset kehitysnäkymät sekä psykoterapeutinimikkeen omaavan henkilöstön määrä ja palveluiden tarjonta.

Psykoterapiakoulutuksen tarvetta arvioitaessa työryhmä on käyttänyt seuraavia lähteitä:

Psykoterapeutit

- Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen tilastot ja tutkimukset
- Terveydenhuollon psykoterapiapalvelut vuonna 2001 / työryhmän tekemä kysely 2/2002
- Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö 1989:44, Stakes : Oppaita 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995)

Psykoterapiapalvelut

- Kansaneläkelaitoksen kuntoutustilastot ja kuntoutuksesta saadut erillistilastot
- Terveydenhuollon psykoterapiapalvelut vuonna 2001 / työryhmän tekemä kysely 2/2002
- Tutkimukset ja selvitykset väestön mielenterveydestä ja psykoterapian tarpeesta
- Psykoterapian vaikuttavuustutkimukset

Psykoterapiakoulutukset

- Aikaisemmat selvitykset 1989 ja 1995 (Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö 1989:44, Stakes: Oppaita 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995)
- Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 / työryhmän tekemä kysely 1/2002

3.3.1 Psykoterapeuttien määrä Suomessa

Psykoterapian osaaminen tuli Suomeen vähitellen ulkomailla koulutuksensa hankkineiden psykoterapeuttien mukana. Tänäpä psykoterapiaa hoitomuotona käytetään eri hoitojärjestelmissä julkisella sektorilla ja yksityissektorilla sekä itsenäisenä hoitomuotona että yhdistyneenä muuhun hoitoon. Psykoterapian tarve ja käyttö integroituneena muuhun hoitoon on yleisempää kuin sen käyttö yksinomaisena, itsenäisenä hoitomuotona.

Työryhmä on koonnut ajankohtaista tietoa psykoterapeuttien määrästä Terveystenhuollon oikeusturvakeskuksesta (TEO), Kansaneläkelaitoksesta (Kela) ja eri ammatti-liitoilta. Lisäksi työryhmä on tehnyt kyselyn (kysely 2/2002) psykoterapeuttitilanteesta ja tulevasta tarpeesta terveyskeskuksille, sairaanhoitopiireille ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) toimipisteille.

Taulukko 3. Psykoterapeuttien määrät vuosina 1988, 1993 ja 2002.

	1988	1993	2002
Psykoterapeutteja	496	1 499	3 155 (TEO) 1 712 (Kela)

Lähteet: Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö 1989:44, Stakes: Oppaita 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995) ja työryhmän selvitykset / TEO (31.12.2002) ja Kela (Kuntoutuksen palveluntuottajarekisteriin merkityt yksilö- ja ryhmäterapiaa aikuisille antavat terapeutit, erillistilasto 7.6.2002)

Psykoterapeuttien määrän kasvu on huomattava. Psykoterapeuttien määrän kasvu on mahdollistanut myös palvelujen kasvun, mikä ilmenee Kelan tilastoissa (kohta 3.3.3.)

Taulukko 4. Psykoterapeuttien määrä Suomessa sairaanhoitopiireittäin 2001–2002.

Alue, SH-piiri	TEO	Psyko- terapeuttia/ 100 000 asukasta	KELA	Psykoterapeuttia/ 100 000 asukasta	Terveystenhuolto ^x ESH+TK+YTHS
Helsinki, Uudenmaa	1 242	89	825	59	170+90+38= 298
Varsinais- Suomi	282	62	185	45	93+50+12= 155
Satakunta	71	31	39	17	43+3= 46
Kanta-Häme	89	54	33	20	30+2+4= 36
Pirkanmaa	203	45	107	24	36+7+5= 48
Päijät-Häme	96	46	43	21	38+5= 43
Kymenlaakso	65	36	21	11	22+6= 28
Etelä-Karjala	58	45	29	22	- + 29 = 29
Etelä-Savo	52	49	21	20	16 + - = 16
Itä-Savo	20	30	4	6	- 1+1 = 2
Pohjois-Karjala	69	40	29	17	23+7= 30
Pohjois-Savo	162	64	87	35	34+14+4= 52
Keski-Suomi	156	59	72	27	47+ 11 +6 = 64
Etelä- Pohjanmaa	74	38	41	21	- +30= 30
Vaasa	65	39	30	18	28+2 = 30
Keski- Pohjanmaa	37	47	9	12	- +4 = 4
Pohjois- Pohjanmaa	217	59	100	27	77+12+5 = 94
Kainuu	48	56	10	12	14+8= 22
Länsipohja	58	85	9	13	42+ 1 = 43
Lappi	43	35	15	12	16+2+1 = 19
Ahvenanmaa	17	65	3	12	
Yhteensä	3124	*	1712		734 +279+76 = 1089

Lähteet:

TEO = Terveystenhuollon oikeusturvakeskuksen rekisteröimät psykoterapeutit

(* ulkomailla asuvat 31 nimikesuojattua psykoterapeuttia puuttuvat)

(Terveystenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteri 31.12.2002)

KELA = Kuntoutuksen palveluntuottajarekisteriin merkityt yksilö- ja ryhmäterapiaa aikuisille antavat terapeutit (erillistilasto 7.6.2002)

(x) = Psykoterapiakoulutustyöryhmän tekemä Terveystenhuollon psykoterapiapalvelut –kysely 2/2002

- ESH = Julkisen erikoissairaanhoidon piirissä toimivat psykoterapeutit (x)
- TK = Terveystenkeskuksissa toimivat psykoterapeutit (x)
- YTHS = Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiössä toimivat psykoterapeutit (x)

Luvut ovat suuntaa antavia, koska kaikki erikoissairaanhoidon yksiköt eivät vastanneet ja terveystenkeskuksista vain pieni osa. Kasvatus- ja perheneuvolat eivät olleet kyselyssä mukana.

Huomioita psykoterapeuttien määrästä:

- Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tilastot antavat tiedon nimekesuojattujen psykoterapeuttien määrästä ja alueellisesta jakautumasta. Lukumäärä ei kuitenkaan anna tietoa siitä, kuinka paljon psykoterapiaa tehdään.
- Kansaneläkelaitoksen tilastot antavat tiedon siitä, kuinka monta psykoterapeuttia voi tehdä Kelan kuntoutuspäätöksen perusteella psykoterapioita. Lukumäärä ei kerro, tekevätkö psykoterapeutit työtä ammatinharjoittajina pää- tai sivutoimisesti.
- Terveystieteiden tiedot kertovat psykiatrisen hoidon osalta, kuinka monta psykoterapeuttia alueella on. Luvut eivät kerro psykoterapiatyön määrää.
- Psykoterapeuttien määrä on kasvanut huomattavasti vuodesta 1988 vuoteen 2002–496 henkilöstä 3 155 henkilöön eli kasvu on ollut yli kuusinkertainen.
- Psykoterapeuttien määrässä on huomattavia alueellisia eroja. Väestömäärään nähden eniten psykoterapeutteja (TEO) on Helsingin ja Uudenmaan ja Länsipohjan sairaanhoitopiireissä. Seuraavaksi tulevat Ahvenanmaa, Pohjois-Savo ja Varsinais-Suomi. Väestömäärään nähden vähiten psykoterapeutteja on Itä-Savon, Satakunnan, Lapin ja Kymenlaakson sairaanhoitopiireissä.

Psykoterapiapalveluja ja niiden määrää tarkastellaan lähemmin seuraavissa luvuissa.

3.3.2 Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän psykoterapiapalvelut

Psykoterapia sosiaali- ja

terveydenhuollon omana toimintana

Kuntien lakisääteisenä velvollisuutena on turvata asukkailleen riittävät mielenterveyspalvelut joko omana toimintana tai ostopalveluiden avulla. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmällä on siten keskeinen rooli mielenterveysongelmien hoidon ja ennaltaehkäisyyn palveluiden järjestäjänä.

Työryhmän tekemässä Terveystieteiden psykoterapiapalvelut -kyselyssä (kysely 2/2002) selvitettiin mm. julkisen terveydenhuollon (erikoissairaanhoito, terveyskeskukset) mahdollisuutta antaa psykoterapiapalveluja joko omana toimintana tai ostopalveluina sekä näkemyksiä psykoterapiapalveluiden tarpeen ja käytettävissä olevien palveluresurssien kohtaamisesta.

Mielenterveyspalveluissa oli vuonna 1999 psykiatrasta hoitohenkilöstöä 9 418 henkeä (Tuori, Kiikkala & Lehtinen 2000). Psykoterapeuttikoulutus oli 1 013 henkilöllä vuonna 2001 (Taulukko 4. s. 56, julkisessa terveydenhuollossa 1 013 ja ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiössä 76, yhteensä 1 089). Luku on todellisuudessa jonkin verran suurempi, koska kaikki kyselyn saaneet eivät vastanneet. Erikoissairaanhoidossa psykoterapeuttikoulutuksen saaneen henkilöstön määrä on noin 12 % (710/5 706). Koulutuksen saaneiden työntekijöiden määrät vaihtelevat kuitenkin suuresti (3 %–40 %). Suurin koulutettujen psykoterapeuttien määrä on Keroputaan sairaalassa (40 %). Sen jälkeen tulevat Jorvin sairaala (26 %) ja Turun yliopistollinen keskussairaala (26 %). Vähiten psykoterapeuttikoulutuksen omaavia työntekijöitä on Vakka-Suomen sairaalassa (3 %) ja Kymenlaakson keskussairaalassa (7 %).

Kyselyssä tuli selkeästi esiin, että psykoterapian tarve on huomattavasti palvelutarjontaa suurempi. Ainoastaan yhdessä vastauksessa todettiin kysynnän ja tarjonnan kohtaavan, kun käytetään ryhmiä, lyhytterapioita ja perheterapiaa. Kysely ei anna suoria vastauksia psykoterapeuttikoulutuksen saaneiden henkilöiden tekemästä psykoterapian määrästä. Perusongelmana nähtiin yleinen avohoidon riittämättömyys, mikä johtaa yleiseen hoidon riittämättömyyteen. Psykoterapeuttikoulutuksen saaneilla ei ole mahdollisuutta käyttää kuin pieni osa työajastaan varsinaisen psykoterapian tekemiseen.

Vastauksissa toivottiin myös linjauksia julkisten ja yksityisten psykoterapiapalvelujen suhteesta. Erityisesti kaivattiin linjauksia pitkien psykoterapioiden osalta.

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio Psykoterapiapalvelut – selvitys terveydenhuollon ja kansaneläkelaitoksen välisestä työnjaosta (1996:11) suosittaa (s. 11) psykoterapiapalvelujärjestelmän joustavan ja tehokkaan toimivuuden turvaamiseksi, että kaikissa sairaanhoitopiireissä tulee kehittää tehokas ja korkeatasoinen psykoterapiatarpeen arviointijärjestelmä. Perusvastuu ”hoitotakuujärjestelmästä” on lainsäädännön mukaan kunnalla.

Työryhmän terveydenhuollolle tekemä kysely osoitti, että tällaisia arviointijärjestelmiä ei ole luotu. Alueellista psykoterapian ja psykoterapeuttien tarvetta oli systemaattisesti selvitetty vain Etelä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymässä. Projekti tutki psykoterapian tarvetta, vaikuttavuutta ja koulutuksen merkitystä (Kontunen ym. 1998).

Taulukko 5. Psykoterapeuttien määrä eri psykoterapiamuotojen mukaan vuonna 2001.

Psykot. muoto Psykoterap. Määrä	Erikoissai- raanhoito	Terveys- keskus	YTHS	Yhteensä
Yksilöterapia	287	132	62	481
Lapset ja nuoret	63	14	3	80
Perheterapia	314	80	3	397
Ryhmäterapia	25	27	4	56
Muut	45	26	4	75
Yhteensä	734	279	76	1 089

Lähde: Psykoterapiakoulutustyöryhmän Terveydenhuollon psykoterapiapalvelut -kysely 2/2002 (tieto 13.5.2002)

Työryhmän tekemän kyselyn vastauksissa tuli esille, että julkisella sektorilla tarvitaan monipuolista menetelmävalikoimaa ja henkilöstöä niin, että kaikki psykoterapiamuodot olisivat palvelujärjestelmän käytettävissä. Painopiste on todennäköisesti siirtymässä siihen, että tarvitaan entistä enemmän kestoltaan rajattujen, fokuoitujen psykoterapioiden osaamista.

Psykoterapiamuotojen osalta kognitiivisen yksilöpsykoterapian tarve korostui selvästi. Monissa vastauksissa tuotiin esille myös lasten ja nuorten psykoterapioiden osaajien tarve. Myöskin perhe- ja verkostoterapioiden tarve tuotiin esille. Muutama maininta oli myös psykodynaamisesta psykoterapiasta.

Julkisen sektorin tehtävänä nähtiin olevan kriisitilanteiden välitön psykoterapeuttinen hoito ja vaikeimpien häiriöiden kuntoutus avohoidossa.

Psykoterapia lääkinällisen kuntoutuksen ostopalveluna

Julkisen terveydenhuollon yksiköt voivat täydentää psykoterapiapalvelujen puuttuvia resurssejaan myös ostamalla palveluita yksityiseltä, riittävän psykoterapiakoulutuksen saaneelta ammatinharjoittajalta osana lääkinällistä kuntoutusta. Tarkkoja lukuja ostopalveluiden käyttöön kohdennetuista kustannuksista ei ole olemassa. Työryhmän tekemän kyselyn 2 mukaan ostopalveluiden käyttö vaihtelee alueellisesti. On alueita, joissa ostopalveluja ei käytetä lainkaan. Erikoissairaanhoidon yksiköissä käytettiin vuonna 2001 ostopalveluihin 3 385 406 euroa.

3.3.3 Kansaneläkelaitoksen tukema psykoterapia

Kansaneläkelaitos tukee psykoterapiaa Kelan kuntoutuksesta annetun lain (610/1991) 4 § mukaisena harkinnanvaraisena kuntoutuksena ja lain 3 §:n mukaan vaikeavammaisen lääkinällisenä kuntoutuksena sekä lääkärin antamana hoitona sairausvakuutuslain (364/1963) perusteella

Harkinnanvarainen kuntoutus

Kansaneläkelaitoksen järjestämää psykoterapiaa harkinnanvaraisena kuntoutuksena saaneiden henkilöiden määrä kasvoi vuoden 1985 vajaasta 1 500 henkilöstä vuoden 1994 noin 5 500 henkilöön. Vastaavana aikana psykoterapian kustannukset ovat kasvaneet noin 8,5 miljoonasta markasta (1,43 miljoonaa euroa) 53 miljoonaan markkaan (8,90 miljoonaa euroa) (Psykoterapiapalvelut 1996:11, sivu 5). Näinä vuosina kuntoutusta ovat voineet saada 16 vuotta täyttäneet työ- tai opiskelukyvyn parantamiseksi tai palauttamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistion, Psykoterapiapalvelut – selvitys terveydenhuollon ja kansaneläkelaitoksen välisestä työnjaosta (1996:11), mukaan Kansaneläkelaitoksen järjestämän kuntoutuksen tulisi edelleen säilyä ensisijaisesti työkyvyn palauttamiseen ja parantamiseen kohdistuvana toimintona.

Muilla kuin kuntoutusindikaatioilla toteutettavan psykoterapian tulisi toteutua pääsääntöisesti kuten muunkin terveydenhuollon osana kunnallista palvelujärjestelmää sekä lähinnä asiakkaan oman valinnan pohjalta sairausvakuutuksella tuetun yksityisen palvelujärjestelmän kautta (s. 7).

Kelan harkinnanvaraisena kuntoutuksena tukeman psykoterapian määrä on edelleen kasvanut vuosittain vuoden 1995 jälkeen. Vuonna 2001 terapiakustannukset olivat 60,3 milj. markkaa (10,14 milj. euroa) ja kuntoutujien määrä 6 845.

Taulukko 6. Kelan järjestämää psykoterapiaa saaneet henkilöt ja terapiakustannukset (Kelan maksamat korvaukset) (610/1991, 4 §)

Kelan maksamat korvaukset

	henkilöt	kustannukset (mk)	vuoden 2001 rahana
1981	693	2 131 000	4 323 776
1985	1 473	8 502 000	13 450 309
1987	2 120	14 720 000	21 461 859
1994	5 484	52 909 000	58 878 221
2000	6 765	60 266 000	62 510 034
2001	6 845	60 301 600	

Lähde: Kelan kuntoutustilastot 1981–2001

Vuonna 2001 psykoterapiaa saaneista 6 845 henkilöstä suurin osa (95,9 %) sai yksilö-terapiaa. Terapian saajista oli 69 % terapiassa toista vuotta, ja puolella terapia toteutui kahdesti viikossa. Vuonna 2002 psykoterapiatukea sai 5812 aikuiskuntoutujaa, joiden terapian kustannukset olivat 8,8 milj. euroa. Aikuisten terapiaosuus on vähentynyt, koska alle 26-vuotiaat saavat terapian erillisvaroin lasten ja nuorten psykiatrisena kuntoutuksena.

Kansaneläkelaitoksen harkinnanvaraisen kuntoutuksen palveluntuottajat ovat yksityisiä ammatinharjoittajia, jotka tekevät psykoterapiaa joko päätoimisesti tai sivutoimisesti. Vuonna 2001 aikuisasiakkaiden palvelujen tuottajina toimi 1 041 yksilö- tai ryhmäpsykoterapeuttia.

Taulukko 7. Kelan aikuisasiakkaiden palvelujen tuottajien pätevyys vuonna 2001.

Psykoterapeutin pätevyys ¹⁾	Lukumäärä
Psykiatri, vaativan erityistason koulutus	220
Muu lääkäri, vaativan erityistason koulutus	36
Muu lääkäri, erityistason koulutus	6
Psykologi, vaativan erityistason koulutus	209
Psykologi, erityistason koulutus	372
Muu terapeutti, vaativan erityistason koulutus	27
Muu terapeutti, erityistason koulutus	187

(psykiatrit, joilla on erityistason tai vaativan erityistason koulutus luokitellaan kaikki ryhmään vaativan erityistason koulutus kuntoutuksena maksettavan enimmäiskorvauksen perusteella)

1) Pätevyys on rekisteröity kuntoutuskorvauksen perusteella.

Lähde: Kelan kuntoutuksen palveluntuottajarekisteriin perustuva erillistilasto 28.10.2002

Vuodesta 2000 alkaen harkinnanvaraisena kuntoutuksena on tuettu lasten ja nuorten (5–25-vuotiaat) terapioiden valtion talousarvioon perustuvan erillisrahamäärän turvin. Terapian tavoitteena on kuntoutujan toimintakyvyn, koulunkäytiedellytysten sekä opiskelu- tai työkyvyn parantaminen. Vuonna 2001 terapiaa sai 1390 lasta ja nuorta, ja terapiakustannukset olivat yhteensä 2,2 miljoonaa euroa. Vuonna 2002 terapiaa sai jo 3 685 kuntoutujaa, ja kustannukset olivat hieman yli 8 miljoonaa euroa.

Aikuisten työ- ja opiskelukyvyn tai lasten ja nuorten toimintakyvyn ja koulunkäynnin/opiskelun tukemiseksi myönnetyn pidempikestoisen terapian lisäksi Kela on tukenut lyhytkestoista yhden vuoden kestävästä yksilöterapiaa kokeilutoimintana vuodesta 2001 alkaen. Tätä toimintaa tuetaan toistaiseksi vielä vuoden 2003 loppuun.

Vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus

Kelan järjestämänä vaikeavammaisten lääkinnällisenä kuntoutuksena (KKL 610/91 3 §) psykoterapiaa on tuettu lokakuusta 1991 alkaen. Vuonna 2001 terapiaa sai 312 kuntoutujaa ja terapiakustannukset olivat 1,12 miljoonaa euroa. Kuntoutujat olivat lähes kaikki lapsia. Vastaavat luvut vuodelta 2002 alustavien tilastojen perusteella ovat 1,4 miljoonaa euroa ja 353 kuntoutujaa.

Sairasvakuutuslain mukainen psykoterapia

Psykoterapiaa korvataan lääkärin antamana sairausvakuutuslain perusteella kliinisen hoitotarpeen mukaan. Vuonna 2002 käyntejä oli 146 120 ja korvaussumma oli tuolloin 4,5 miljoonaa euroa. Viimeisten vuosien aikana käyntikerrat ja maksetut korvaukset eivät ole oleellisesti muuttuneet.

3.3.4 Psykoterapia Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toiminnassa

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöllä (YTHS) on yli 30 vuoden kokemus psykoterapiapalveluiden tuottamisesta opiskelijaväestölle. Se toimii 16 paikallisella terveydenhoitoasemalla eri puolilla Suomea. YTHS:n mielenterveyslinjan väestöpohja on 130 000 opiskelijaa, joista 50 000 Helsingissä. Vuosittain psykoterapeuttista apua hakee noin 2 000 uutta opiskelijaa, jotka eivät ole aiemmin käyttäneet mielenterveyspalveluja. Psykoterapeutteja on 76 (työryhmän tekemä kysely 2/2002).

3.4 Mielenterveyden tukemista ja psykoterapiaa koskevat selvitykset ja tutkimukset

Mielenterveyden tukemista ja psykoterapiaa käsitteleviä selvityksiä ja tutkimuksia on Suomessa 1990-luvun lopulla tehty mm. sosiaali- ja terveysministeriön, Stakesin, Kansaneläkelaitoksen, Suomen Mielenterveysseura ry:n ja Kansanterveyslaitoksen toimesta.

3.4.1 Mielenterveysalan selvitykset

Seuraavissa selvityksissä on käsitelty psykoterapiaa:

- Psykoterapiapalvelut –selvitys terveydenhuollon ja kansaneläkelaitoksen välisestä työnjaosta, Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 1996:11
- Psykoterapian koulutus ja tutkimusraportti Etelä-Savon sairaanhoitopiirissä 1992–1997, julkaisu no 15 /1998. Projekti tutki psykoterapian tarvetta, vaikuttavuutta ja koulutuksen merkitystä.
- Mielenterveyskuntoutus – haaste yhteistyölle, Suomen Mielenterveysseura ry 1998,
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2000-2003, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2000:17
- Kannattaako kuntoutus – asiantuntijakatsaus eräiden kuntoutusmuotojen vaikuttavuudesta, Stakesin raportteja 267/2002
- Näkökulmia mielenterveyskuntoutukseen, Sosiaali- ja terveysministeriön moniste 2002:7
- Kansallisen projekti terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi, Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:3
- Terveys 2000 -projekti

Sosiaali- ja terveysministeriön Kuntoutusasian neuvottelukunnan mielenterveyskuntoutuksen asiantuntijaryhmä kartoitti mielenterveyskuntoutuksen tilaa vuoden 2001 lopulla. Asiantuntijaryhmän julkaisema selvitys ”Näkökulmia mielenterveyskuntoutukseen” suosittaa, että hyviksi havaittuja kuntoutujalähtöisiä palvelumuotoja lisätään, kehitetään ja monipuolistetaan. Näihin hoitomuotoihin sisällytetään psykoterapian hoitovalikoima.

Asiantuntijatyöryhmän selvityksen määrittelyosassa tuodaan esiin seuraavia näkökohtia:

- psykoterapia on tärkeä hoito- ja kuntoutusmuoto
- on olemassa monenlaisia, hyvinkin erilaisia psykoterapioita, joilla on omat käyttöalueensa
- on arvioitava kaikki kuntoutusmahdollisuudet ennen psykoterapiapäätöstä
- olennaista on psykoterapian oikea kohdentaminen
- psykoterapia tulee niveltää muuhun kuntoutukseen
- tarjolla olevaa terapiatarjontaa on tarpeen laajentaa ja kiinnittää huomioita mm. eri tavoin suuntautuneiden psykoterapioiden kuntoutujan kannalta tarkoituksenmukaiseen käyttöön

Mielenterveyskuntoutuksen asiantuntijaryhmä totesi selvityksessään, että yksityiskohtaista selvitystä mielenterveyskuntoutuksen toimijoista ja palveluista ei ole mahdollista tehdä työryhmätyön puitteissa, koska palvelukenttä on laaja ja palvelujärjestelmät ovat eri puolella Suomea erilaisia.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän tekemät selvitykset ja arviot psykoterapian asemasta kuntoutuksessa ovat samassa linjassa Kuntoutusasian mielenterveyskuntoutuksen asiantuntijaryhmän kanssa. Lisäksi työryhmä haluaa painottaa psykote-

rapian merkitystä psykiatrisena hoitomuotona. Psykoterapian vaikuttavuustutkimukset ovat tuoneet viime aikoina arvokasta tietoa psykoterapian merkityksestä mielenterveyshäiriöiden hoidossa.

3.4.2 Psykoterapian vaikuttavuustutkimukset

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän asettamiskirjeessä todetaan, että ”koulutusten tulee edistää terveystalouden kehittämistä mielenterveyden kehitystä aiempaa paremmin tukeviksi”. Psykoterapian koulutuksia voidaan tarkastella edellä olevan tavoitteen mukaisesti siitä näkökulmasta, kuinka hyvin opetettavat psykoterapiat onnistuvat mielenterveyden tukemissa ja hoidossa. Mikä on psykoterapian vaikuttavuus?

Psykoterapian vaikuttavuudesta hoito- ja kuntoutusmuotona on tutkimuksissa saatu selvää empiiristä näyttöä eri psykoterapiamuotoja koskevissa tutkimuksissa. Yhä enemmän tehdään vertailevaa tutkimusta eri hoitomuotojen välillä ja arvioidaan, millainen psykoterapia auttaa parhaiten tietyissä häiriöissä ja sairauksissa. Vaikuttavuustutkimuksissa haetaan myös tehokkuusvastauksia erityisesti pitkien, useimmiten psykodynaamisten psykoterapioiden ja erilaisten lyhyempien psykoterapioiden välillä.

Kuntoutuksellista psykoterapiaa ja sen vaikuttavuutta arvioi Stakesin raportti 267/2002 ”Kannattaako kuntoutus – asiantuntijakatsaus eräiden kuntoutusmuotojen vaikuttavuudesta”. LKT, psykiatri Jouko J Salmisen kokoamassa psykoterapian katsauksessa on kuvattu mm. vaikeitten mielenterveydenhäiriöiden, rajatilapotilaiden ja masennuspotilaiden psykoterapiahoitoja ja niiden tuloksellisuutta. Kontrolloituihin tutkimuksiin perustuvaa näyttöä on perheterapian, kognitiivisen yksilöpsykoterapian, pitkäkestoisen psykodynaamisen yksilöpsykoterapian, ryhmäterapian, lyhytkestoisen käyttäytymisterapian ja interpersoonallisen psykoterapian käytöstä.

Kuntoutuksellisen psykoterapian katsaus kuvastaa hyvin nykytilannetta. Yksittäisiä tutkimustuloksia on, mutta varsinaisia yleisiä hoito-ohjelmia niiden perustalta ei vielä ole syntynyt. Poikkeuksena on Skitsofrenian Käypä hoito –suositus vuodelta 2002. Suositus arvioi hoidon järjestämisessä olevan keskeistä näyttöön perustuvana suosituksena kognitiivis-behavioraalinen terapia, psykoedukaatio ja psykoedukatiivinen perheterapia.

Eniten kansainvälisiä psykoterapian vaikuttavuustutkimuksia onkin tehty kognitiivis-behavioraalisesta käyttäytymisterapiasta ja interpersonaalisesta terapiasta, jota Suomessa ei tosin paljoa sen nimisenä tehdä.

Esimerkkinä vaikuttavuustutkimuksista voidaan esittää Seppo Kähkösen kokoama katsaus kognitiivisen psykoterapian tuloksellisuustutkimuksista. Taulukko on Duodecimin toimittamasta kirjasta Kognitiivinen psykoterapia.

Taulukko 8. Yhteenveto meta-analyysin tuloksista kognitiivisessa psykoterapiassa.

Vaikuttavuusaste 0,2–0,5 = heikko teho, 0,5–0,8 = kohtalainen teho ja 0,8 = suuri teho.

Häiriö	vaikuttavuusaste	osuus potilaista, jotka hyötyivät kontrolleja paremmin %
Yksisuuntainen masennustila	0,82	79
Nuorten yksisuuntainen masennustila	1,11	87
Yleistynyt ahdistuneisuus	1,04	85
Paniikkihäiriö	0,91	82
Sosiaalinen fobia	0,93	82
Lasten masennus ja ahdistuneisushäiriö	0,90	82
Krooninen kipu (ei päänsärky)	0,46	68
Lasten psykosomaattisina oireina		
ilmenevä psyykkinen häiriö	0,47	68

Lähde: Kognitiivinen psykoterapia s. 276

Psykoanalyttisen hoidon tuloksellisuutta on ollut vaikeampi tutkia ja psykoanalyysin mitattavissa olevat tulokset ovat olleet pitkään kiistanalaisia, koska suuria potilasaineistoja on vaikea koota hoitomuodon pitkän keston ja yksilöllisen motivaation keskeytyksen vuoksi.

Psykoanalyttisen terapian alalla ruotsalaisen Rolf Sandellin julkaisema tutkimus (Sandell ym. 2000) on ensimmäinen suureen potilasaineistoon perustuva työ. Siinä on verrattu psykoanalyysia ja psykoanalyttisesti suuntautunutta terapiaa keskenään. Sandellin tutkimus osoittaa, että psykoanalyysin ja dynaamisen terapian tuloksellisuutta voidaan tutkia ja kummallakin on ilmeinen teho, joka esille tullakseen vaatii kuitenkin monivuotisen seurannan. Työssä koottiin myös tietoa psykoterapeuteista ja saatiin tuloksellisuuseroja, jotka liittyivät terapeutin käyttämään tekniikkaan. Sandellin tutkimus psykoanalyysin vaikuttavuudesta osoittaa laajaan potilasaineistoon, harvajaksoisempaa psykoterapiaa vertailuryhmänä käyttäen, myös keskiväestöä edustavaa verrokiryhmää käyttäen, että psykoanalyysin hoidollinen vaikuttavuus on korkea. Tutkimukset osoittavat niin ikään, että psyykkisen hyvinvoinnin parantuminen jatkuu vielä pitkään psykoanalyttisen hoidon lopettamisen jälkeenkin kolmen vuoden seurannassa.

Uutena tutkimusmenetelmänä psykoterapian vaikuttavuuden tutkimukseen on tullut aivojen kuvantamismenetelmät. Psykoterapian ja modernien kuvantamismenetelmien yhdistäminen edustaa kaikkien teknisimpien ja toisaalta kaikkein humanistisimpien osa-alueiden kohtaamista. Julkaistuissa psykoterapiaan liittyvissä tutkimuksissa on kuvantamismenetelminä käytetty mm. positroniemissiotomografiaa (PET). Psykiatrien hoitojen tuloksellisuutta on objektiivisimmin pystytty kuvaamaan oirekuvauksiin pohjautuvilla, esimerkiksi masennusta tai ahdistuneisuutta kuvaavilla mittareilla. Tutkittaessa hoitotulosta tällaisilla oireita mittaavilla kyselyillä on havaittu, että psykoterapialla voidaan monissa sairauksissa saada yhtä hyviä hoitotuloksia kuin psyyken lääkkeillä. Masennuspotilailla saattaa esiintyä psykoterapian jälkeen vähemmän uusia

masennusjaksoja kuin lääkehoidon jälkeen. Aiheesta on toistaiseksi julkaistu varsin vähän tutkimuksia, joten löydöksiä on pidettävä vasta alustavina (Tolmunen ym. 2003).

Suomessa on parhaillaan käynnissä laaja Kansaneläkelaitoksen ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin yhteistyössä toteuttama psykoterapiatutkimus, jossa verrataan pitkien psykoterapioiden tuloksellisuutta lyhytterapioihin. Projektin osatutkimus, mikä selvittää lyhytterapioiden vaikuttavuutta, valmistuu vuonna 2003 ja loppuraportti vuonna 2006.

Psykoterapian tutkimusryhmän jäsen Markku Kaipainen toteaa 22.10.2001 Eduskunnassa pidettyyn psykoterapiaseminaariin liittyvässä artikkelissaan, että psykoterapian vaikutuksista kukin oppisuunta esittää omia näkemyksiään ja luonnollisesti pitää omaa teoriaansa parhaana. Psykoterapiatutkimuksessa selvästi erilaisista hoitoprosesseista huolimatta eri hoitomuotojen välillä olevat erot ovat jääneet lähes olemattomiksi. Eri menetelmillä päädytään suunnilleen samanlaiseen vaikuttavuuteen, koulukuntaisuus ei saa tukea tutkimuksesta. Sen sijaan muilla tekijöillä on suurempi vaikutus hoitosuhteen onnistumiseen, näitä ovat mm. potilaan häiriön luonne ja jossain määrin hoidon kesto. Psykoterapiatutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että psykoterapia on ilmeisen tehokas hoitomuoto. Se vähentää oireita ja parantaa psykososiaalista toimintakykyä. Vaikutus on monissa mielenterveyden häiriöissä ainakin lääkehoidon veroinen.

Department of Health in Britain on pitänyt merkittävien brittiläisten mielenterveys ja psykiatrian alaan kuuluvien yhteisöjen kanssa helmikuusta 2001 alkaen www-sivuilla psykoterapian ja terapeutin ohjauksen ohjeistusta. Ohjeistus perustuu näyttöön perustuvan lääketieteen käytäntöön. Treatment Choice in Psychological Therapies and Counselling –ohjeiston suositukset koskevat useita mielenterveyden häiriöitä, mutta kuitenkin esim. psykoosit ja kaksisuuntaiset mielialahäiriöt, pähteiden käyttö ja orgaaniset aivovammat on suljettu pois. Ohjeistus sisältää keskeisten psykoterapioiden kuvauksen, näyttöön perustuvien tutkimusten tuloksia, hoidon ohjausta terveydenhuoltojärjestelmässä ja myös informaatioita väestölle. Suosituksessa todetaan, että tarvitaan vielä paljon tutkimusta, jotta saadaan todellista tietoa hoitojen vaikuttavuudesta. Terapeuttien käytännön työ on niin monitasoista ja useita hoitokäytäntöjä soveltavaa, että ”puhtaita” tutkimustilanteita on vaikea saada aikaan. Lukuisista asiantuntijoista koostuvan työryhmän työtä voidaan pitää merkittävänä ja urauurtavana psykoterapian ohjeistuksena.

Vaikuttavuustutkimuksia julkaisee mm. American Psychiatric Association (APA). Lisäksi ajankohtaisia kuvauksia vaikuttavuudesta on esitetty kirjassa ”Clinical evidence: Mental Health, The international source of the best available evidence for mental health care (BMJ Publishing Group, 2001; www.clinicalevidence.com).

3.5 Psykoterapiakoulutukset vuonna 2002

Psykoterapiakoulutusten nykytilanteen kartoittamiseksi työryhmä teki psykoterapiakoulutusten järjestäjille kyselyn ” Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002”. Psykoterapiakoulutusten nykytilanteen monimuotoisuus ja haasteellisuus tulee selkeästi esiin kyselyn vastauksissa. Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö 1989:44 ja Stakesin Opas 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995) antavat puitteet tilanteen

ymmärtämiselle. Ne antavat myös seurantatietoa koulutuksien määrällisestä ja laadullisesta muutoksesta.

Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 –kysely toimitettiin kaikille tiedossa oleville psykoterapian opetusta tai psykoterapiakoulutuksia järjestävälle koulutusyhteisöille ja koulutusyksiköille sekä lisäksi sairaanhoitopiireille, terveyskeskuksille ja ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toimipisteille. Kysely oli varsin kattava ja vastauksia saatiin kiitettävästi. Psykoterapian opetusta tai psykoterapiakoulutuksia järjesti vuonna 2002 kyselyn mukaan 75 eri koulutusyhteisöä. Koulutustietoja saatiin määräaikaan mennessä 137:stä koulutuksesta, ja myöhemmin tuli tiedot seitsemästä muusta psykoterapian opetukseen liittyvästä koulutuksesta.

3.5.1 Psykoterapiakoulutusten ja psykoterapeuttipiskelijöiden määrä

Psykoterapiakoulutusten määrä

Psykoterapeuttikoulutusten määrällinen kasvu on ollut 1990-luvun lopulta alkaen huomattava. Kun psykoterapeuttikoulutuksia oli 47 koulutusta vuonna 1994, niin vuonna 2002 oli käynnissä jo 109 koulutusta. Erityistason psykoterapiakoulutuksia järjestettiin eniten. Lisäksi kyselystä ilmenee, että ylemmän erityistason psykoterapiakoulutus on yleisesti käytössä oleva porrastustaso.

Psykoterapiakoulutuksia järjestettiin eniten Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin alueella (62). Seuraavaksi suurimmat alueet ovat Varsinais-Suomen (19), Pirkanmaan (14), Pohjois-Savon (10) sekä Pohjois-Pohjanmaa (7) sairaanhoitopiirit.

Taulukko 9. Psykoterapiakoulutusten määrä Suomessa vuonna 2002, tasomääritykset koulutuksen järjestäjän ilmoituksen mukaan

Koulutustaso	2002	1994	1988	1979
ET	64	38	26	
YET	24	-	-	-
VET	21	9	5	
Yhteensä	109	47	31	13
MUUT	28+(7)*			
Yhteensä	144			

*tiedot tulleet myöhemmin.

Lähde: Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kysely 1, Stakes opas 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995)

Psykoterapiakoulutukset psykoterapiamuodon mukaan

Psykoterapiamuodon mukaan tarkasteltuna eri psykoterapiamuodoista suurin ryhmä on perheterapiakoulutukset. Kognitiivisen terapian koulutusten määrä on lisääntynyt suhteellisesti eniten ja ryhmä ”muut psykoterapiamuodot” on kasvanut myös huomattavasti. Tähän ryhmään kuuluvat mm. psykoterapian erityissovellukset kuten taideterapiat. On huomattava, että työryhmän kyselyssä saadut tiedot ovat koulutuksen järjestäjien omia arvioita siitä, että koulutukset ovat psykoterapeuttikoulutuksia ja johtavat Ter-

veydenhuollon oikeusturvakeskuksen myöntämään ammattinimikkeen käyttöoikeuteen.

Taulukko 10. Psykoterapiakoulutusten määrä psykoterapiamuodon mukaan

Psykoterapiamuoto	2002	1994	1988
Perheterapia	39	19	8
Psykodynaaminen psykoterapia*	36	22	18
Kognitiivinen psykoterapia**	12	4	3
Psykoterapeuttikoulutus /muut***	22	2	2
Yhteensä	109	47	31

Lähde: Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kysely 1, Stakes opas 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995)

* Psykodynaamisen psykoterapian koulutusmäärä sisältää aikuisten yksilöpsykoterapian (23), lasten psykoterapian (4) nuorisopsykoterapian (3), lasten- ja nuorisopsykoterapian (1) ja ryhmäpsykoterapian (5) koulutukset.

** Kognitiivisen psykoterapian koulutusten määrään sisältyy lastenpsykoterapian (1) ja ryhmäpsykoterapian koulutukset (1).

*** Psykoterapian erityissovellukset kuten kriisi- ja traumaterapia, taideterapiat, lyhytterapia, hahmoterapia.

Koulutuksista on 33 % sellaisia koulutuksia, joista ei koulutusyhteisön antaman tiedon mukaan ole aikaisempia Terveysturvakeskuksen tekemiä päätöksiä. Luku merkitsee huomattavaa määrää psykoterapiaopiskelijoita, jotka on epätietoisia psykoterapiakoulutuksen johtamisesta psykoterapeutin ammattinimikkeen suojaukseen.

Psykoterapiakoulutusten opiskelijamäärät

Psykoterapiakoulutusten opiskelijamäärä on kasvanut huomasti vuodesta 1993 vuoteen 2002. Vuonna 2002 psykoterapeutin ammattinimikkeen saamiseen tähtäävään koulutukseen oli kouluttautumassa, koulutusten järjestäjien antaman tiedon mukaan, yhteensä 1 277 henkilöä. Vaativan erityistason koulutuksissa oli yhteensä 236 henkilöä.

Taulukko 11. Psykoterapiakoulutusten opiskelijamäärät

Taso	2002	1993
ET	989	495
YET	288	-
VET	236	116
Yhteensä	1 511	611
Muut	572	ei tietoa
Kaikki yhteensä	2 085	

Lähde: Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kysely 1, Stakes opas 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995)

Vertailun vuoksi voidaan tarkastella myös psykoterapeutin ammattinimikkeen saaneiden henkilöiden määrän kehitystä Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tilastojen valossa. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen rekisterissä oli vuonna 1995 yhteensä 1 494 psykoterapeuttia, vuoden 1999 lopussa 2 808 psykoterapeuttia ja vuoden 2002 lopussa 3 155 psykoterapeuttia. Vuonna 2002 rekisterissä oli 481 vaativan erityistason psykoterapeuttia.

Opiskelijat ammattiryhmittäin

Eri ammattiryhmien osuus psykoterapiakoulutusten eri porrastustasoilla vaihtelee. Psykologeja on psykoterapiakoulutuksissa eniten, seuraavaksi eniten psykiatrisia erikoissairaanhoitajia ja sitten lääkäreitä. Erityistason psykoterapiakoulutusten suurin ryhmä on psykiatriset erikoissairaanhoitajat. Psykologien, lääkäreiden, sosiaalityöntekijöiden osuudet ovat liki samansuuruiset. Iso ryhmä on myös ”muut ammattihenkilöt.” Sekä ylemmän erityistason että vaativan erityistason psykoterapiakoulutuksissa on eniten psykologeja.

Taulukko 12. Psykoterapiakoulutusten opiskelijamäärät ammattiryhmittäin

	Lääkäri	Psykologi	Psyk.esh	Sos. työntekijä	Muut	Yhteensä
ET	162	164	292	148	168	934
YET	83	115	39	17	32	286
VET	58	99	43	13	22	235
Yhteensä	303	378	374	178	222	1455
Muu opetus	70	60	109	14	180	433
Yhteensä	373	438	483	192	402	1 888*

* Huom! Ammattia koskevaan kysymykseen vastaus puuttui kokonaan 197 opiskelijan kohdalla.

Lähde: Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kysely 1 (139 koulutusta)

Koulutuksen järjestäjä

Koulutuksien määrä on lisääntynyt vuodesta 1994 merkittävästi. Stakesin oppaan 29 (Pylkkänen ym. toim. 1995) kyselyn mukaan koulutusten järjestäjiä oli yhteensä 41 koulutusyhteisöä. Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kyselyn mukaan psykoterapia-koulutuksia järjesti vuonna 2002 yhteensä 75 eri koulutusyhteisöä.

Suurin osa koulutuksista järjestetään psykoterapia-alan yhteisöjen kuten psykoterapiayhdistysten, säätiöiden ja instituuttien toimesta. Yliopistot, mukaan lukien tiedekuntien eri oppiaineet ja täydennyskoulutuskeskukset, on toiseksi suurin koulutuksia järjestävä ryhmä. Uusina koulutuksen järjestäjinä ovat tulleet mukaan ammattikorkeakoulut ja terveydenhuollon organisaatiot. Koulutuksia järjestetään paljon yhteistyössä ja erilaisissa verkostoissa. Koulutuksista järjestetään 45 % yhteistyössä ja 55 % yhden järjestäjän toimesta.

Suurimmat koulutusten järjestäjät ovat Suomen Mielenterveysseura ry:n Psykoterapiataitojen Instituutti (17), Vuorovaikutusprosessien tutkimuskeskus (9), Therapie-säätiön Koulutuskeskus (8), Helsingin Psykodraamayhdistys ry (8), Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus (7) ja Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus (7). Kognitiivisen psykoterapian yhdistys ry on mukana seitsemän psykoterapiakoulutuksen järjestämisessä. Niissä hallinnollisena järjestäjänä ja koulutuksen toteuttajana ovat useimmiten yliopistojen täydennyskoulutuskeskukset.

Taulukko 13. Koulutuksen järjestävä organisaatio kirjattuna 1. ja 2. järjestäjävastuun mukaan. Mukana ovat kaikki koulutukset.

Koulutuksen järjestäjä	1. Vastuu	%	2. Vastuu	%
Yliopisto	17	12	13	21
Täydennyskoulutuskeskus	30	22	2	3
Ammattikorkeakoulu	4	3	1	2
Kesäyliopisto, kansanopisto	4	3	1	2
Yhdistykset ja instituutit	77	55	3	64
Terveydenhuolto	7	5	5	8
Yhteensä	139*	100	61	100

* Tilastoitujen koulutusten määrä oli 137. Kahden koulutuksen kohdalla hallinnollinen vastuu jaetaan tasan kahden toimijan kesken.

Lähde: Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kysely 1

Työryhmän toimeksiantona oli selvittää psykoterapeuttikoulutusten järjestämis-mahdollisuudet korkeakouluissa. Seurantatietojen perusteella yliopistojen ja täyden-nyskoulutuskeskusten osuus on vaihdellut 1980-luvun lopulta alkaen siten, että vuonna 1989 ne olivat järjestäjätahoina 52 % erityistason psykoterapeuttikoulutuksista. Vuosi-en 1992/ 1993 vaihteessa käynnissä olevista erityistason psykoterapiakoulutuksista noin 70 % järjestettiin yhteistyössä yliopiston tai täydennyskoulutuskeskuksen kanssa ja vuonna 2002 kaikista psykoterapiakoulutuksista 36 % järjestettiin yliopistoissa ja niiden täydennyskoulutuskeskuksissa ja 1 % ammattikorkeakouluissa.

Taulukko 14. Psykoterapeuttikoulutusten (ET, YET ja VET-tasot) järjestäminen

Koulutuksen järjestäjä	Koulutuksia	%
Yliopisto	12	11
Täydennyskoulutuskeskus	24	22
Ammattikorkeakoulu	1	1
Kesäyliopisto, kansanopisto	1	1
Yhdistykset ja instituutit	66	61
Terveystieteiden tutkimuskeskus	4	4
Yhteensä	109	100

Lähde: Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kysely 1

Psykoterapian opetus

Kyselyssä haluttiin tietoa laajasti psykoterapian koulutuksista, myös psykoterapian opetuksesta. Psykoterapeuttisia valmiuksia tai psykoterapian täydennyskoulutusta järjestettiin kyselyn mukaan paljon, kokonaismäärä oli liki neljäsosa kaikista ilmoitetuista koulutuksista. Osallistujat edustivat monia eri ammattikuntia. Koulutusten keskimääräinen tuntimäärä oli 192 tuntia opetusta, 65 tuntia työnohjausta, ja oman terapian osuus oli 62 tuntia. Erityistä näille koulutuksille oli myös se, että opiskelijamaksujen osuus oli koulutuksen rahoituksesta noin puolet, neljännes rahoituksesta oli yhteisöjen omaa rahoitusta tai tukirahoitusta. Näitä koulutuksia järjestetään enemmän kuin psykoterapeuttikoulutuksia henkilöstökoulutuksena. Koulutusten suuri määrä osoittaa, että Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietinnön (1989:44) suositukset samoin kuin Stakesin oppaan (Pylkkänen ym. toim. 1995) suositukset psykoterapian opetuksen järjestämisestä toteutuvat hyvin.

Yhteenveto

- Psykoterapiakoulutusten kasvu on ollut huomattava arvioituna sekä koulutusten järjestäjätahojen, koulutusten määrän että opiskelijamäärän perusteella.
- Psykoterapiakoulutuksia järjestetään useissa erityyppisissä organisaatioissa. Psykoterapian yhteisöillä on edelleen vahva asema, mutta koulutuksia järjestetään paljon myös yliopistoissa ja niiden täydennyskoulutuskeskuksissa. Ammattikorkeakoulut ja terveydenhuollon henkilöstökoulutuksena järjestämät koulutukset ovat tulleet uusina koulutuksen järjestäjinä mukaan 1990-luvun lopulta lähtien.
- Järjestäjätahot tekevät paljon yhteistyötä.
- Stakesin oppaan Psykoterapia Suomessa (Pylkkänen ym. toim. 1995) suosittelema ylemmän erityistason psykoterapiakoulutus on vakiintunut yleiseksi käytännöksi.
- Psykoterapiakoulutukset ovat moniammatillisia koulutuksia.

3.5.2 Psykoterapiakoulutusten sisällölliset ja laadulliset tekijät

Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 –kysely tuotti melko kattavan kuvan psykoterapiakoulutusten nykytilasta myös koulutusten sisällön ja laadun suhteen. Psykoterapiakoulutusten järjestämiseen liittyvät ongelmat tulivat niin ikään kyselyssä selkeästi esiin. Suurimpana ongelmaryhmänä oli koulutuskriteerien puuttumiseen liittyvät suorat tai niiden puutteesta johtuvat välilliset tekijät.

Koulutusten suunnittelu

Koulutuksilla oli yleensä suunnitteluryhmä tai koulutustoimikunta. Ryhmän koko oli keskimäärin 4 henkilöä, vaihtelua oli 2–12 henkilöön. Yhteensä ryhmissä toimi 437 laskennallista henkilöä. Vastauksista oli kuitenkin havaittavissa, että samat henkilöt olivat mukana useissa suunnitteluryhmissä. Tämä on varsin ymmärrettävää, koska vaativan erityistason psykoterapeutteja, jotka toimivat aktiivisesti koulutustehtävissä on vain osa noin 500:sta vaativan erityistason psykoterapeutista. Alueellisen koulutarpeen tyydyttämiseksi kouluttajapsykoterapeutit ovat mukana eri paikkakunnilla järjestettävien koulutusten suunnitteluryhmissä ja koulutustehtävissä.

Koulutustaso, koulutusvaatimukset ja koulutusten laajuus

Erityistason psykoterapiakoulutusten keskimääräinen tuntimäärä oli 304 tuntia, työnohjausta oli keskimäärin 121 tuntia ja omakohtaista psykoterapiaa keskimäärin 99 tuntia. Teoriatuntien määrä ylittää asetuksessa no 564/1994 vaadittavan tuntimäärän, mikä on 200 tuntia teoreettista koulutusta.

Ylemmän erityistason koulutukset järjestetään pääsääntöisesti nelivuotisina koulutuksina. Stakesin oppaan edellytys, että kolmivuotisen koulutuksen jälkeen tulevan koulutuksen tulee olla 2-vuotinen ei ilmeisesti enää tässä vaiheessa ole tarpeen. Koulutukset halutaan aloittaa suoraan nelivuotisina ylemmän erityistason koulutuksina. Psykoterapian pätevyyskoulutuksista vuonna 2002 oli 22 % ylemmän erityistason psykoterapiakoulutuksia.

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin näkemystä siitä, vastaako psykoterapiakoulutus asetuksen määrittämää psykoterapeutin ammattiin johtavaa koulutusta tai Stakesin oppaan määrittämiä psykoterapiakoulutuksen porrastustasoja. Lisäksi kysyttiin, onko vastaavaa koulutusta järjestetty aiemmin ja onko järjestäjällä näin ollen ennakkotietoa Terveystieteiden tutkimuskeskuksen näkökannasta siihen, johtaako koulutus psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttöoikeuteen koulutuksen suorittamisen jälkeen.

Koulutusvaatimuksina eli koulutuskriteereinä pidettiin Stakesin oppaan kriteerejä 70 %:ssa koulutuksista. Samalla määrällä koulutuksia oli myös omat koulutusyhteisön laatimat kriteerit. Psykoterapeuttipätevyyteen johtavista koulutuksista 67 %:lla oli aiempien koulutusten perusteella ennakkotieto ammattinimikkeen myöntämisestä ja se puuttui 33 %:lta. Luku merkitsee huomattavaa määrää psykoterapiaopiskelijoita, jotka ovat epä tietoisia psykoterapiakoulutuksen johtamisesta psykoterapeutin ammattinimikkeen suojaukseen.

Kansainväliset psykoterapian järjestöt ja koulutusyhteisöt mainittiin yhteistyökumppaneina tai taustajärjestöinä 50 % koulutuksista. Kansainvälisiä psykoterapian yhteisöjä mainittiin yli 20 yhteisöä tai järjestöä. Luettelo näistä yhteisöistä on liitteenä 7.

Koulutusten järjestäjien näkemyksiä psykoterapiakoulutusten järjestämisestä

Psykoterapiakoulutusta ja psykoterapian opetusta koskevassa kyselyssä kysyttiin koulutusten järjestäjiltä näkemyksiä koulutusten järjestämiseen liittyvistä ajankohtaisista ongelmista. Kysymys oli avoin ja siihen tuli runsaasti erilaisia näkemyksiä ja kannanottoja sekä kuvauksia koulutusprosesseista.

Koulutuksen järjestäjät pitivät keskeisimpänä ongelmana sitä, että koulutusyhteisöllä ja opiskelijoilla ei ole riittävästi oikeusturvaa, koska koulutusvaatimukset eivät ole tiedossa eikä ole mahdollista saada ennakkopäätöstä koulutusten hyväksyttävyydestä psykoterapeutin ammattinimikkeen perusteena tai myöntämistä varten. Koulutusten hyväksyttävyyden arviointi perustuu käytäntöön, joka ei anna tilaa riittävästi kehittämiselle ja uudentyyppisille koulutuksille. Yhtenäinen laadunvalvonta ja arviointijärjestelmä puuttuvat. Koulutuksen järjestäjät kaipaavat valtakunnallista psykoterapiakoulutusten asiantuntijaelintä. Koulutusjärjestelmätason ongelmana pidettiin sitä, että koulutuksen asema tutkintojärjestelmässä on epäselvä. Psykoterapiakoulutusten järjestäminen on monimuotoisuudessaan kallista, ja julkinen rahoitustuki on puutteellinen. Väestön psykoterapiatarpeiden kannalta ongelmana pidettiin alueellista eriarvoisuutta.

Tavoitteita, ratkaisuja ja ehdotuksia nykytilanteen ongelmiin koulutusyhteisöiltä tuli paljon. Keskeisinä toimenpiteinä koulutusten järjestäjät pitivät koulutusvaatimusten määrittelyä ja asiantuntijaelimen perustamista. Yleinen toive oli, että tulisi luoda menettelytavat uusien koulutusten hyväksymiseksi, koulutuksista tulisi saada ennakkolausunto. Paljon huomioita kiinnitettiin myös koulutuksen sisältöön kuten siihen, että koulutusten tieteellinen taso on tärkeä ja yhteistyötä klinisen työn, psykoterapiatutkimuksen ja koulutuksen kesken tulee kehittää. Tavoitteena esitettiin, että on luotava rahoitusjärjestelmä tukemaan koulutusten järjestämistä, on luotava edellytykset erilaisten psykoterapiamuotojen koulutuksen järjestämiselle. On huolehdittava siitä, että koulutusta on saatavilla eri puolilla maata, jolloin mahdollistuu koulutuksen kehittäminen ja soveltaminen alueen hoidollisiin tarpeisiin.

3.5.3 Psykoterapiakoulutuksen kustannukset

Psykoterapiakoulutusten kustannuksista ei ole olemassa seurantatietoja. Psykoterapiakoulustoimikunnan mietinnössä vuonna 1989 arvioitiin kolmivuotisen psykoterapiakoulutusohjelman keskimääräisten kokonaiskustannusten koulutusta järjestävälle koulutusyksikölle olevan 450 000 mk / koulutusohjelma. Arvio ei todennäköisesti sisällä kaikkia työnohjauskuluja eikä opiskelijoiden oman psykoterapian kustannuksia.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmä kartoitti käynnissä olevien psykoterapiakoulutusten kustannuksia Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 -kyselyssä. Tarkat kustannustiedot saatiin 60 % koulutuksista. Eniten puutteellisia vastauksia oli yksityisillä koulutusyhteisöillä ja yhdistyksillä. Koulutuskustannusten vertailtavuutta vaikeuttaa se, että koulutusten talousarviot ja koulutusmaksut sisältävät erilaisia osuuksia psykoterapiakoulutuksista. Osan koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista kuten työnohjausmaksut ja oman psykoterapian maksut opiskelijat maksavat suoraan työnohjaajalle tai psykoterapeutille. Koulutuskustannuksista saatuja tietoja tulee arvioida edellä mainittujen vaihteluiden vuoksi erittäin kriittisesti.

Taulukko 15. Psykoterapiakoulutusten keskimääräiset kustannukset vuonna 2002 käynnissä olevien koulutusten mukaan (euroina)

	Kokonaiskustannukset /koulutus	Kustannus/opiskelija	Koulutuksen hinta opiskelijalle
ET	99 744	6 674	6 925
YET	119 253	9 600	6 714
VET	75 860	7 965	7 121
Muut	45 478	2 569	1 754

Lähde: Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 - kysely

Annettujen tietojen mukaan talousarvioiden mukaiset, 109 käynnissä olevan koulutuksen, kokonaiskustannukset ovat yhteensä 9,9 miljoonaa euroa. Mikäli annettujen tietojen perusteella lasketaan psykoterapiakoulutuksiin käytettävät kokonaiskustannukset siten, että koulutusten sisältämä opetus lasketaan kokonaisuudessa mukaan ja kaikki koulutukset ovat mukana, koulutuskustannusten yhteissummaksi saadaan 39 miljoonaa euroa. On huomattava, että tämä luku kattaa koulutusten koko keston eli keskimäärin 3 vuotta. Tämän teoreettisen laskennan mukaan psykoterapiakoulutuksiin käytettäisiin vuosittain Suomessa 13 miljoonaa euroa.

Koulutuskustannukset ja opiskelijamaksut järjestäjätahon mukaan

Koulutuskustannuksista saatiin varsin yksityiskohtaistakin tietoa, mutta kustannusten tarkka analysointi ja vertaileminen ei ole työryhmätyön puitteissa mahdollista, koska vastaukset olivat osin puutteelliset ja muuttujia oli paljon. Karkeasti arvioiden koulutuskustannukset olivat hyvin samansuuntaisia eri järjestäjätahojen kesken. Terveystieteiden huollon järjestämät koulutukset olivat kustannuksiltaan selvästi alhaisimmat sekä opiskelijoille edullisimmat. Nämä koulutukset tehdään ns. omana toimintana ja silloin talousarvioon ei ole laskettu kaikkia todellisia kuluja. Ammattikorkeakoulujen koulutukset poikkeavat muista koulutuksista siinä, että ne ovat opiskelijoille pääosin maksuttomia koulutuksia ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoja koskevien maksuasetusten mukaisesti.

Koulutusten järjestäjät saavat psykoterapeuttikoulutuksiin erilaista tukirahoitusta tai käyttävät yhteisön omaa rahoitusta keskimäärin 17 % koulutuskustannuksista. Psykoterapian koulutusten osalta luvut ovat: oma rahoitus 24 % ja muu rahoitus 26 %, opiskelijamaksujen osuuden ollessa 54 %. Työnantajat tukevat opiskelijoiden lukukausimaksujen maksamista keskimäärin 44 % osuudella.

Opiskelijoille pääosin maksuttomia koulutuksia ovat yliopistojen psykologian laitosten verkostoyliopiston Psykonetin järjestämät lisensiaatin tutkintoon sisältyvät erikoispsykologikoulutukset, ammattikorkeakoulujen järjestämät koulutukset sekä osa terveydenhuollon henkilöstökoulutuksina järjestämistä koulutuksista.

3.6 Psykoterapiakoulutuksen laadullinen ja määrällinen tarve

3.6.1 Psykoterapian ja psykoterapiakoulutuksen laadullinen tarve

Psykoterapian ja psykoterapiakoulutuksen laadullista tarvetta voidaan työryhmän mielestä tarkastella nelitasoisena:

1. psykoterapeuttisen työotteen hallinta eri ammattiryhmien työkäytännöissä
2. psykoterapian osaamisen lisääminen mielenterveystyön alueella
3. psykoterapeuttien ja psykoterapeuttikoulutuksen ja kouluttajan koulutuksen tarve
4. psykoterapeuttien täydennyskoulutuksen tarve

Työryhmä pitää tärkeänä, että psykoterapeuttisen työotteen hallintaa lisätään eri ammattiryhmien keskuudessa. Tätä kautta syntyy mahdollisuus ennaltaehkäistä tulevia ongelmia. Psykoterapeuttisten perustaitojen opiskelua tulisi sisällyttää ihmissuhde-työtä tekevien perus- ja täydennyskoulutukseen. Tärkeitä koulutettavia ammattiryhmiä olisivat esimerkiksi lasten ja nuorten parissa työskentelevät.

Väestön psykoterapian tarpeen tyydyttämiseksi psykoterapian osaamisen lisääminen mielenterveystyössä ja sen lähialueilla on välttämätöntä. Kaikkien asiakas- tai potilastyötä tekevien pitäisi hallita psykoterapeuttiset vuorovaikutustaidot. Vastauksissa, joita työryhmä sai terveydenhuollon yksiköille lähettyyn kyselyyn (kysely 2/2002), nähtiin erityistasoa alemman terapiavalmiuksia antavan koulutuksen tarve erittäin suurena. Työpaikoilla tähän tarpeeseen on pyritty vastaamaan järjestämällä henkilöstölle tällaista koulutusta. Se on yleensä ollut kaksi vuotta kestävää ja toteutettu kokonaan omin voimin tai jonkin ulkopuolisen tahon kanssa yhteistyössä. Esimerkkinä voidaan mainita Etelä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymässä vuosina 1992–1997 toteutettu laajamittainen henkilöstön perustaitojen koulutus. Projektia tutkineet toivat yhtenä johtopäätöksenä esille: ”Koska suurin osa hoitosuhteista on edelleen muuta kuin varsinaista psykoterapiaa, kannattaa niiden laatua parantaa organisaatioiden sisäisillä koulutuksilla” (Kontunen ym. 1998, tiivistelmä). Koulutukset voidaan suunnitella ja toteuttaa työyhteisön tarpeiden pohjalta. Niissä voidaan hyödyntää oman henkilöstön osaamista, jolloin kustannukset jäävät kohtuullisiksi.

Psykoterapeuttisten perustaitojen hankkimista palvelee myös työryhmän tekemä esitys Psykoterapeuttiset valmiudet –koulutuksien aloittamiseksi. Niiden pituudeksi esitetään 20 opintoviikkoa.

Työryhmän tekemästä kyselystä (kysely 2/2002) ilmeni, että psykoterapeuttisia valmiuksia antavan koulutuksen lisäksi 11 sairaanhoitopiirissä järjestettiin psykoterapeuttikoulutusta (ET-taso), eniten perheterapiassa. Muiden psykoterapiamuotojen osalta koulutukset järjestettiin yleensä, valmiuksia antavina 2-vuotisinä koulutuksina. Psykoterapeuttikoulutusten osalta tarve näytti painottuvan erityistason psykoterapeuttiseen osaamiseen. Vaativan erityistason palvelut katsottiin voitavan luontevimmin hankkia ostopalveluina.

Psykoterapeuttien kouluttamisen lisäksi tarvitaan monipuolista psykoterapeuttien täydennyskoulutusta.

3.6.2 Psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen määrällinen tarve

Psykoterapiakoulutuksen työryhmä keskittyi työssään psykoterapeuttien koulutuksen määrällisen tarpeen arviointiin. Rajausta on tehty tietoisena siitä, että psykoterapeuttien määrä ja koulutus muodostaa vain osan väestön psykoterapiatarpeeseen vastaamiseen tarvittavista henkilöresursseista ja koulutuksista, kuten edellä esitetystä käy ilmi.

Mielenterveyshäiriöiden ja psykiatrisen sairauksien epidemiologiasta on Suomessa kattavaa tietoa ja lähiaikoina saadaan täsmennettyä seurantatietoa Terveystutkimuksen tulosten kautta. Terveystutkimuksen ja Kansaneläkelaitoksen palvelujärjestelmän seurannan kautta tiedetään jotakuinkin tarkasti kuinka psykiatrisen hoidon tarpeeseen nykyisellään vastataan. Selvityksissä tulee esille välillisesti palvelujen puute ja lisätarve myös psykoterapian alueella. Psykoterapiakoulutuksen työryhmän työn puitteissa ei ole ollut mahdollista tehdä tarkkaa analyysia psykoterapeuttien koulutustarpeesta mielensteriä ja psykiatrista hoitoa ja kuntoutusta koskevien selvitysten ja tutkimusten perusteella. Tiedot eivät sovellu yhtenäisten määrällisten ja laadullisten koulutustavoitteiden luomiseen, koska ne eivät kata koko psykoterapioilla hoidettavien häiriöiden kenttää ja koska tarpeeseen on vaikuttamassa hyvin monta erillistä tekijää väestössä. Alueellisen palvelurakenteen erityispiirteillä on suuri merkitys psykoterapian ja sen eri muotojen tarpeeseen.

Työryhmä on tarkastellut psykoterapeuttikoulutuksen tarvetta kolmesta lähtökohdasta käsin: 1) arvioidusta väestön ilmaisemasta tarpeesta, 2) lähtökohtana, että kaikilla asiakas- ja potilastyötä tekevillä, jotka työskentelevät mielensteriä palveluissa tai sen lähialueilla, tulisi olla jonkinlainen psykoterapiakoulutus, 3) arvioidusta psykoterapian ja psykoterapeuttien tarpeesta:

- Jos psykoterapiatarpeen lähtökohdaksi otetaan väestön ilmaiseva keskusteluhoidon tarve, ollaan tänä päivänä kaukana sen tyydyttämisestä. Ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista, että tätä tarvetta pyritäisiin tyydyttämään yksinomaan varsinaisella psykoterapialla. Kun suurin osa mielensteriä palveluissa tai sen lähialueilla tehtävästä asiakas- tai hoitotyöstä on muuta kuin varsinaista psykoterapiaa, on tärkeää lisätä työn laatua varmistamalla, että koko henkilöstö omaa vähintään psykoterapeuttiset perusvalmiudet.
- Psykoterapeuttikoulutukseen esitetään otettavaksi vuosittain 200 ja psykoterapeuttikouluttajan koulutukseen 60 opiskelijaa.
- Yhteiskunnan varoilla järjestettävän koulutuksen lisäksi on tärkeää, että julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon psykoterapeuttikoulutuksen saaneen henkilöstön on mahdollista käyttää nykyistä enemmän työaikaansa psykoterapian tekemiseen.
- Tilastojen ja selvitysten kautta on saatavilla yleiskuva valtakunnallisesta psykoterapian ja psykoterapeuttien tarpeesta. Sen sijaan alueellisen psykoterapian ja psykoterapeuttien tarve tulee selvittää yhteistyössä eri toimijoiden kesken.

Psykoterapiatyöryhmän esitys ja tarkemmat perustelut psykoterapeuttikoulutuksen määrälliseksi tarpeeksi on muistion luvussa 2.4 ss. 26–31.

3.7 Arvio psykoterapeuttikoulutusten kustannuksista

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän toimeksianto numero 3: Arvioida koulutuksesta aiheutuvat kustannukset.

Psykoterapiakoulutusten kustannuksista ei ole olemassa seurantatietoja. Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietinnössä 1989:44 arvioitiin kolmivuotisen psykoterapiakoulutusohjelman keskimääräisten kokonaiskustannusten koulutusta järjestävälle koulutusyksikölle olevan 450 000 mk / koulutusohjelma. Arvio ei todennäköisesti sisällä kaikkia työnohjauskuluja eikä opiskelijoiden oman psykoterapian kustannuksia.

Työryhmä kartoitti käynnissä olevien psykoterapiakoulutusten kustannuksia Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 -kyselyssä (kysely 1/2002). Käynnissä olevien koulutusten kustannuksia käsitellään perusteellisemmin muistion luvussa 3.5.3 ss. 72–73.

Kyselyssä saatiin tarkat kustannustiedot 60 %:sta koulutuksista. Eniten puutteellisia vastauksia oli yksityisillä koulutusyhteisöillä ja yhdistyksillä. Koulutuskustannusten vertailtavuutta vaikeuttaa se, että koulutusten talousarviot ja koulutusmaksut sisältävät erilaisia osuuksia psykoterapiakoulutuksista. Osan koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista kuten työnohjausmaksut ja oman psykoterapian maksut opiskelijat maksavat suoraan työnohjaajalle tai psykoterapeutille. Koulutuskustannuksista saatuja tietoja tulee arvioida edellä mainittujen vaihteluiden vuoksi erittäin kriittisesti.

Työryhmän tekemästä kyselystä (kysely 1/2002) saatiin koulutuskustannuksista varsin yksityiskohtaistakin tietoa, mutta kustannusten tarkka analysointi ja vertaileminen ei ole työryhmätyön puitteissa mahdollista, koska vastaukset olivat osin puutteelliset ja muuttujia oli paljon. Karkeasti arvioiden koulutuskustannukset olivat hyvin samansuuntaisia eri järjestäjätahojen kesken.

Opiskelijoille pääosin maksuttomia koulutuksia ovat yliopistojen psykologian laitosten verkostoyliopiston Psykonetin järjestämät lisensiaatin tutkintoon sisältyvät erikoispsykologikoulutukset, ammattikorkeakoulujen järjestämät koulutukset sekä osa terveydenhuollon henkilöstökoulutuksina järjestämistä koulutuksista.

Edellä esitetyistä seikoista johtuen ja koska työryhmän esittämässä psykoterapeuttikoulutuksessa ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksessa koulutukseen sisältyvät tuntimäärät eivät ole samat kuin nykyisissä koulutuksissa, ei työryhmä ole voinut käyttää kustannusten laskemisen pohjana taulukossa esitettyjä lukuja.

Koulutusten kustannukset on laskettu työryhmän ehdottamien opetustuntien määrien mukaisesti. Kustannukset on laskettu kolmen vaihtoehdon pohjalta opetustuntimäärien mukaisesti, opetusmuotoja niiden sisällä vaihdellen, koska eri psykoterapiamuotoja edustavilla koulutuksilla on koulutuksen toteuttamisen suhteen erilaisia tarpeita.

Kustannukset on laskettu tämän päivän hintatason mukaisesti:

- opetus 100 euroa / tunti
- työnohjaus 60 euroa / opiskelija / tunti
- koulutuspsykoterapia 60 euroa / opiskelija / tunti
- Ryhmässä annettava työnohjaus ja koulutuspsykoterapia on laskettu 60 euroa maksavaksi, vaikka kouluttajat tänä päivänä laskuttavat siitä yleisesti enemmän.

- Opettajat toimivat palkansaajina eli heidän osaltaan tulee sivukulut maksettaviksi (35%).
- Koulutuksen aiheuttamien välittömien kustannuksien päälle on lisätty 20 % välillisiä kuluja (koulutuksen järjestämisestä koulutusyksikölle aiheutuvia kuluja)

Työryhmä katsoo, että koulutuksen kustannukset ovat psykoterapeuttikoulutuksen osalta noin 19 000 euroa / koko / koulutus / opiskelija ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen osalta noin 18 000 euroa / koko koulutus / opiskelija. Koulutusten kustannusten päälle tulee varata 10–15 % rahoitusta tutkimus- ja kehittämistoimintaan.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän esitys ja tarkemmat perustelut psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen kustannuksista löytyvät muistion luvusta 2.5. ss. 34–37.

4 Yhteenveto

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ja opetusministeriön asettama Psykoterapiakoulutuksen työryhmä sai toimeksiannon, jonka mukaan työryhmän tuli selvittää psykoterapian ja psykoterapiakoulutusten tarve Suomessa, selvittää koulutuksen järjestämismahdollisuudet korkeakoulujärjestelmässä ja tehdä siitä esitys sekä laatia psykoterapiakoulutuksille yhtenäiset kriteerit.

Työryhmä on tehnyt selvityksiä ja työstänyt esityksiänsä ajalla 20.10.2001–31.1.2003. Psykoterapiakoulutukset ja niiden järjestäminen on osoittautunut monimuotoiseksi koulutusalueeksi. Työryhmän toimeksiannossa todettiin psykoterapiakoulutusten monimuotoisuuden ja heterogeenisyyden olevan ongelmallista myös Terveystieteiden oikeusturvakeskuksen päätöksenteon kannalta sen päättäessä psykoterapeuttien ammattinimikkeen hyväksymisestä psykoterapiakoulutuksen käyneille henkilöille. Työryhmä pyrki kartoittamaan eri osapuolten ongelmia ja ratkaisumahdollisuuksia tähän tilanteeseen. Tilanteen selkiyttäminen loisi perustaa myös uuden koulutusjärjestelmän luomiselle korkeakouluihin.

1990-luku oli monella tavalla muutosten aikaa. Silloin tapahtui sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä opetushallinnossa hallinnollisia, normien ja ohjeiden purkuun liittyviä muutoksia, kansalaisten oikeuksiin liittyviä tarkennuksia. Samaan aikaan tehtiin Suomessa taloudellisesta tilanteesta johtuen julkisen toiminnan supistuksia.

Psykoterapiakoulutusten kohdalla muutokset merkitsivät sitä, että kun vuonna 1994 säädettiin asetus, joka suojaa psykoterapeuttinimikkeen käytön ja määrittää psykoterapeuttien ammattinimikkeen myöntämisen ja sen valvonnan Terveystieteiden oikeusturvakeskukselle, niin samaan aikaan ajoittuu myös aikaisempien Lääkintöhallituksen psykoterapiakoulutuksien kriteerien ja ohjeiden purku ja korvautuminen Stakesin informaatio-ohjauksen luonteisilla psykoterapiakoulutuksen suosituksilla. Psykoterapian ammattinimikkeen suojausta ja psykoterapiakoulutuksia koskeva asetus ja Stakesin suositushjeet eivät ole samassa linjassa. Se on osaltaan aiheuttanut psykoterapian koulutusyhteisöissä epätietoisuutta ja heikentänyt psykoterapiakoulutusten järjestäjien ja opiskelijoiden oikeusturvaa. Keskeistä on ollut myös se, että Terveystieteiden oikeusturvakeskus ei ole julkistanut koulutusvaatimuksiaan. Koulutusyhteisöillä ei ole ennakotietoa siitä, johtaako psykoterapiakoulutus koulutuksen käyneiden ammattinimikkeen hyväksymiseen vai ei.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän tekemän Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 -kyselyn mukaan psykoterapiakoulutuksia järjestetään Suomessa useiden koulutusyhteisöjen toimesta. Koulutuksia on runsaasti ja opiskelijoita on paljon. Määrällinen kasvu on ollut 1990-luvulla suuri. Psykoterapiakoulutusten määrän kasvu ajoittuu taloudellisen laman aikaan. 1990-luvun alusta alkaen psykiatrisen hoidon käytäntöjä muutettiin siten, että laitospaikkoja vähennettiin rajusti ja hoidon painopistettä oli tarkoitus siirtää avohoitoon. Taloudellisen tilanteen takia avohoidon kehittäminen on kuitenkin ollut toivottua vähäisempää. Työryhmätyön puitteissa ei ollut mahdollisuuksia selvittää, miten psykoterapiakoulutusten ja siten myös psykoterapeuttien määrän kasvu ovat vaikuttaneet hoitokäytäntöihin.

Työryhmä teki sairaanhoitopiireille, terveyskeskuksille ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön toimipisteille kyselyn psykoterapeuttien määrästä, psykoterapian tekemisestä/toteuttamisesta ja psykoterapeuttien tarpeesta eri työyksiköissä. Kysely osoitti, että psykoterapian tarvetta on paljon ja psykoterapiapalveluissa on alueellisesti suuria eroja. Varsinaisen psykoterapiatyön osuutta mielenterveystyössä ja psykiatrisessa hoidossa on vaikea arvioida.

Työryhmän tekemän kyselyn ja Terveysturvakeskuksen sekä Kansaneläkelaitoksen tilastojen perusteella työryhmä on pyrkinyt arvioimaan psykoterapeuttien tulevan tarpeen ja sitä kautta myös psykoterapeuttikoulutuksen tarpeen. Nykyinen runsas koulutus vaikuttaa tarvearvion mukaan perustellulta. Työryhmä esittää psykoterapeuttikoulutusten määrällisen tarpeen vuoteen 2018.

Psykoterapiakoulutusten tarvetta arvioitiin myös väestön psykiatrian epidemiologian ja mielenterveyshäiriöiden esiintyvyydestä tutkimusten perusteella. Nämä perusteet on otettu psykoterapiakoulutusten määrällisen tarpeen arvioinnin yhteydessä huomioon. Työryhmä tutustui selvitystyössään myös psykoterapian vaikuttavuustutkimuksiin. Psykoterapian vaikuttavuustutkimukset antavat selvää näyttöä psykoterapian tuloksellisuudesta. Vaikuttavuustutkimusten perusteella psykoterapialla tulee jatkossakin olemaan vankka asema mielenterveyshäiriöiden hoidossa ja kuntoutuksessa. Tutkimuksissa on myös vertailtu eri psykoterapiamuotoja keskenään. Työryhmä ei tee suosituksia siitä, mitä psykoterapian eri muotoja tulee kouluttaa, sillä koulutustarpeet vaihtelevat alueittain mm. väestön sairastavuuden ja palvelurakenteen mukaan.

Psykoterapiakoulutusten järjestäjiä on nykyään paljon. Perinteisesti psykoterapiakoulutuksia ovat järjestäneet psykoterapia-alan yhteisöt. Kuitenkin jo 1980-luvulta lähtien koulutuksia on järjestetty yliopistoissa ja etenkin täydennyskoulutuskeskuksissa huomattavissa määrin. Viime vuosina myös ammattikorkeakoulut ovat tulleet mukaan. Psykologit ovat ainoa ammattiryhmä, joka nykyään voi tutkintoasetuksen mukaisesti suorittaa psykoterapiakoulutuksen jatkotutkintoon liittyen.

Mielenterveyden ongelmat ovat siinä määrin merkittävä kansanterveyden ongelma, että työryhmä pitää tärkeänä psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen järjestämisen korkeakouluissa ensisijaisesti omana erikoistumistutkintona tai jatkotutkintoon sisältyvänä erikoistumiskoulutuksena tai erikoislääkärintutkintoon sisältyvänä koulutuksena viimeistään 1.1.2007 lähtien. Keskeistä on koulutuksien moniammattisuus ja monitieteisyys. Työryhmä esittää psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutustasolle koulutusvaatimukset. Niin ikään työryhmä esittää psykoterapeuttisten valmiuksien koulutuksen järjestämistä takaamaan riittävät valmiudet psykoterapeuttikoulutuksen aloittamiseksi. Psykoterapeutin ja psykoterapeuttikouluttajan tutkintoon johtavien koulutusten lisäksi tarvitaan monipuolista psykoterapeuttien täydennyskoulutusta.

Varsinaisen psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapeuttikouluttajan koulutuksen lisäksi tulee järjestää mielenterveyden perusteiden tuntemusta tukevaa ja psykoterapeuttisia valmiuksia antavaa koulutusta aiempaa laajemmin sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutuksessa.

Psykoterapiakoulutusten laadun arvioiminen on tärkeää sekä koulutusyhteisöjen, psykoterapiaopiskelijoiden että Terveystieteiden tutkimuskeskusten psykoterapeutin ammattinimikkeen suojaukseen liittyvän päätösprosessin kannalta. Työryhmä esittää, että Sosiaali- ja terveysministeriö huolehtii välittömästi Psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijaryhmän perustamisesta.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmä kiittää kaikkia niitä henkilöitä ja yhteisöjä, jotka ovat vastanneet työryhmän tekemiin kyselyihin, osallistuneet kuulemistilaisuuksiin tai muutoin aktiivisesti pitäneet yhteyttä työryhmään toimittamalla työryhmälle psykoterapiaan liittyviä tietoja ja lausuntoja.

Eriävä mielipide

Tehtäväksiantonsa mukaan työryhmän tuli selvittää psykoterapiakoulutuksen järjestämisvaihtoehdot ja –muodot ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa ; erikoistumiskoulutukset, jatkotutkinnot ja muun tyyppiset kokonaisuudet.

Työryhmä on monipuolisesti kuvannut järjestämiseen liittyvää problematiikkaa sekä yliopistojen nykyisessä tutkintojärjestelmässä että tutkintojärjestelmän käynnissä olevien uudistusesitysten valossa ja päätyntä ehdottamaan psykoterapeuttikoulutuksen järjestämistä a) omana erikoistumistutkintonaan tai b) jatkotutkintoon liittyvänä ammatillisena erikoistumiskoulutuksena.

Kun työryhmä on samanaikaisesti korostanut, että psykoterapiakoulutusten tulisi perustaltaan olla monitieteisiä ja ne tulisi toteuttaa moniammatillisissa koulutettavaryhmissä (psykologit, lääkärit, sosiaalityöntekijät ja hoitajat), ollaan käytännön toteuttamisen suhteen sovittamattomassa ristiriitatilanteessa niin nykyjärjestelmän kuin suunnitteilla olevien tutkinnonuudistustenkin suhteen.

Ehdotus psykoterapeutin erikoistumistutkinnosta, mikäli sen tarkoituksena on saada koulutuksille valtakunnallinen yhtenäinen opetussuunnitelma on, ajatuksena hyvä, mutta vaatii Suomen järjestelmässä kokonaan uutta lainsäädäntöä. Lainsäädäntöemme ei tunne moniammatillisia ja monitieteisiä tutkintoja. Sama ongelma on yliopistojen jatkotutkintojen kohdalla, jotka edellyttävät määrätyn tieteenalan syventäviä opintoja pohjaksi.

Parhaiten moniammatillisuus ja monitieteisyys psykoterapeutin professioon pätevässä koulutuksessa voidaan toteuttaa, kun koulutus järjestetään tutkinnoista erillisenä erikoistumiskoulutuksena. Näin varmistetaan koulutuksen ammatillinen relevanssi ja laatu, jota osaltaan varmistaisi opetus-, sosiaali- ja terveysviranomaisten yhteinen, psykoterapeuttikoulutuksen asiantuntijatyöryhmä, jota työryhmä ehdottaa.

Psykoterapeuttikoulutus voitaisiin tässäkin tapauksessa hyväksyttää eri alojen jatkotutkintojen osaksi kuten tähänkin saakka on ollut mahdollista.

Koulutuksen rahoitusjärjestelyt on mahdollista hoitaa tulevaisuudessa entistä tehokkaammin, sillä eduskunta on 2003 alkaen hyväksynyt periaatteen, että yliopistojen täydennyskoulutukseen voidaan käyttää budjettivaroja. Budjettirahoitusta voivat saada kaikki yliopistojen laitokset. Tällä rahoituksella voitaisiin yliopiston sisälle luoda eri laitosten ja tiedekuntien yhteistyönä laadukas moniammatillinen psykoterapeuttikoulutus ja psykoterapeuttikouluttajan koulutus.

Heljä Kahra

31.1.2003

Lähteet

- Ammattikorkeakoululakityöryhmän muistio, Helsinki: Opetusministeriön työryhmämuistio 19:2002.
- Kannattako kuntoutus – asiantuntijakatsaus eräiden kuntoutusmuotojen vaikuttavuudesta, Stakes raportteja 267/ 2002.
- Kansallinen projekti terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö, työryhmämuistioita 2002:3, Helsinki.
- Kansaneläkelaitos (Kela): Kuntoutuksen palvelutuottajarekisteri, Kelan kuntoutuksen palveluntuottajarekisteriin perustuva erillistilasto 28.10.2002, Kuntoutustilastot 1981-2001
- Kasvatus- ja perheneuvoloiden henkilöstön määrä 1994 (kehittämispäällikkö Sirpa Taskiselta saatu tieto, 29.1.2003), Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Kontunen, J., Levä, R., Romo, S., Ahtinen, T., Ikonen, S., Tuukkanen, A., Koponen, H., Ruohonen, P. (1998) Miten vastata psykoterapian tarpeeseen? Psykoterapian koulutus- ja tutkimusprojekti Etelä-Savon sairaanhoitopiirissä 1992-1997. Etelä-Savon sairaanhoitopiirin julkaisuja no 15.
- Kähkönen, S (2001) Kognitiivisen psykoterapian teho ja lääkehoidon yhdistäminen. Teoksessa Kähkönen S., Karila I., Holmberg N. (toim.), Kognitiivinen psykoterapia, Kustannus Oy Duodecim, Jyväskylä 2001.
- Lehtinen, V., Joukamaa, M., Jyrkinen, T., Lahtela, K., Raitasalo, R., Maatela, J., Aromaa, A. (1991) Suomalaisten aikuisten mielenterveys ja mielenterveyden häiriöt. Turku ja Helsinki: Kansaneläkelaitoksen julkaisuja AL:33
- Mielenterveyskuntoutus – haaste yhteistyölle, Suomen Mielenterveysseura ry, 1998.
- Näkökulmia mielenterveyskuntoutukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö, monisteita 2002:7, Helsinki.
- Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö 3:2002, Helsinki: Opetusministeriö 2002.
- Psykoterapeutexamen, Examensrättsprövning för tio enskilda utbildningsanordnare, Högskoleverkets rapportserie 1999:9 R, Stockholm
- Psykoterapia. Lääkintöhallitus (1979) Lääkintöhallituksen työryhmän mietintö nro 10, Helsinki

- Psykoterapia ja yhteiskunta – asiantuntijaseminaari eduskunnassa 24.10.2001. Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sosiaali- ja työjaoston moniste 2001
- Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö, Opetusministeriö (1989). Komiteamietintö 44. Helsinki: Valtion painatuskeskus
- Psykoterapiapalvelut - selvitys terveydenhuollon ja Kelan työnjaosta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (1996) Työryhmämuistio 11, Helsinki.
- Pylkkänen, K., Pöllänen, R., Upanne, M. (toim.) (1995) Psykoterapia Suomessa. Stakes. Oppaita 29.
- Sandell R., Blomberg J. Lazar A., Carlsson J., Broberg J., Schubert J., Varieties of Long-term Outcome among Patients in Psychoanalysis and Long-term Psychotherapy, International Journal of Psychoanalysis 2000:81, 921-942
- Selvitys sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen ohjauksesta ja valvonnasta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, työryhmämuistioita 2002:8, Helsinki.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2000–2003. TATO:n ensimmäinen vuosi, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, julkaisuja 2000:17, Helsinki.
- Terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteri, Terveydenhuollon oikeusturvakeskus.
- Tolmunen T., Joensuu M., Saarinen P., Ahola P., Kuikka J., Lehtonen J., Aivojen kuvantamismenetelmät psykoterapian tuloksellisuuden tutkimisessa, Suomen Lääkärilehti 3/2003.
- Treatment Choice in Psychological therapies and Counselling, Evidence Based Clinical Practice Guideline, Department of Health.
- Tuori, T., Kiikkala, I., Lehtinen, V. (2000) Psykiatrisen hoidon järjestämisestä ja resursseista 1990-luvulla. Suomen Lääkärilehti, 44, 4533-4538.
- Yhteistyö yliopistojen aikuiskoulutuksessa. Valmistelija, vararehtori Teuvo Pohjolaisen raportti opetusministeriölle 30.10.2002.
- Yliopistojen kaksipuolaisen tutkintorakenteen toimeenpano, Helsinki: Opetusministeriön työryhmien muistio 39:2002.
- Yliopistojen tulosohjauksen kehittämistyöryhmä II, Helsinki: Opetusministeriön työryhmien muistio 26:2002.
- Väestötilastot 2001, Tilastokeskus.

**OPETUSMINISTERIÖ
SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Psykoterapiakoulutuksen työryhmä**

5.2.2002

Asia: kysely psykoterapian opetuksesta ja psykoterapiakoulutuksesta
Viite: Psykoterapiakoulutuksen työryhmä (Dnro 71/043/2000)

Arvoisa vastaanottaja,

Opetusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat yhteistyössä asettaneet 20.9.2001 Psykoterapiakoulutuksen työryhmän. Työryhmän tehtäviin kuuluu mm. psykoterapiakoulutuksen laadullisen ja määrällisen tarpeen selvittäminen sekä psykoterapiakoulutuksen kehittäminen korkeakoulujärjestelmässä ja aiheutuvien kustannusten arviointi. Myös koulutusta koskevien kriteerien laatiminen kuuluu tehtäviin. Työryhmän tulee tarvittaessa antaa kannanottoja ja lausuntoja psykoterapian koulutukseen ja nimikkeiden käyttöön liittyvissä kysymyksissä Terveysturvakeskukselle.

Kokonaiskuvaa saadakseen työryhmä on päättänyt selvittää nykyisen psykoterapiakoulutuksen tarjonnan. Kyselyssä pyritään kartoittamaan koko käynnissä oleva koulutustarjonta, psykoterapiavalmiuksia antavasta koulutuksesta vaativan erityistason psykoterapiakoulutuksiin saakka. Lisäksi kyselyssä kartoitetaan koulutuksen antajien näkemyksiä psykoterapiakoulutusten järjestämiseen liittyvistä ongelmista ja kehittämistarpeista. Kyselyllä ei oteta kantaa nykyisten koulutusten asemaan.

Psykoterapiakoulutuksen työryhmän tulee saada työnsä valmiiksi vuoden 2002 lokaan loppuun mennessä. Työryhmän aikataulu on tiukka ja siksi kyselyn vastaukset toivotaan saatavan nopealla aikataululla työryhmän käyttöön. Mikäli jakelulistassa ilmenee puutteita koulutuksen järjestäjien suhteen, niin toivomme kyselyn saatettavaksi näiden koulutusta järjestävien organisaatioiden tietoon.

Psykoterapiakoulutuskyselyn vastaukset lähetetään 28.2.2002 mennessä osoitteella:

Osastosihteeri Tarja Kurki
Opetusministeriö
Yliopistoyksikkö
PL 29
00023 Valtioneuvosto

Lomakkeet on mahdollista saada s-postin kautta ja ne voidaan myös palauttaa siten.
Lisätietoja kyselyyn liittyvissä asioissa antavat työryhmän asiantuntijasihteeri
Ulla Halkola, puh. (02) 333 6217, s-posti ulla.halkola@utu.fi tai työryhmän hallinnol-
linen sihteeri Tarja Kurki, puh. (09) 1341 7295, s-posti tarja.kurki@minedu.fi.

Avustanne kiittäen

Pirkko Lahti
työryhmän puheenjohtaja

Ulla Halkola
asiantuntijasihteeri

LIITTEET: Kyselylomake
Psykoteraapia Suomessa, Stakesin oppaita 29/1995, sivut 14 - 20
Työryhmän asettamiskirje

JAKELU:

Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Kuopion, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistot ja Åbo Akademi:

- Lääketiede/ psykiatria ja lastenpsykiatria

- Psykologia

Jyväskylän yliopisto, musiikkitieteen laitos

Psykonet

Sibelius-Akatemia

Taideteollinen korkeakoulu

Yliopistojen täydennyskoulutuskeskukset ja koulutuskeskukset

Ammattikorkeakoulut

Kesäyliopistot

A-Klinikkasäätiö

Föreningen för psykoanalytisk psykoterapi rf

Etelä-Karjalan Psykoterapiaseura ry

Gestaltterapiayhdistys ry

Helsingin Psykodraamainstituutti ry

Helsingin Psykoterapiaseura

Helsingin Psykoterapiayhdistys ry

Helsingin traumapsykoterapiakeskus ry

Integrum-instituutti

Inter-Psyko Oy

Itä-Suomen Psykoterapiayhdistys ry

Keski-Suomen Perheterapiakouluttajat ry

Kirkon perheasiainkeskus

Kognitiivisen Psykoterapian Yhdistys ry

Lapsi- ja perheterapiainstituutti Familia

Lyhytterapiainstituutti

Moreno-instituutti

Nuorisopsykoterapia-säätiö

Pohjois-Pohjanmaan perheterapiayhdistys ry

Pohjois-Pohjanmaan psykoterapiayhdistys ry

Psykodynaaminen Lyhytterapia ry

Psykodynaaminen Psykoterapia ry

Psykoterapiakeskus Monasteri

Ratkes ry

Samfundet Folkhälsan

Suomen Hypnoosiyhdistys ry

Suomen Kirjallisuusterapiayhdistys ry

Suomen Kognitiivis-analyttinen psykoterapiayhdistys ry

Suomen kuvataideterapeuttien liitto ry

Suomen Käyttäytymistieteellinen yhdistys ry

Suomen Lasten- ja Nuorisopsykoterapiayhdistys ry

Suomen Lastenpsykiatriyhdistys ry

Suomen lastenryhmäpsykoterapiayhdistys

Suomen Lääkäriliitto

Suomen Mielenterveysseura / Psykoterapiataitojen Instituutti

Suomen Musiikkiterapiayhdistys ry
Suomen NLP-yhdistys ry
Suomen Psykiatriyhdistys ry
Suomen Psykoanalyttinen yhdistys ry
Suomen Psykodraamayhdistys ry
Suomen Psykologiliitto ry
Suomen Ryhmäpsykoterapia ry
Suomen Tieteellinen Hypnoosi ry
Suomen Verkostoterapiakeskus
Synelon Ltd
Therapeia-säätiö
Therapeia-yhdistys ry
Traumaterapiakeskus
Turun Psykoterapiayhdistys ry
Vuorovaikutusprosessien Tutkimuskeskus Oy

Sairaanhoitopiirit/ Psykiatria, Nuorisopsykiatria, Lastenpsykiatria
Terveyskeskukset ja terveystieteiskuntayhtymät
Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön hoitoasemat

**OPETUSMINISTERIÖN JA SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN
PSYKOTERAPIAKOULUTUKSEN TYÖRYHMÄ**

**PSYKOTERAPIAKOULUTUS JA PSYKOTERAPIAN OPETUS v 2002
SEKÄ TULEVAT SUUNNITELMAT VUOTEEN 2004**

KYSELY 1/2002

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ

Koulutusyhteisön nimi

Osoite

Puhelin

s-posti

www-osoite

Yhteyshenkilö

Yhteystiedot

KÄYNNISSÄ OLEVAT KOULUTUKSET KEVÄÄLLÄ 2002

HUOM! Jokaisesta koulutuksesta täydennetään tarkennetut tiedot / kysymykset 1- 9

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

**MITKÄ OVAT JÄRJESTÄJÄN NÄKEMYKSEN MUKAAN
AJANKOHTAISET ONGELMAT PSYKOTERAPIAKOULUTUSTEN
JÄRJESTÄMISESSÄ?**

NÄKEMYS PSYKOTERAPIAKOULUTUSTEN KEHITTÄMISTAVOITTEISTA

PSYKOTERAPIAKOULUTUS JA PSYKOTERAPIAN OPETUS 2002

1. KOULUTUKSEN NIMI

2. KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ

Koulutuksen pääjärjestäjä, joka vastaa koulutuksen hallinnoinnista kuten opiskelijarekisteröinnistä, taloushallinnosta ja päätöksiin liittyvistä asiakirjoista:

Muut järjestäjätahot, mikäli kyseessä on yhteistyössä järjestettävä koulutus:

3. KOULUTUKSEN SISÄLLÖLLINEN SUUNNITTELU SUUNNITTELURYHMÄ, KOULUTUSTOIMIKUNTA TAI VASTAAVA:

Koulutuksen johtaja, ammatti ja toimipaikka

Ryhmän jäsenet

Nimi ja TEO:n rekisteröimä psykoterapeuttipätevyys tai muu pätevyys:

4. KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMISAIKA JA KOULUTUKSEN LAAJUUS

4.1. Aika ____ / ____ - ____ / ____

4.2. Tuntimäärä yhteensä _____ tuntia

4.3. Opintoviikot yhteensä _____ ov (mikäli määritetty)

4.4. Sisällöllinen laajuus	<u>tunnit</u>	<u>opintoviikot</u> (mikäli määritetty)
----------------------------	---------------	---

4.4.1. Teoriaopetus	_____	_____
---------------------	-------	-------

4.4.2.1. Työnohjaus yhteensä	_____	_____
------------------------------	-------	-------

4.4.2.2. Yksilötyönohjaus	_____	_____
---------------------------	-------	-------

4.4.2.3. Ryhmätyönohjaus	_____	_____
--------------------------	-------	-------

4.5. Oma terapia	_____	_____
------------------	-------	-------

4.5.1. Yksilöpsykoterapia	_____	_____
---------------------------	-------	-------

4.5.2. Ryhmäpsykoterapia	_____	_____
--------------------------	-------	-------

4.6. Kliininen potilastyö

4.6.1. Koulutuspotilaiden hoito	_____	_____
---------------------------------	-------	-------

4.6.2. Koulutuspotilaiden määrä	_____	_____
---------------------------------	-------	-------

5. OPISKELIJAT

5.1. Opiskelijamäärä yhteensä _____ henkilöä

5.2. Millaista ammatillista peruskoulutusta koulutuksessa edellytetään kriteerien mukaan

5.3. Nykyisessä koulutuksessa olevien opiskelijoiden ammattitausta

lääkäri	_____	henkilöä
psykologi	_____	henkilöä
sosiaalityöntekijä	_____	henkilöä
psykiatrinen sairaanhoitaja	_____	henkilöä
muu, mikä	_____	henkilöä
	_____	henkilöä
	_____	henkilöä

6. KOULUTUKSEN VASTAAVUUS, TUTKINNOT JA PÄTEVYYDET

Koulutuksen keskeisimmät pätevyys- ja tutkintotavoitteet:

- 6.1. _____ psykoterapian opetus ammatillisena täydennyskoulutuksena
- 6.2. _____ psykoterapeuttipätevyyteen johtava koulutus
- 6.3. _____ yliopistolliset erikoistumisopinnot, esim. PD-opinnot
- 6.4. _____ ammattikorkeakoulun erikoistumisopinnot, esim. PD-opinnot
- 6.5. _____ psykoterapian erikoispsykologikoulutus
- 6.6. _____ erikoislääkärikoulutuksen teoreettiset opinnot
- 6.7. _____ lääkäreiden psykoterapian ja/tai lastenpsykoterapian erityispätevyys
- 6.8. _____ muu, mikä _____

7. KOULUTUKSEN PORRASTUSTASO JA KRITEERIT

Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä määrittää psykoterapiakoulutukset erityistason ja vaativan erityistason koulutuksiin. Stakesin opas Psykoterapia Suomessa no 29/1995 suosittaa koulutusohjelmien neliportaista tasoporrastusta. Mihin porrastustasoon koulutus kuuluu ja miten koulutuskriteerit määrittyvät?

7.1. _____ Erityistason psykoterapiakoulutus Laki no 559/1994 ja asetus no 564/1994

Mikäli vastaavaa koulutusta on järjestetty aikaisemmin, onko TEO myöntänyt koulutuksen suorittaneille henkilöille oikeuden käyttää psykoterapeutin ammattinimikettä?

Kyllä _____ Ei _____

7.1.2. Muu määrittely porrastukselle

7.1.2.1. _____ Stakesin oppaan 29/1995 kriteerit

7.1.2.2. _____ Koulutusyhteisön määrittämät kriteerit

7.1.2.3. _____ Muu, mikä _____

7.2. _____ Vaativan erityistason psykoterapiakoulutus Laki no 559/1994 ja asetus no 564/1994

Mikäli koulutusta on järjestetty aikaisemmin, onko TEO merkinnyt rekisteriinsä koulutuksen suorittaneen henkilön VET-tason ?

Kyllä _____ Ei _____

7.2.1. Muu määrittely porrastukselle

7.2.1.1. _____ Stakesin oppaan 29/1995 kriteerit

7.2.1.2. _____ Koulutusyhteisön määrittämät kriteerit

7.2.1.3. _____ Muu, mikä _____

7.3. ____ Ylemmän erityistason psykoterapiakoulutus

7.3.1. Määrittelyn tai porrastuksen perusta

7.3.1.1. ____ Stakesin oppaan 29/1995 kriteerit

7.3.1.2. ____ Koulutusyhteisön määrittämät kriteerit

7.3.1.3. ____ Muu, mikä _____

7.4. ____ Psykoterapian opetus

Stakesin oppaan mukaan psykoterapian opetus tarkoittaa psykoterapeuttisten valmiuksien lisäämiseen tähtäävää opetusta. Opetus pyrkii hoitosuhteiden psykoterapeuttisuuden tehostamiseen. Erityiskriteerejä näille koulutuksille ei ole.

Mitkä ovat käynnissä olevan koulutuksen tavoitteet? Onko koulutuksen kriteerejä määritetty?

7.5. Kansainvälinen koulutusyhteisö ja sen merkitys

Mikä on kansainvälisen psykoterapiayhteisön merkitys kriteerien määrittämisessä?

Mikäli tällainen yhteisö/järjestö on, niin mikä on sen nimi?

7.6. Muut mahdolliset koulutuskriteerejä määrittävät tekijät

8. KOULUTUKSEN KUSTANNUKSET

8.1. Koulutuskustannukset:

8.1.1. Talousarvion mukaiset kokonaiskustannukset yht. _____ e (_____ mk)

8.1.2. Koulutuksen kustannukset opiskelijaa kohden _____ e (_____ mk)

8.2. Koulutuksen kokonaisrahoitus eriteltynä:

Opiskelijamaksujen osuus _____ %
Yhteisön oma rahoitus _____ %
Muu rahoitus _____ %

8.3. Opiskelijan maksettavaksi tulevat lukukausimaksut / osallistujamaksut ja niiden kattavuus: (Ei matka- ym. vastaavia kuluja)

8.3.1. Opiskelijan maksamat lukukausimaksut / osallistujamaksut koko koulutuksen aikana

Yhteensä _____ e (_____ mk) / opiskelija

Lukukausimaksu sisältää:

8.3.1.1. Koko teoriaopetus	kyllä	_____	ei	_____
8.3.1.2. Työnohjaus	kyllä	_____	ei	_____
8.3.1.3. Koulutuspsykoterapia	kyllä	_____	ei	_____

Muuta _____

8.4. Arvio työnantajien osuudesta lukukausimaksujen / osallistumismaksujen maksamisessa:

Koulutusmaksuista _____ % on työnantajien maksamaa.

9. KOULUTUSYHTEISÖN KOULUTUSKOKEMUS JA SUUNNITELMAT

Mistä vuodesta alkaen ao. koulutuksia on järjestetty? Vuosi _____

Kuinka monta koulutusta on järjestetty? Koulutusten lukumäärä _____

Valmistuneiden erityistason psykoterapeuttien määrä _____ henkilöä.

Valmistuneiden vaativan erityistason psykoterapeuttien määrä _____ henkilöä.

Milloin on tarkoitus aloittaa seuraava / seuraavat koulutukset? Arvio vuoteen 2004.

Näkemys tämän psykoterapiamuodon koulutustarpeesta ja järjestämisestä.

**OPETUSMINISTERIÖ
SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Psykoterapiakoulutuksen työryhmä**

5.2.2002

Asia: terveydenhuollon psykoterapiapalvelut, kysely 2/2002
Viite: Psykoterapiakoulutuksen työryhmä (Dnro 71/043/2000)

Arvoisa vastaanottaja,

Opetusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat yhteistyössä asettaneet 20.9.2001 Psykoterapiakoulutuksen työryhmän. Työryhmän tehtäviin kuuluu mm. psykoterapiakoulutuksen laadullisen ja määrällisen tarpeen selvittäminen sekä psykoterapiakoulutuksen kehittäminen korkeakoulujärjestelmässä ja koulutuksesta aiheutuvien kustannusten arviointi. Koulutuksen määrällistä tarvetta arvioitaessa tulee ottaa huomioon aiempiin tutkimuksiin pohjaavat arviot psykoterapian tarpeesta ja nykyiset kehitysnäkymät sekä psykoterapeutti-nimikkeen omaavan henkilöstön määrä ja palveluiden tarjonta.

Psykoterapeuttien määrän, psykoterapian tarpeen arvioinnin ja palvelujen tarjonnan arvioimiseksi työryhmä kartoittaa terveydenhuollon psykoterapiapalveluja ja kehitysnäkymiä oheisella terveydenhuollon psykoterapiapalveluita koskevalla kyselyllä 2/2002. Tämä kysely täydentää psykoterapiakoulutusta koskevaa kyselyä 1/2002.

Työryhmä toivoo vastaustanne kumpaankin kyselyyn 28.2.2002 mennessä.

Terveydenhuollon psykoterapiapalvelut -kyselyn vastaukset lähetetään 28.2.2002 mennessä osoitteella:

Osastosihteeri Tarja Kurki
Opetusministeriö
Yliopistoyksikkö
PL 29
00023 Valtioneuvosto

Lomakkeet on mahdollista saada s-postin kautta ja ne voidaan myös palauttaa siten.
Lisätietoja kyselyyn liittyvissä asioissa antavat työryhmän asiantuntijasihteeri
Ulla Halkola, puh. (02) 333 6217, s-posti ulla.halkola@utu.fi tai työryhmän hallinnol-
linen sihteeri Tarja Kurki, puh. (09) 1341 7295, s-posti tarja.kurki@minedu.fi.

Avustanne kiittäen

Pirkko Lahti
työryhmän puheenjohtaja

Ulla Halkola
asiantuntijasihteeri

LIITTEET: Kysely terveydenhuollon psykoterapiapalveluista, kyselylomake 2/2002
Työryhmän asettamiskirje

JAKELU: Sairaanhoitopiirit
Terveyskeskukset ja terveystieteiden kuntayhtymät
Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön hoitoasemat

OPETUSMINISTERIÖN JA SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN PSYKOTERAPIAKOULUTUKSEN TYÖRYHMÄ

TERVEYDENHUOLLON PSYKOTERAPIAPALVELUT

KYSELY 2/2002

Työryhmän tehtävänä on arvioida psykoterapiakoulutuksen tarvetta. Tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon aikaisempiin tutkimuksiin pohjaavat arviot psykoterapian tarpeesta ja nykyiset kehitysnäkymät sekä psykoterapeuttien omaavan henkilöstön määrä ja palveluiden tarjonta.

Tähän kyselyyn pyydetään liittämään mahdollisuuksien mukaan vastaajaorganisaation tutkimuksia tai arvioita psykoterapiapalvelujen tarpeesta.

TERVEYDENHUOLLON ORGANISAATIO

YHTEYSTIEDOT

I Psykoterapia omana toimintana v 2001 - psykoterapeuttien määrä henkilökunnassa

Psykoterapeuttipätevyys on yhteensä ____ henkilöllä.

TEO:n erityistason psykoterapeuttipätevyys: ____ henkilöä.

TEO:n vaativan erityistason pätevyystaso: ____ henkilöä.

Heistä on:

- yksilöpsykoterapeutteja ____ henkilöä
- lasten ja nuorten psykoterapeutteja ____ henkilöä
- perheterapeutteja ____ henkilöä
- ryhmäpsykoterapeutteja ____ henkilöä
- muita psykoterapeutteja ____ henkilöä

Psykiatrasta hoitoa antavan henkilökunnan määrä yhteensä _____ henkilöä.

Väestömäärä _____ henkilöä.

II Psykoterapian ostopalvelut v 2001

Ostopalveluihin on käytetty yhteensä _____ mk.

Ostopalveluita on saanut yhteensä _____ asiakasta v 2001.

III Näkemykset psykoterapiapalveluiden tarpeen ja käytettävissä palveluresurssien olevien kohtaamisesta

IV Mikä on psykoterapian asema psykiatrisessa hoidossa nyt ja näkymät tulevaisuuteen.

V Näkemys psykoterapeuttien tarpeesta ja erityisesti tulevasta koulutustarpeesta vastuualueella. Mikäli mahdollista eriteltynä psykoterapiamuodon ja porrastason mukaan.

VI Järjestetäänkö vastuualueellanne psykoterapiakoulutusta tai psykoterapian opetusta henkilöstökoulutuksena tai muutoin omana toimintana ?
Huom! Koulutuksista yksityiskohtaisempi kyselylomake 1/2002

VII Vastaajan näkemys siitä, miten psykoterapiapalvelujen tarvetta voidaan arvioida?
Onko vastuualueella olemassa psykoterapiatarpeen arviointijärjestelmä?

**OPETUSMINISTERIÖ
SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Psykoterapiakoulutuksen työryhmä**

KUULEMISTILAISUUS

Aika: Maanantai 20.5. klo 9.30 – 15.00

Paikka: Suomen kansallismuseon auditorio, Mannerheimintie 34, katutaso

OHJELMA

9.30 - Kahvi

10.00 – 10.30 Tilaisuuden avaus, puheenjohtaja Pirkko Lahti

- psykoterapiakoulutuksen työryhmän tehtävä
- missä mennään?
- keskustelun pohja
- kuulemisen idea

10.30 – 11.00 Psykoterapia taitona – asiantuntijuustutkimuksen näkökulma,

- professori Esko Keskinen, Turun yliopisto

11.00 – 11.15 Korkeakoulututkintojen rakenne,

- ylitarkastaja Sirkka-Leena Hörkkö, opetusministeriö

Keskustelu teemoittain:

11.15 – 12.00 Teema 1: Koulutuksen edellyttämä tutkintopohja

12.00 – 12.45 Salaattibuffet

Keskustelu jatkuu

12.45 – 13.30 Teema 2: Koulutuksen tasomalli

13.30 – 14.15 Teema 3: Koulutuksen muodot ja mallit

14.15 – 14.45 Teema 4: Koulutuksen kustannukset

14.45 – 15.00 **Päätös**

**OPETUSMINISTERIÖ
SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Psykoterapiakoulutuksen työryhmä**

KUULEMISTILAISUUS

Aika: Maanantai 7.10. 2002, klo 9.30 – 15.00

Paikka: Suomen kansallismuseon auditorio, Mannerheimintie 34, katutaso

OHJELMA

9.30 - Kahvi

10.00 – 10.15 Tilaisuuden avaus, puheenjohtaja Pirkko Lahti

- missä mennään?
- keskustelun pohja

10.15 – 10.45 Psykoterapian /psykoterapeuttien tarve

- johtava psykologi Jarmo Kontunen, Moision sairaala

10.45 – 11.15 Psykoterapian/psykoterapeuttien tarve

- apulaisylilääkäri Martti Sirenus, Peijaksen sairaalan psykiatrian poliklinikka

11.15 – 11.45 Alustavia tuloksia Helsingin psykoterapiatutkimuksesta

- tutkimuspäällikkö Olavi Lindfors

11.45 – 12.45 Salaattibuffet

Keskustelu teemoittain:

12.45 – 13.30 Teema 1: Psykoterapian, psykoterapeuttien tarve

13.30 – 14.15 Teema 2: Koulutuksen kriteerit

14.15 – 14.45 Teema 3: Asiantuntijaelin

14.45 – 15.00 **Päätös**

Ohjeellinen laatutaulukko psykoterapiakoulutuksen arviointiin

Selvitys psykoterapiakoulutuksesta	
Kuvattavat asiakokonaisuudet	Arvioitavat osa-alueet (referenssit, dokumentaatio liitteenä)
Järjestäjäorganisaatio(t)	organisaation osaaminen, kyky vastata koulutuksen järjestämisestä, toiminnan laajuus, aiempi järjestämiskokemus, kansainvälinen yhteistyö
Psykoterapiamuodon teoreettinen viitekehys	psykoterapiamuodon käyttö ja käyttöön liittyvä tutkimus, Evidence Based Clinical Practice Guideline tms kirjallisuus
Koulutuksen kohderyhmä	perustutkinnot, työkokemus, muu koulutus
Valintakriteerit ja valinnan kulku	hakulomake , haastattelut
Koulutusohjelman tavoitteet, laajuus, sisältö ja toteutus	taustafilosofia, oppimiskäsitys ja tavoitteet, opetussuunnitelma liitteenä
Kouluttajat ja heidän pätevyytensä	vastuukouluttajat ja vierailevat asiantuntijat CV:t liitteenä
Koulutuksen johtajat ja ohjausryhmä	nimet, pätevydet, selvitys ryhmän toiminnasta
Arviointi koulutuksessa	palautteen hankkiminen ja hyödyntäminen, opiskelijoiden osallistuminen prosessiin , arviointilomakkeet ja yhteenvedot arvioinneista
Poissaolot ja niiden korvaavuudet	miten pidetty kirjaa osallistumisesta, korvaavuuskäytännöt
Kansainvälinen koulutusyhteistyö	kv-organisaatioiden hyväksyntä koulutusta koskien, kouluttajien/johtajien kuuluminen järjestöihin ja osallistuminen alan kongresseihin
Laadunvarmennus ja jatkuvuus koulutuksessa	organisaation laadunhallinnan kuvaus, erilaisien riskien hallinta, valitusten käsittely

Lähteet: Examensrättsprövning, Psykoterapeutexamen, Högskoleverkets rapportserie 1999/9R Treatment Choice in Psychological Therapies and Councelling, Evidence Based Clinical Practice Guideline, 3/2001, Department of Health

Korkeakoulujen erikoistumisopintojen arviointikriteereitä, KKA, 2002

Tiivistelmä Terveystieteiden tutkimuskeskuksen käyttämistä psykoterapiakoulutusten kriteereistä

Erityistason (ET) koulutus

Koulutusyhteisöllä on oltava

- koulutustoimikunta ja eettinen toimikunta

Kouluttajat

- kaikilla kouluttajilla on oltava VET-koulutus

Teoreettinen koulutusohjelma

- systemaattinen ja prosessiluonteinen, kestoltaan vähintään 3-vuotinen yhtenäinen psykoterapiakoulutus, teoreettista opetusta 200 tuntia sisältäen klinisiä seminaareja, lisäksi kirjallisuuteen perehtymistä

Omakohmainen psykoterapia

- psykoterapeutilla on oltava VET-tason pätevyys
- määrän oltava psykoterapiamuodosta riippuen 50–250 tuntia

Työnohjaus

- työnohjaajalla on oltava VET-tason pätevyys kyseessä olevassa psykoterapiamuodossa
- 50 tuntia yksilötyönohjausta tai 100 tuntia työnohjausta pienryhmässä

Vaativan erityistason (VET) koulutus

Koulutusyhteisö

- koulutustoimikunta ja eettinen toimikunta
- kouluttajakoulutus ja menettelytavat vaativan erityistason kouluttajapätevyyden toteamiseksi

Kouluttajat

- koulutusyhteisön määrittelemä kouluttajapätevyys

Teoreettinen koulutusohjelma

- systemaattinen ja prosessiluonteinen
- erikseen sitä varten saman psykoterapiamuodon jatkoksi suunniteltu koulutus, joka on kestoltaan 2-6 vuotta järjestämistavasta riippuen
- teoreettista koulutusta vähintään 600 tuntia teoriaa sisältäen klinisiä seminaareja, lisäksi kirjallisuuteen perehtymistä

Omakohmainen psykoterapia

- psykoterapeutilla oltava kouluttajapätevyys
- psykoterapiamuodosta riippuen 100–500 tuntia

Työnohjaus

- työnohjaajalla oltava kouluttajapätevyys
- työnohjauksen vähimmäismäärä on 200 tuntia

Kansainväliset järjestöt ja yhdistykset, joiden kanssa suomalaiset psykoterapiakoulutuksia järjestävät koulutusyhteisöt tekevät yhteistyötä

Accademia di Psicoterapia della Famiglia (2)
Association for Advancement of Behavior Therapy AABT (1)
Association of Cognitive Analytic Therapists (2)
The British Association of Art Therapists (1)
European Association for Behavioral and Cognitive Therapies EABCT (9)
European Association for Neuro-linguistic Psychotherapy EANLPt (1)
European Association for Psychotherapy EAP (3)
European Consortium of Arts Therapies Education ECARTE (2)
European Family Therapy Association EFTA (4)
The European Federation for Psychoanalytic Psychotherapy in the Public Sector EFPP (16)
European Group Analytic Training Institutional Network (1)
European Music Therapy Council EMTC (2)
Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR) Institute (1)
Eurooppalainen verkosto – pastoraalipsykologia ECPCC (1)
Federation for European Psychodrama Training Organisations FEPTO (3)
Group-Analytic Society, London (1)
Hertfordshire University
International Association for Group Psychotherapy IAGP (3)
International Family Therapy Association IFTA (1)
International Federation of Psychoanalytic Societies IFPS (3)
International Gestalt Therapy Association IGTA (1)
International Psychoanalytic Association IPA (4)
International Society of Hypnosis ISH (1)
International Society for the Study of Dissociation ISSD (1)
International Society for Traumatic Stress Studies ISTSS (1)
Kansainvälinen perhelääketieteen yhdistys (1)
Nordic Board of Examiners in Psychodrama, Sociometry and Group
Psychotherapy NBE (3)
Specialist Section Child and Adolescent Psychiatry/Psychotherapy at European
Union of Medical Specialists (1)
The Tavistock Institut (2)

Lähde: Psykoterapiakoulutus ja psykoterapian opetus vuonna 2002 – Psykoterapiakoulutuksen työryhmän kysely 1/2002

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-442-190-9

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino

PL 4 (Vuorikatu 3)

00014 Helsingin Yliopisto

puhelin (09) 7010 2369

faksi (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

Helsinki 2003